

ÜLIÕPILASLEHT

1936

8

MIHKLIKUUL

«Sakala»

Asutanud C. R. Jakobson a. 1878

Suurim, vanem, loetavaim ja mõjuvaim provintsileht Eestis

Ilmub neli korda nädalas: esmaspäeval, kolmapäeval ja reedel ning laupäeval „SAKALA PÜHAPÄEVA“ nime all

Suure tiraazhi tõttu kuulutustel suur mõju

Oma trükikoda

Töö kiire ja korralik · Hinnad soodsad

Toimetus, talitus ja trükikoda **Viljandis, Lossi tän. 26.** Postkast 32. Telefonid 31 ja 2-31

Naudingsuitsud

AHTO
LENDUR
TURIST

ALATI VÄRSKED,
ALATI PARAJALT TOPITUD JA
ALATI TUJULOOVAD

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR

ÜLIÕPILASLEHT

EESTI ÜLIÕPILASKONNA HÄÄLEKANDJA

XX AASTAKÄIK

Pereat tristitia!

Taas avab vana hallipäine Tartu ülikool sõbralikult omad ukSED Eesti noorusele. Traditsioonide kohaselt ootab ta oma ajalooliste seinte vahele neid, kes tahavad õppida, kes janunevad teaduse järele, kes tahavad kord juhtivalt ja mõjuvalt kaasa rääkida kodumaa saatuse kujunemisel. Terve maa pöörab hetkeks omad pilgud Tartu poole, et näha neid rõõmsaid edasipüüdlikke noori, kes jälle on astunud üle akadeemia läve. Mitte ainult vanemad ei läheta teile omad parimad soovid, vaid teie nooruse võimule ja idealismile tuksub kaasa iga teadliku kodaniku, iga patrioodi süda. Me vanem ja keskmine põlv vaatleme teid uhkuse ja lootusega. Me loodame, et te kord kirjutate uusi sisukaid lehti meie kodumaa ajalukku. Täitugu need lootused...

*

Te olete noored. Noorus on julge ja optimistlik. Me vanad oleme sagedasti skeptikud. Me kipume asju otsustama ainult külma mõistusega. Oleme vahest vägagi kartlikud. Kuid iga inimpõlv toob kaasa uusi väärtusi, loob uue ideoloogia. Noored nakatavad vanugi oma julguse ning idealismiga.

Praegune aeg paistab Euroopas olevat väga tõsine. Näib, nagu oleks inimeste mõtteilm hoopis valeradadele sattunud, nagu oleksid terved rahvad rängasti hingeliselt haiged. Ühed jutlustavad sotsiaalset revolutsiooni ja ootavad pikisilmi momenti, millal maailmas puhkeks revolutsiooni punane tulikahju, teised jutlustavad kõrgeima rassi õigustest, kõikvõimsa juhi käeviipest, mis paiskaks teiste rahvaste hävitami-

seks ja orjastamiseks tulle miljoneid sõjamehi, purustaks ja hävitaks pommide ning mürgiste gaasidega linnad, külad, inimesed, loomad. Rahvaste õiguste üle hirvitatakse õudsemalt kui keskajal. Teadus, usk, poliitika, terve inimsoo mõistus — see on rakendatud eeskätt sõja teenistusse. Rahvasteliidust, mis pidi looma riikide ja rahvaste vahel solidariteeti ja üheõigust, kõneldakse suurima põlgusega. Diktaatorid, kes sealt nende poolt juhivad riigid on välja viinud, kiitlevad, nagu oleksid nad inimsoole suurima teene sellega sooritanud...

Niisugune on aeg, kus te, Eesti noored, alustate oma stuudiumi. Te olete optimistlikud. Teil on usku, et te ühes maailma noortega suudate luua vastastikku arusaamist, usaldust ja leplikkust rahvaste vahel. Teie silmade ette tõusevad ajaloost tõusu ning languse ajajärgud. Te usute, et see raske hingeline kriis, milles Euroopa praegu vaevleb, möödub, ilma et ta kutsuks esile purustavat katastroofi.

*

Te noored olete juba kasvanud iseseisvas Eestis. Te pole isiklikult näinud aegu, millal eesti rahvas oli veel võõraste meelevalla all. Iseseisvusevõitlus, ärkamisaeg, vabariigi sünniaeg, — see on kõik teile juba ajalugu.

Vanem ja keskmine põlv teeb tihti noortele etteheiteid, nagu poleks neil seda idealismi ja edasipüüdmist, mis oli eesti üliõpilasnoorsool enne riiklikku iseseisvust. Nurisetakse, et te ei tahtvat tõsiselt töötada. Gümnaasium paiskavad välja poolküpseid lõpetajaid.

Arvan, et need etteheited suurelt osalt pole põhjendatud. Kui meie gümnaasium kõigist katsetamisest ja reformidest hoolimata ikka veel ei suuda noorsugu rahuldavalt kasvatada ja õpetada, siis on see vaevalt õpilaste süü. Kui noorsugu on ideaalideta, unistab karjäärist, siis on ta vist ka siin midagi pärinud vanemalt põlvelt. Kui üliõpilasorganisatsioonide vahel on lõhesid ja vastuolusid, kui need organisatsioonid ühendamise asemel lahutavad, siis lasuvad vanemate patud laste peal. Mitte noorus pole see, kes tekitab lõhesid ja eraldab ennast rahvuse kaasliikmeist, vaid siin on peamiselt mõjuv vanema põlve pärandus.

Meid ümbritsevad suured rahvad, kes ahnitsevad võõraid maid. Meie kodumaa on sajandite jooksul olnud alatiseks sõdade tallermaaks. Õnneliku sündmuste kokkusattumise läbi ja oma vahva võitlemisega oleme saavutanud riikliku iseseisvuse. 18 a. iseseisvust on andnud meile vaimsel ja majanduslikul alal rohkem kui kõik endine ajalugu. Te noored ei ulatu võrdlema seda, mis oli enne ja mis on nüüd. Me vanem ja keskmine põlv võime seda ja me näeme igalpool suuri saavutisi. Me oskame hinnata, mis tähendab ühe rahva arengus riiklik iseseisvus!

Aga, nii meil kui teil on selge, et väärtusi tuleb kaitsta! Rahvas, kes ei suuda võidelda, areneda, võistelda, — see langeb rõhutatud seisun-

disse. Riigi tugevus on üksmeelne, töökas ja edasipüüdlik rahvas. Rahval on tarvis juhte, kes näitavad talle teed. Intelligents on see, kust võrsuvad juhid.

Te noored olge teadlikud, et te ei tule selleks ülikooli, et luua alus oma isiklikule mõnusale elule. Ei. Te tulete siia selleks, et õppida, omandada teadmisi, kujuneda kohusetruudeks Eesti patriootideks, et siis mõne aasta pärast astuda tublide töömeestena oma edasipüüdva rahva ridadesse, kindlad oma jõus, teadlikud oma sihtides.

*

Peasi — andke pihta tööle. Näidake, mis suudab eestlane oma jonniga. Süvenege teadusse, õppige võõraid keeli, tutvuge vanade rahvaste vaimusalvedega. Ülikool — see on teaduse tempel. Templisse astume aga vaimustuse ning hardumusega. Siit saate jõudu, vaimustust, selgust. See on meie rahvuslik ülikool.

Olgu siis ilusad üliõpilasaastad põhjapanevad teie elus, olgu need tubliks ettevalmistuseks teile eesolevaks tööks Eesti Vabariigi kindlustamiseks ning edasiehitamiseks.

Ärge unustage iialgi, et te olete kutsutud jätkama oma isade, esiisade tööd, et Eesti riigi saatus, julgeolek oleneb teist. Kasvage siis selle suure ülesande vääriliseks.

Aga nüüd siis — julgesti edasi! *Pereat tristitia!*

T. Grünthal.

E. V. Tallinna Tehnikainstituudi avamise puhul

Paul Kogerman

Tallinna Tehnikainstituudi rektor

Käesoleva semestri algul rikastus meie kodumaa uue kõrgema õppeasutise — Tallinna Tehnikainstituudi — võrra. Uue teaduse- ja õppeasutise loomine tähistab meie kultuuri tõusu ja vaimse energia kasvamist ning ekspansiooni, mille puhul iga kultuuri-sõber tohiks vaid rõõmu tunda. Selliseid sündmusi tuleb hinnata üldriiklikult ja üldkultuuriliselt seisukohalt ja tagaplaanile peavad jääma kõik muud tegurid, nagu isiklikud maitsed, mõne üksiku asutise ja kohalikud huvid. Mõõtes seda vaimse energia

ekspansiooni professuuride ja dotsentuuride arvuga, näeme, et kuni Tallinna Tehnikainstituudi asutamiseni oli Eestis kaks füüsikaprofessori, neli keemiaprofessori ja neli õppekohta matemaatika ja mehaanika alal. Peale Tehnikainstituudi avamist kasvas õppekohtade arv füüsika alal ühe, keemia alal kahe ja matemaatika alal samuti kahe võrra. Kõik need õppekohad asuvad meie kodumaal ja nende täitjad töötavad meie teaduse ja kultuuri kasuks ja asjaolu, et kõik need õppekohad ei asu samas linnas, ei ole

kaaluv üldriiklikult seisukohalt. Iga õppekoh-
tade koondamine riigis tähendab aga teaduse-
põllul töötavate arvu vähenemist ja seega ka
meie rahva vaimse energia kahanemist.

Äsja toimunud ekspansiooni ei saa kaugeltki
nimetada „laiutamiseks“, sest see kaudne motiiv,
mida mõnikord tuuakse kaaluva väitena loenda-
tud õppekohtade vajalikuks „koondamiseks“
Tartu, nimelt, et neid põhiaineid vajavad ka tei-
sed teaduskonnad Tartu ülikoolis peale mat.-loo-
dusteaduskonna ja et Tartus väiksema õppekoh-
tade arvuga läbi võiks saada, on pareeritav väi-
tega, et loendatud põhiaineid ja vastavaid labo-
ratoriume vajavad ka Sõjaväe Tehnika Kooli
ohvitserid Tallinnas, selle õppeasutisega on Tal-
linna Tehnikainstituudil sõlmitud koostöö le-
ping. Laiutamiseks võiks vaadelda vaid kahe
paralleelse osakonna ülalpidamist, näit. kahe
keemiaosakonna töötamist Tartu Ülikoolis ja
Tallinna Tehnikainstituudis. Olukorda kaine-
hinnates otsustaski Tartu Ülikooli eriteadlaste
kogu keemia alal — T. Ü. Keemia Instituudi
direktoorium — juba enne T. Tehnikainstituudi
asutamist, et õppetöö keemia alal, nii keemikute
kui ka insener-keemikute ettevalmistamine, t o i-
m u g u ü h e s k o h a s. Asjaolu, et selleks
kohaks näib kujunevat Tallinna Tehnikainsti-
tuut ei tohiks anda põhjust Ülikoolile revidee-
rida oma kompetentse eriteadlaste kogu otsust.

Vabariigi Valitsuse poolt ettevõetud ü m b e r-
korraldus kõrgema hariduse alal lõppes
täpsate teaduste tugevnemisega, ilma et oleks
kannatanud teised distsipliinid. Seda imeliku-
mana peaks tunduma akadeemilistes ringides
kummitamine „ülikooli amputeerimisega“, mil-
line mõte vilksatas auväärsete ülikooli prorektorite
tervitus-kõnedes immatrikulatsiooni päeval
nii Tartus kui Tallinnas. Vana *Alma Mater* Tar-
tuensis võib uhke olla oma ajaloole, oma tradit-
sioonele, jäägu ta truuks noile traditsioonele ka
tänapäev, jäägu ta püsima teaduse objektiivsele
alusele — k a i n e l e m õ i s t u s e l e — ja ärgu
laskugu inimlikesse emotsioonesse — nõrkustesse,
neid ei saa positiivselt hinnata „meie kõrgema
hariduse üldisemalt perspektiivilt“. Häireks
oleks põhjust vaid siis, kui meil oleks täiesti kus-
tatatud mõni teaduse- ja õppeala, nagu toi-

Tallinna Tehnikainstituudi
rektor prof. PAUL KOGERMAN

mus Tartu Ülikooli nõusolekul rakendus-keemia
alaga kümne aasta eest. Selle vea kõrvaldas
nüüd praegune Vabariigi Valitsus ja haav meie
kultuurikehas hakkab paranema. Ärgem süsti-
gem noorte, immatrikuleeritavate, hinge võitlus-
kirge: Tallinn—Tartu, ja ärgem unustagem, et
„vaimne kultuur on õrn taim“, mida võib mürgis-
tada poliitiline või kohalikkudest huvidest läh-
tutv meelevaldus, tulgu ta ülikooli seinte vahelt
või mujalt.

Iseseisva tehnilise ülikooli mõte pole üle-öö
tekkinud: juba 1929. aastal esitasid asjaomased
ringkonnad Tallinnas Haridusministeeriumile
vastava sisulise märgukirja, mille lisaks oli „E.
V. Tallinna Tehnikainstituudi Seadus“. Tehni-
kainstituut ei ole Tartu Ülikoolile võistlejaks,
vaid täiendajaks: kummalgi on oma eri-ala, kuid
samad ülesanded täita meie riigi elus, samad ko-
hustused teaduse vastu. Ei tohiks küll sisu
ära vahetada vormiga ja unustada, et „uue“ Tal-
linna Tehnikainstituudi õppejõud on kogenud,
enamikult endised Tartu Ülikooli professorid ja
dotsendid, kes aastaid käsi-käes on töötanud
meie ülikooli õppejõududega kodumaa teaduse
kasuks ja väärikal kõrgusel oskavad hoida tea-
dusetungalt.

Õppetöö seisukohalt võiks mainida, et Tallinna Tehnikainstituut on algusest peale asunud toimetama selektsiooni uute sisseastujate hulgas, et vältida üleproduktiooni keemikute ja inseneride peres. Enam kui kümne aasta kestel kogutud andmete põhjal on küllaltki selgunud pilt meie tarviduste kohta tehnilistel aladel töötajate järgi ja see võimaldab Tehnikainstituudil

suunata oma üliõpilasi vastavatesse osakondadesse ja harudesse.

Valitsegu üksmeel ja koostöö-vaim vana Tartu Ülikooli ja Tehnikainstituudi vahel. Loodan, et ka Tartu ja Tallinna üliõpilaskonnad leiavad ühise keele koostöök ja moodustavad ühe teguvõimsa Eesti üliõpilaskonna.

RIIGIVANEMA KÕNE

TEHNIKAINSTITUUDI AVAMISEL

Tallinna Tehnikainstituudi pidulikul avaimatrikulatsiooni aktusel 15. septembril esines riigivanem K. Päts alljärgneva avakõnega.

„Pärast Maailmasõda ja suuri revolutsioone vana Euroopa võitleb raskes palavikus. Vana Kreeka sõna kratéo — valitsema — on nüüd juurde saanud uue lisanduse. Kõige endise tähenduse juurde, mis tarvitati valitsemise korra ja valitsemise kuju kohta, on võetud uus sõna — tehnokraatia, see on — tehniline valitsemine. Suurtest raskustest ülepeäsuks leiti, et vana riigivalitsemise kord tuleb muuta ja nõnda kujundada, et riiklikkudest kriisidest ülesaamise abinõuks peab kujunema tehnika. Ja kui meie nüüd näeme esimesi paranemisesamme Euroopa rahvaste seas ja kui meie neid analüüsime, siis peame tunnustama, et tõepoolest suureks abinõuks rahvale töö ja leiva andmisel on olnud tehnika.

Nii on tehnika pakkunud abi tõusuks kõige rohkem hädas olnud ja kaotajale maale — Saksa-maale. Mida näeme? Seal tekivad üle riigi uued teedevõrgud uute liiklemisabinõude tarvis, mis tehnika andnud, ja sinna pannakse tuhandeid ja isegi miljoneid inimesi tööle. Sõjaväele valmistatakse lennukeid, ka reisijate jaoks valmistatakse uusi lennuabinõusid. Need täienevad igapäev. Ja kui vaatame ringi, siis näeme — ainukene pääsetee on, et leitakse uusi alasid rahvaste elus, mis peavad kaugemale viima sellest hädahohust, kuhu riigid ja rahvad on sattunud suurte sõjavõitluste ja sisemiste rahunutuste tõttu. Tehnika ei valitse riigiaparaadi näol, vaid sel kujul, et tema abil valitsemise töö muudetakse edukaks. Need rahvad, kes ei suuda seda uut abinõu oma elus tarvitada, jäävad maha ja ma ütlen — neid ähvardab sama hädahoh, mida nägime ühe rahva elus, kes aastatuhandeid omas suure ja rikka

maa, kes aga ei suutnud kultuuri ja tehnikat oma maasse tuua ja selle tagajärjel ka langes.

Meie, väikene rahvas, oleme oma kodumaa pinnal oma poegade ja tütarde vere ja vahvusega omale riigi kätte võidelnud, oleme maa vabaks teinud — ka meie ei tohi jääda ootama, kuni teised rahvad, kes tehnikas hiiglasammudega edasi lähevad, meist üle astuvad. Kui tahame jääda vabaks, säilitada oma iseolemist, jõuda edasi, areneda, luua kultuuri, siis peab ka meil olema tehnika kõrgel tasemel. Ja see on selle asutuse ülesanne, milleks ta Eesti Vabariik ja rahvas loonud. Siin ei pea mitte valitsema see sõna, mis meie maal aastasadu lipukirjaks olnud, et jäägu kõik vana viisi. Siin peab loitma uus vaim, peavad avatama uued ideaalid, uued võimalused meie rahvale, et ta võiks seda maad, mida ta omaks tunnustab, täielikult kasustada ja kõiki väärtusi sest maast välja võtta, et neid tehniliseks loominguks ära kasutada.

Kõigil, kellel on au siia instituuti astuda, on suur töö ees. Meie ei tunne oma maad veel täielikult. Näeme suuri maa-alasid, mis meile ei ole kasu toonud. Meie sood ja rabad on selleks olnud, millest mööda on mindud kui looduse haavadest. Aga nüüd näeme, et need sood ja rabad hakkavad meid teenima. Põllupidaja, kui ta tehnikast osa ei saa ja uusi põllutööriistu ei oma, kui paremaid teid ei teki, et võimalikult kiiresti oma saadusi turule toimetada, jääb teistest maha. Meie teame aega, kuidas meil öösiti vilja pekseti, harkadraga põldu hariti, puuassidega vankril sõideti — see ei olnud väga ammu tagasi. Elu on kiiresti edasi läinud, aga ta peab veel kiiremini edasi minema. Meie peame võimalusi andma rahvale edasi minna ja sammu pidada teiste

kultuurrahvastega. Nendeks ülesanneteks on eesti rahvas selle asutise loonud, mitte selleks, et vägikaigast vedada vana ülikooliga, kelle vastu meil kõigil on suur lugupidamine ja kellele meie, kes sealt läbi käinud, oma südamest kuni hauani tänulikud oleme. Ei, see asutis peab teisteed käima, rühkima uutel radadel ja vääriliseks kaasasammujaks kujunema Tartu Ülikoolile.

Kui selle asutise saatus on asetanud siia poolsaarele ja kui ta juurde ei vii korralikud teed ja ümberringi on näha lagunenu majalogudikke, siis kerkib meelde, et kõik siin tehnika abil peab tõusma paremale järjele. See väikene vahemaa, mis tehnikainstituuti lahutab Tallinna linnatsentrumist, ei peaks olema etteheitiks, nagu loeme mõnes ajalehes, et instituut on asetatud kõrvalise kohta, kuhu üliõpilastel raske juurde pääseda. Selleks instituut ongi, et niisuguseid väikesi takistusi kõrvaldada ja ka teistele sellega abiks olla.

Ütleksin veel enam — teie asukoht on paigutatud elulisse ümbrusse. Olete paigutatud keset töötavat rahvast, keset Eesti tõusvat tööstust, liigute ja näete siin inimesi, kellega peavad tehnilise hariduse omajad edaspidises tegevuses kokku puutuma ja kelle kõrval ja kellega käsikäes töötama. Tuletan siinkohal meelde momenti, mil veneaegse ülikooli esimene rektor Parrot avas

meie maa kõrgema õppeasutise. Ta ütles: noored, teile on võimalikuks tehtud osa saada teaduse tõdedest, võite siin ööd ja päevad mureta veeta; olge tänulikud ja tuletage meelde, et see on kõik võimalik sellepärast, et üks inimeste klass töötab ööd ja päevad; nende murerikaste ööde viili on see, et teie võite oma elu kujundada nii. Selle all mõtles rektor Parrot meie rahvast, kes rasket põllutööd tegi, et võimalik oleks teistel, paremast seisusest inimestel Tartus õppida. Seda nüüd enam ei ole. Teie olete meie töötava rahva juhid ja ka tema kaastöölised. Teie olete siin oma õppeaastatel töötavate inimeste keskel, õppige neid armastama, austama, nende elumuresid omaks võtma. Kui ellu lähete, siis ärge olge neile ainult käskijad ja juhid, vaid parimad seltsilised. Selleks on see koht kõige paremini valitud ja see koht annab teile palju seda, mida teil tulevikus tarvis on — mitte ainult tehnilisi teadmisi, vaid inimeste tundmist ja töötavate käte austamist. Selleks soovin teile Eesti Vabariigi nimel edu ja jõudu, et siitkerkiksid meile, meie riigile ja rahvale — tööliste kaastöötajad, isamaale patrioodid ja uute teede näitajad, kes kõrgel hoiavad isamaa lipu ja aitavad meid edasi uute tehniliste jõudude ja oskustega loodud Eesti Vabariigis.“

Prorektor H. Kruusi semestriavakõne

Vana Alma Materi 18. õppeaasta algul, immatrikulatsiooni aktusel 14. sept. pidas üliõpilasprorektor prof. H. Kruus alljärgneva tervituskõne:

„Armas akadeemiline pere, lugupeetud ametivennad, kallid kaasvõitlejad! Kõik koosviibijad, kes olete tulnud meie akadeemilise Alma Materi järjekordse õppeaasta avamisele ja meie pere uute liikmete pidulikule immatrikulatsioonile, olge tervitatud!

See on 18. sügis, mil Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli tulevad meie kodumaa lähedaist ja kaugetest paikadest oma lootustega ja oma töötahetega noored, et saada osa neist suurtest kultuuriväärtustest, mida võib pakkuda meie kõrgem teaduse- ja õppeasutis. Need noored tulevad selgi sügisel, saadetud oma vanemate ja ka vendade ning õdede, samuti ka meie rahva ja riigi heatahtlikul toetusel, südamlikkude soovidega, et elu- ja töötee, mis igal noorel jätkub üliõpilasaastail, viiks üles

kõrgemale igat üksikut ja kogu meie ühiskonda. Teid, tulevaid, noori, võtavad vastu ülikool, tema õppejõud, tema asutised, sügava kohusetunde ja tahtega anda oma parimat, viia edasi uutesse sugupõlvedesse kultuuriväärtusi, õpetama noorust ennast otsima ja leidma neid väärtusi, avada oskust ja arendada võimeid, teenida meie ühiskonda ja riiki.

Nende püüetega ja selle tähe all algab ka 18. õppeaasta. Olgu eelolev töötav õnnistusrohke, viljakas ja lootusi täitev, nii igale üksikule meie akadeemilisest perest kui ka kogu ülikoolile. Selle sooviga algame tööd kõik, alates hallipäiste õpetajatega ja lõpetades äsja koolipingilt tulnud õpilastega.

Meie töö algus tänavu toimub mitmeti teisuguseis tingimuses, kui see sündis aasta varem. On ju üldiselt teada need vahepealsed muutused, mis on teostunud meie ülikooli struktuuris; meie kõrgema teaduse ja õppeasutise laialdase majanduselu valitsemises on toime tulnud autonoom-

suse põhimõtte olulisi kitsendusi. Samuti on ülikool pidanud loovutama terve fakulteedi, tehnikateaduskonna, mille ülesehitamine meie kõrgema hariduse kindlalt korraldatud süsteemi oli ülikoolil pikemat aega päevakorras, nõudes temalt palju pingutusi ja jõukulutust. Selle teaduskonna likvideerimine Tartu ülikoolis on toonud tähtsaid tagajärgi ka meie kõrgema teaduse- ja õppeasutise teistele teaduskondadele, eriti keemia õpetamisele, iseäranis matemaatika-loodusteadusele.

Mida ülikool tähendab nende tähtsate muudatuste kohta, on tema juhtivad organid teinud teatavaks vastavates kohtades. Küsimused aga on otsustatud teissugustel kaalutlustel ja vastu ülikooli organite tahtmist. Ja meil on põhjust karta, kas see kõik on toimunud otstarbekalt ja õieti meie kõrgema hariduse üldisemal perspektiivil. Kui meie täna siin peame resignatsiooniga mainima neid nähteid, mis meie ülikooli suhtes on toime tulnud väljastpoolt, siis seda suurema rahuldusega võime märkida, et meie kõrgema teaduse- ja õppeasutise sisemine õhkkond ja vaim on jäänud üldiselt endiseks, terveks, truuks neile alustele, millele ta rajatud.

See Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli vaim on sõnastatud tema esimeses paragrahvis, kus tema ülesandeks on määratud akadeemilist, üldist ja eriti Eesti elu käsitlevat teadust arendada, anda kõrgemat teaduslikku haridust, viia teadust rahva keskele, ette valmistada riigi ja rahva tööle tarvilike eriteadmistega varustatud asjatundjaid. Need ülesanded on seisnud ja peavad seisma edaspidigi juhistenä silma ees.

Kogu ülikooli perel ja igal üksikul liikmel seisku need ülesanded silmis ja ka meie laiem ühiskond teab, mida ta meie kõrgemalt õppeasutiselt on õigustatud lootma ja nõudma. Neid ülesandeid meelde tuletades ka täna, soovime, et nad leiaksid viljakat lahendust ka eeloleval õppeaastal. Soovime, et jätkuks ja veelgi süveneks Tartu Eesti Ülikoolil hoogne elulähedane riiki ja rahvast teenida tahtev, samal ajal idealistlik ja kultuuriloominguline vaim. Selleks jõudu ja õnne kogu meie akadeemilisele perele, õppejõududele ja õpilastele.

Teie poole, armsad noored kaasvõitlejad, tahtsin pöörduda eriti. Teie seisate täna oma elu tähtsal pöördepunktil.

Täna asute teie teele, mis nii kaua aastaid on olnud unistuseks teie meeltes, saada kõrgema hariduse osaliseks. Et teie võite saada täisõiguslikeks akadeemia kodanikeks, selleks on teil kõigil selja taga palju isiklikke püüdeid, õppi-

mistahet ja jõupingutusi, mis õnneks on vilja kandnud. See vili on valminud, teie armastavate kodude ja omaste ning kogu ühiskonna ainelisel ja vaimsel toetusel. Seepärast on täna teie esimeseks tundmuseks tänu oma kodule ja selle tänuga on seotud töötus, et teie tahate teha omalt poolt kõike otse pingutavalt, et saavutada parimaid tagajärgi oma töös ja püüetes, et täita neid lootusi, mis teie igauhe kohta on teie kodul ja kogu ühiskonnal. Täna sel päeval asute uude olukorda ja ka uude õhkkonda.

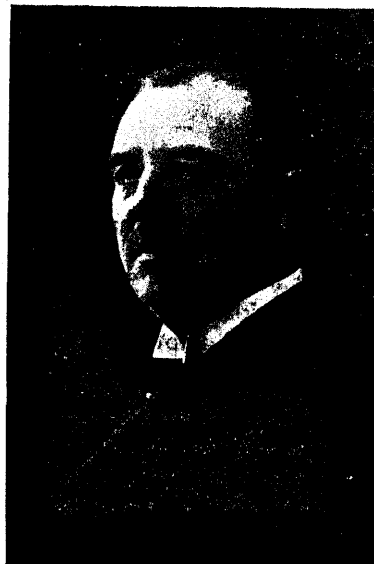
Nagu õhku hingamiseks, on vaja vaimsel kultuuril vabadust arenemiseks. Vaimne kultuur on õrn taim, mis võib areneda ja kasvada ainult vabaduse õhkkonnas. See on ammune algtõde kõigil vaimsel alal tegutsejale. See on kõikides demokraatlikes maades selge ka laiemale ühiskonnale, seda tunnistab ka Eesti Vabariigi Põhiseadus, kui ta on kuulutanud teaduse ja kunsti ja nende õpetuse Eestis vabaks ja kui ta on käskinud kindlustada meie kõrgemale õppeasutisele autonoomiat. Selle vabaduse ja autonoomia põhimõttele rajanebki ka meie ülikooli seadus. Hinnates kõrgelt neid põhialuseid enda kui terviku ja oma eriosade seisukohalt, on Tartu ülikool püüdnud ka oma üliõpilaskonnale ja oma üliõpilastele luua nende töös ja elus võimalikult avara vabaduse õhkkonna. Sellesse vabaduse õhkkonda, noored kaasvõitlejad, võtame täna ka teid vastu. Aga kellele antakse palju, sellelt nõutakse ka palju. Vabadus on suur väärtus ja ka suur kohustus. Vabadus ilma selle kandja vajalikkude sisemiste vaimsete piduriteta võib kujuneda ka suureks komistuseks ja languspõhjuseks. Seda, noored kaasvõitlejad, pidage eriti meeles.

Oma vabaduse organiseerimine, selle kasutamine püstitatud elusihtide saavutamiseks, see on suur elukunst ja seda elukunsti harjutage ja teostage oma üliõpilaspõlve esimesest tunnist peale. Kui teie sel alal suudate jääda kindlaks, siis teie ei libise elu kiusatusis. Siis sel teel suudate ka kasvada ühiskonna liikmeks, kes teenivad tagajärjekalt oma rahvast ja riiki ning kes on suutelised täitma neid lootusi ja nõudeid, mis temale praegu esitavad tema kodu ja kogu ühiskond.

Teie annate kohustuse täna sel lepingu sõlmimisel täita neid nõudeid, mis teile esitatakse kitsamas akadeemilises töös, aga samuti kui akadeemia kodanikule üldiselt ja vabale noorele riigikodanikule. Selle lepingu sõlmimisel seisate teie kohustuste ja õigustega, ja selle lepingu sõlmimise märgiks täna vana akadeemilise kombe järgi kutsun ma üles, teid noori kaasvõitlejaid vastu võtma oma esimesed paberid, mis teid teevad täisõiguslikeks akadeemia kodanikeks.

Prof. dr. med.

K. Konik†

Tartus suri 3. augusti õhtul, 62 a. vanaduses, Päästekomitee liige, ülikooli kirurgia korraline professor dr. med. Konstantin Konik. Vabariigi Valitsuse otsusel korraldati kadunule riiklikud matused. Ta maeti Tallinnas Metsakalmistule.

Konstantin Konik sündis 31. detsembril 1878. a. Tartus. Arstiteadust õppis Tartu ülikoolis. Õiendanud Tartus maakonnaarsti eksami, siirdus Lõuna-Venemaale — Odessasse, kus oli Evangeeliumi haigemaja haava-osakonna assistendiks, kus Odessa ülikooli juures sooritas arstiteaduse eksami. Võttis osa Vene-Jaapani sõjast. Pärast sõja lõppu jätkas K. Konik töötamist 1905. a. — 1908. a. Tartu ülikooli haavakliiniku assistendina prof. V. Zoegev. Manteuffeli juhatusel. 1908. a. lõpul omandas Tartu ülikoolis dr. med. astme, mille järele asus kirurgia eriarstina tegevusse.

Eesti Maapäeva kokkuastumisel valiti K. Konik maavalitsuse liikmeks ja ühtlasi tervishoiu osakonna juhatajaks. Vabadussõja-aastail organiseeris ja juhatas tervishoiu peavalitsust, kus neil aastatel välja töötati ja seaduslikus korras maksma pandi rida tervishoiu põhimäärusi. Selle kõrval korraldas K. Konik tegelikult võitlust idafrondil puhkenud taudide eriti vene Loode-armee kokkuvarisemisel katastroofiliseks paisunud plektilise soetõve vastu.

1920. a. algusest peale teotses K. Konik professorina Tartu ülikooli arstiteaduskonna haavakliiniku õppetoolil sama kliiniku juhatajana, olles rida aastaid teaduskonna dekaaniks. Professorina korraldas K. Konik laiaulatuslikult õppe-, uurimis- ja ravimisala oma juhatusel all seisvas kliinikus. Tema algatusel pandi maksma arstiteaduskonnas uus eksamite kord arstlikkudel riigieksamitel ja doktorantide eksamitel. Ta on avaldanud hulga teaduslikke töid oma erialalt — kirurgiast. Peale selle oli pikemat aega ajakirja „Tervise“ toimetaja.

Arstiameti kõrval võttis K. Konik Tallinnas elades kohalikkude eesti seltside tegevusest osa, samuti poliitilisest elust maavalitsuse liikmena ning Eesti Asutava Kogu liikmena, kuuludes tööerakonna juhtivate jõudude hulka. 1933. aastal oli J. Tõnnissoni valitsuses haridus- ja sotsiaalministriks. Tema tähtsamateks sammudeks valitsuses olekul oli tehnikumi ümberkorraldamise ja kultuurpoliitilise orientatsiooni muutmise küsimuste ülesvõtmine.

Kadunu kuulus EÜS-i vilistlaskonda.

Valler Leevaldi mälestuseks

Möödunud suvel, 18. juulil, uppus Vaivara rannas suplemisel insener Valler Leevald, end. kauaaegne Tallinna Tehnikumi Üliõpilaskonna esimees.

Valler Leevaldi õnnetu surm ei ole ainult valusaks lõögiks tema paljudele sõpradele Tallinna ja Tartu akadeemilistes peredes, vaid tõsiseks kaotuseks meie tuleviku avaliku elule. Eesti nooremas haritlaspõlves ei leidu palju temataolisi mehi, kelle erakordselt tasakaalukas ja hetahtlikkus isiksuses olid suured juhivõimed seoses sügava ühiskondliku vastutustunde ning omakasupüüdmatu tööinnuga. Kuigi tema laiapiirilisem avalik tegevus sai kesta vähest aastakümnest, jääb ometi püsima mõndagi tema püüdlustest meie haritlaskonna ühendamiseks.

Valler Leevald sündis 15. septembril 1901. a. Vägeval põllumehe pojana. Pärast keskkooli lõpetamist astus ta Tallinna Tehnikumi, töötades peamiselt vesiehituste alal ning lõpetades Tehnikumi 1934. a. kultuurtehnikainsenerina. Juba oma esimestest üliõpilasaastatest saadik võttis Leevald agaralt osa Tallinna üliõpilaselust, olles korporatsioon „Tehnola“ asutajaks liikmeks ja hiljem väga mitmel korral selle esimeheks. 1924. aastast peale töötas energiliselt kaasa Kaitseliidus, olles Tallinna tehnilises malevkonnas pealikuks. Oli 1931. a. peale TARK-i esimeheks ja Tallinna ERK-i juhtivaks liikmeks. Võtnud juba varemgi osa Tallinna Tehnikumi üliõpilaskonna esindusest, sai Leevald 1931. a. selle esimeheks ja töötas sellel kohal pidevalt üle 3 aasta.

See on peamiselt Valler Leevaldi teene, et Tallinna üliõpilaspere astus tihedamasse kontakti teiste ülikoolide akadeemi-

VALLER LEEVALD †.

lise eluga. Välissuhete loomise alal olgu mainitud Leevaldi järjekindel ja varsti üldiselt hinnatavaks muutunud osavõtt SELL'i tööst, samuti tema poolt läbi viidud alatiste vahekorrad rajamine Tallinna ja Helsingi tehniliste üliõpilaskondade vahel ning Poola-Eesti ühingu asutamine ja edendamine. Eesti akadeemilise elu seisukohalt on aga vististi veelgi tähtsam see, et Valler Leevald lõi ühenduse Tallinna ja Tartu akadeemiliste ringide vaimsete ja ühiskondlikkude püüdluste vahel. Kui 1931. a. ARK-liikumisel ei olnud muud tagajärge, siis on igatahes mainimisväärt see, et Valler Leevaldi juhtimisel asutatud Tallinna Akadeemiline Rahvuslik Kultuurühing kujunes oluliseks Tartu ja Tallinna üliõpilaskonda ühendavaks sidemeks ja aitas ette valmistada eesti haritlaskonna terviklust, mis ajuti juba näis teostuvat kogu kõrgema hariduse koondumisega Tartu Ülikooli. Ei tohi jätta mainimata, et Valler Leevaldi ustav iseloom mitte ei tahtnud

leppida armsaks saanud Tallinna Tehnikumi kadumisega ja visalt võitles oma akadeemilise kodu eest. Kui aga Riigikogu poolt oli otsustatud tehnilise õpetuse ületoomine Tartu, siis ei tõrjunud Leevald seadusliku otsuse vastu ja oli üks neid, kes ruttasid Tartu oma korporatsioon „Tehnolale“ valmistama uut kodu vanas akadeemilises linnas.

Sihiteadliku, asjaliku ja rahuliku töömehena ei olnud Valler Leevaldis ometi kallakut laiemate horisontideta spetsi poole, vaid ta omas avara ühiskondliku silmaringi ja tema rinnas põles rahvusliku vaimustuse tuli, mis mõnikord otse üllatavalt välja leegitses muidu flegmaatsena näiva mehe olekust. Just see sisemine tuli välise kõikumatus e katte all tegi Valler Leevaldi loodud juhiks oma kaaslaste keskel. Seda seisukohta ei kaastanud Leevald aga mitte hulgameelitamise odavate triumfide saavutamiseks või isikliku kasu tagaajamiseks, vaid ta suhtus sellesse kui ülesandesse, kui teenistusse, mille kaugemaks eesmärgiks oli kogu rahvuse tulevik.

Veenetekindlus ja julge võitlemine oma ideede eest ei takistanud ometi Valler Leevaldit olemast heaks kaaslaseks ja truuks isiklikuks sõbraks nendele, kelles ta kord oli avastanud sugulashinge. Valler Leevaldile oli omane heatahtlik ja suurejooneline sõbralikkus ning arusaamine ka teise puudustest ja vigadest.

Otse uskumatuna tundub nüüd tema arvukatele sõpradele, et Valler Leevaldit enam ei ole, et rumal juhus lõpetas ta elu kõige paremas meheas. Teispäeval 21. juulil maeti Valler Leevald Simuna surnuaiale.

Ilmar Tõnisson.

Stud. med. Enn Eliste †

Sind ei ole meil enam.

Tundub, et paberile reastatud mõtted jäävadki kuidagi paberlikuks, kuid kandes Su sarga loojuva kevadpäikese kiiris, tajusime kõik meie kuus elumüsteeriumi mõistmatust. Oli ju ka varem vaid nädalat paar, kui seisime kõrvuti sinuga võistlusväljal, iga kiud Sinus ja meis kisedades elu ja võistluse järgi. Kuid tulvavas elutahtes ja -jõus kerkisid Sa kõrgemale meist, läksid üle väiklasist võimukadedusist, leppisid tihtigi sellega, mis oli Sulle liiga vääritud. Kirglikumalt meist armastasid Sa elu, veel mille loojangul Sa tahtsid luua ühiskodu enesele ja Temale, kes seisis Su kõrval kõikide ahistades Sind. Nende püüdluste urjaks sa saidki.

Sind ei ole meil enam.

Kuid siiski jääd Sa saatma

Stud. med. E. ELISTE.

meid meie võitlusteil: eeskujuna meile Sinu raugemata tahe, millele toetume nõrkushetkil.

Peotäit kolm viskan mulda Su

sargale: puhka rahu, armas kaasvõitleja-võistluskamraad, armas sõber, armas akadeemiline vend.

Enn Eliste sündis 22. aprillil 1909. a. Lelles. Lapsena oli füüsiliselt äärmiselt nõrk, nii veel keskkooli algklassides võimlemisest vabastatud. Kuid paindumata iseloomule omase visadusega 1928. a. Tallinna Poeglaste Realgümnaasiumi lõpetanud, oli ta suutnud evida enesele ka mitmekülgse sportlase tunnustuse. 1931. a. astus E. Eliste Tartu Ülikooli arstiteaduskonda. Kuid viletsast majanduslikust olukorrast tingituna järgnevad pidevalt aastaid ületöötamisi, mis murravad ta tervise. Suri 18. juunil 1936. a. E. Eliste kuulus ÜS. Raimla perre.

Rudolf Mäekala.

Haridus ja töö

Üks käepärasemaid ja kõige sagedamini korduvaid etteheiteid haridusttaotlevale noorsoole (ja lapsi koolitavatele vanematele) on see: viimasel ajal olevat eestlase ammusele erilisele tungile hariduse järgi seltsinud eitavaid nähtusi, teatava määrani võõrdumist tööst, töö halvaksapanemist.

Paari möödunud aasta jooksul liikuma pandud koolikorralduse reformide puhul on vaieldud muu seas ka eelseisva väite ümber poolt ja vastu. Aga et see etteheide ikka jälle kordub, siis tohiks olla põhjust peatuda selle juures suurema üksikasjalikkusega. Selle üldsõnalise pärast küsida — milline on tema võimalik täpne sisu, tema raskuse pärast: kas ta üldse on maksev?

Et selgusele jõuda, kellele õieti see etteheide on tehtud, küsigem kõige pealt kumba on mõeldud: kas seda, et haridus võõrutab tööst, või seda, et seltskonna töövaenuline (eriti füüsilist tööd halvustav) mentaliteet stimuleerib ülepingutatud haridusejahu?

Kui fakte vaadelda lahtiste silmadega ja ilma eelarvamusteta, siis esimene võimalus langeb kindlasti ära. Tänapäeva haridusttaotleva noorsoo enamik teeb oma otsesest tööd, s. t. teadmiste omandamist ja nende teadmiste ellurakenduvaks vormimist kindlasti suurema hoole ja pingega kui varem. Et ülikooliõpingute intensiivsus ja üliõpilaste püüdlikkus aasta-aastalt on tõusnud, seda on suurem osa ülikooli õppejõududest korduvalt kinnitanud. Ja mitte väiksema kindlusega võib vastata eitavalt ka küsimusele, kas haridusele, eriti akadeemilisele haridusele lähedale pääsnud noorsugu vaenuliselt suhtub füüsilisele tööle. On kindel, et selles suhtes on lugu tunduvalt parem, kui ta oli näit. iseseisva Eesti esimestel aastatel, vene ajast rääkimata. Snobismi, härrasharitlase, rahvastvõõrdumise, valgekäelisuse eitavad omadused on just hariduse demokratiseerumisega kaduma hakanud. Vaimsus, mis praegu veel valitseb meie ülikoolis, ei tee kellelegi raskusi, ütleme, minna maale ja hakata

pidama talu ka akadeemilise kraadiga. Näiteid on. Ja eksib, kes arvab, nagu oleks haridus sel juhul maha visatud. Muidugi, igalt talupere-mehelt nõuda kõrgemat agronoomilist erihari-dust on praegustes oludes veidi utoopiline ja majanduslikult ebatasuv. Aga mida tähendab üks peremehest-agronoom valla kohta, selleks pole vist vaja kulutada sõnu.

Küllalt sellest. Kui üldse saab rääkida töö (eeskätt füüsilise töö, olgu veel kord öeldud) halvaks panemisest, siis jääb üle vaadelda mitte noorsugu, mitte koolilapsi ja üliõpilasi, vaid just vanemat generatsiooni, kes oma laste kooli-rahad kinni maksab. Kas on tema käsitlus haridusest vale? Pole põhjust arvata. Vähe peaks leiduma tänapäeval nii naiivseid, kes kujutleks, et laps on tarvis keskkooli panna, selleks, et too siis kindlasti pääseks kurikuulsa „kergema elu pääle“. Mitte viimasel ajal pole tekkinud niisu-gune arusaamine haridusest, vaid see on tsaari-aja pärimus. Tänapäeva lapsevanem üldiselt on vägagi teadlik, et ei keskkool (ja isegi lõpetatud ülikool) iseenesest ei tarvitse veel tagada pääsu „haljale oksale“. Kui ta aga sellest hoolimata püüab anda oma järeltulijatele nii kõrget haridust nagu iganes suudab ja ei kohku isegi tegemast tõhusat opositsiooni hariduseomanda-mise võimalusi kitsendavale koolipoliitikale, siis põhjused ei seisa mitte pääliskaudseis väärkujut-lusis, mille hajutamiseks aitaks mõnest üldsõna-lisest artiklist või kõnest, vaid põhjused on hoo-pis sügavamal.

Praegune koolipoliitika taotleb noori juhtida kutseharidusele, täpsemalt niisugusele kutseha-ridusele, mis ei eelda üldhariduslikust gümnaa-siumist läbikäimist. Väljavaateid pakkuvad elu-kutseid töötavatesse koolidesse, kust tuleksid keskmised asjatundjad, tehnikud, ükskõik milli-sel alal ei ole tung sugugi väike. See on tõen-duseks, et siingi me ei näe töö põlgamist sellepärast, et ta nimi töö on. Aga sama kindel on, et siin tõestuva töö armastuse põhjust ei tule otsida platoonilisest idealiseerimisest, millega tööd võib austada pidulikkudes kõnedes. Olla keskmine tehnik on siiski parem, kui olla mustatööline, see on mõte, mis juhhib kutsekooli-desse astuvate noorte hooldajaid.

Pole lihtne viia tasakaalu kaht printsiipi: ela ühiskonnale! ja: hoolitse oma isikliku menu eest! Mõningate spekulatsioonidega saab ehk näidata, et ühiskonna hääks elamine ühtlasi ka parim tee on oma isikliku menu eest hooltkand-miseks. „Nõudke esiteks Jumalariiki ja tema õigust, ning kõike muud peab teile pealegi an-tama,“ nõnda umbes käib ligikaudu sama asja puudutav piiblitsitaat. Ela aadetele ja maised

hüved tulevad iseenesest. Kuid elu lihtsam te-gelikkus ütleb enamasti teist. Ja sellest tulene-vad konfliktid, mille lahendamine pole lihtne.

Peaks siis olema selge, et paljas manitsemine, kas või „kingsepp jää oma liistude juurde!“ ei suuda praegusel ajal piirata tungi hariduse järgi. Kuigi teatakse, et ta pole mingiks nõia-võtmeks, mis avaks otsemaid „kergema elu“ uk-sed, ta on vähemalt tarvilikuks (kuigi mitte kül-laldaseks) eelduseks ligikaudugi inimväärsel elule. Katsutagu seda tõde eitada. Harmooni-line ühiskond oleks saavutatav kergesti, kui oleksid antud jumalast seatud seisused niisu-gustes arvulistes vahekordades, mis tagaks juht-konnale-haritlaskonnale küllalt laheda elu. Aga kes usub praegu jumalast-seatud seisustesse? Kes julgeks tulla mõttele tõsiselt võtta vana lau-luraamatusalmi: „Kes on pandud orjama, too orjaku hää meelega...“. Ei ole võimalik poliit-ikas jätta arvestamata ajalisi ja kohalisi eel-dusi, pole võimalik jätta arvestamata ühiskonda moodustavate inimeste tüüpilist maailmasuhtu-mist. Need on eeldused, millele tuleb ehitada. Ka hariduspoliitikat.

Rääkides kultuuri kriisist ja tarvidusest kogu meie õppimist ümber suunata, väärriks rohkem tähelepanu kui ülalalanalüüsitud „tööpõlgus“ kü-simused meie inimeste haridusekäigu tegelikust ratsionaalsusest. Võtkem näiteks üksikküsimus, kas on meie ülikooli lõpetajate arvu suhe üliõpi-laste üldarvuga küllalt suur, kas poolelijäävate ülikooliõpingutega inimeste hulk tähendab eba-loomulikku nähtust, mis ei tohiks esineda ide-aalse, või ütleme ka ainult otstarbeka korralduse juures? Teoreetiliselt nagu võiks ütelda, et as-jad tõesti pole korras, kui meie senistest üliõpi-lastest on studiumi lõpetanud ainult üks vee-rand kõikidest. See tundub esimesel pilgul pä-ris veenev. Kuid ei maksa minna liiga libedalt üle paljast statistilise fakti konstateerimisest. Tungigem asja sisusse.

Võtkem arvesse, et meie üliõpilaste üldarvu aitab kõvasti suurendada hulk inimesi, kes ammu juba on leidnud rakenduse tegelikus elus, seisa-vad kõrgetelgi kohtadel ja nüüd aegamööda täiendavad oma varem puudulikuks jäänud hari-dust. Et need inimesed ajapuudusel ei tule kõne alla „normaalajaga“ lõpetajatena, on selge. Samuti kui neile pole põhjust teha erilisi ette-heiteid, kui nad vahest juba ülikooli astudes „lõ-petamist“ ei taotlenudki, vaid ainult osalist osa-võttu ülikooli tööst oma nb, üldise hariduse täiendamiseks, mis ka pärast keskkooli-gümnaa-siumi sugugi nii tarbetu pole.

Võtkem arvesse, et ka see pole üldiselt mingi õnnetus, kui rida inimesi ülikoolist lahkub enne

diplomi saavutamist selleks, et asuda mingisse tegelikku elukutsesse, mille elu ise parajasti kätte toob. Vastuoksa, seda just tulebki elulähedaseks pidada. Mitte lootma jääda diplomi maagilisele võimule, vaid haarata tegelikkusse, niipea kui avaneb soodus silmapilk. Kas tervele reale meie avalikkuses tuntud isikutele, publitsistidele, ajakirjanikkudele jne. nende „osaline“ kokkupuude ülikooliga on tulnud kahjuks?

Ja lõpuks, organiseeritagu kogu hariduse andmise käitis kui ratsionaalselt, kui ökonoomiliselt tahes, keegi ei saa selle vastu, et selektsiooni protsess toimub terve õppimisaja kestes. Ei garanteeri lõpetatud, ka hästi lõpetatud algkool, et õpilane on võimeline sama eduga lõpetama gümnaasiumi ja edukalt lõpetatud gümnaasium ei saa olla veel selle pandiks, et ei teki raskusi ülikooli absolveerimisega. Õppiija majandusliku olukorra muutustest ei maksa kõnelda. Needki võivad häirida häid kavatsusi.

Et mõningais välismaa eliidi-koolides poolel teel „rivist väljalangejate“ suhteline arv väiksem on, see sõltub meil praegusel ajal mitte hästi kujuteldavast meie omast kaugelt soodsamast olukorrast. Äärmiselt range selektsioon vastuvõtmisel — meil ei jatkuks lihtsalt küllalt valikualuseid inimesi ja väljaspool igasugust majanduslikku sõltuvust kulgev stuudium.

Lõpuks üks märkus väite kohta, mida väga sagedasti esitatakse üliõpilaste suurest arvust ja poolelijäävast ülikoolitööst rääkides. Iga üliõpilane minevat riigile nii ja nii palju maksuma. Ärgu unustatagu — mitte üliõpilased ei lähe riigile maksuma, vaid ülikool. Teatavasti oma seaduse alusel ülikool pole meil mitte ükski kutsekooliks, vaid ka teaduste-asutuseks. Ja mõnegi õppekoha peaksime pidama ülal, kui selle juures ei õpiks ainsatki üliõpilast; kui me ei taha lasta kaotsi minna neil prestiiživäärtustel, mis Tartu Ülikoolil ja tema ajalool on meie rahva ja riigi suhtes.

Kuid pöördugem neilt üksikseikadelt tagasi kokkuvõtete tegemisele. Võidakse teatava õigusega ütelda, et ultra-demokraatlikust ühiskonnakorrast (kõigi tema pahedega) on meie rahvas teatava määran peetunud. Aga demo-

kraatlikust kasvatuspoliitikast kindlasti mitte! Loosung „füüsiline töö au sisse“ ei saa jalgu alla niikaua, kui õppimatule töölisele, keda vanasti nimetati mustatööliseks, makstakse päevapalgaks krooni ümber sentidega. See on asja üks külg. Aga kuidas on lugu auväarsusega, füüsilist tööd tegija enesetundega seltskonnas. Ma ei suuda hästi kujutella elukutsete, tööalade formaalset samaväärsustamist selles laadis nagu on seda teatud Nõukogude Venes, kus tarvitatakse nominaalse samaväärsuse allakriipsutamiseks ühtlustavat kõnetust „seltsimees“. Aga nii pentsik kui see ka praegu võib tunduda, „füüsilise töö auväarsusest“ saaks hästi rääkida siis, kui suudaksime rühma kraavilõikajate puhul ütelda: „Nii ja nii mitu härrat on seal ja seal tööl.“ See järgneb üsna sirgjooneliselt füüsilise töö tähtsustamise kohta räägitavatest sõnadest. Ja näitab, kurb küll, et kogu rahva aristokratiseerimisest oleme veel väga ja väga kaugel.

Üldine küllalt pika õppeajaga rahvakool annab selle aluse, millest praegu kasvavad püüded hariduse järele. Kainelt materialistlikult mõteldes võib tunduda ebakohase jõukulutusena suure arvu noorte inimeste tung kõrge üldise hariduse järele. Aga kui riigi ja rahvuse olemust näha mitte ainult kui teatud majandavas, vaid viimses lõpus vaimsetele väärtustele püüdlevas organismis, siis ei saa seda tungi pidada negatiivseks, rahvust kahjustavaks. Üheks ajuriks meie iseseisvuse-võitlustes, nii ettevalmistava, kui viimses, kus tuli võtta kätte relvad, oli kõige muu kõrval tung oma rahvusliku kultuuri järele; tung kultuuriteadvusele ja haridusele, mille eesmärk poleks mitte ainult koha hankimine ja leiva teenimine, eesmärk, mis just vene aja lõpul igale eestlasele hakkas olema saavutatav. Vaimse kultuuri suunas juhitud tungide kunstlik pidurdamine ei tähenda saavutatud võitude õiget kasutamist, rääkigu ratsionalistlik, ainult majanduslikke tulemusi arvestav mõtteviis mida tahes. Mitte hariduse piiramisega ei tuleks hakata lahendama kultuurikriisi, vaid hariduse mahutamise. Täpsalt samuti nagu majanduselus produktsiooni vähendamine on mitte kaugele viiv hädaabinõu, turgude leidmine aga hoopis tõhusam.

Paul Viiding.

TÄNAVAPOLIITIKA

Olin Viinis. Ilm oli palav ja rõõmus. Kodu- selt mõjuvad rahvariites inimesed — mehed roheliste kübaratega, tirooli sukkadega, põlv- pükstes; kirjudes stiikleitides viinlannad, põl- lekesed ees. Ja nagu kunagi turist ja välismaa- lane tahtsin siis minagi kerge südame ja veel kergema rahakotiga osta omale midagi meelepä- rast ja odavat mälestuseks sellest nii kiidetud lahkest linnast. Tuli mulle omapärane idee, lõbus ja praktiline ühtlasi: tahtsin osta omale valged tirooli sukad! — Ja tänasin hiljem õnne, et kaupluse uksele tuli vastu tuttav Viini ajakir- janik. Sest:

„Mis uudist?“ — küsisin temalt.

Süngistus, vaatas mägedemehe pilguga ringi ja ütles: „Midagi. Puha kommunistid siin ringi.“

„Kas on siis päälle 1934. a. lahinguid Marxi majade sotsialistidega siia üldse jäänud pahem- poolseid?“ olin üllatatud — „näidake ka mulle mõnda!“

— „Sääl,“ näitas piibuvarrega ees kõndivat rahvariites noormeest, „ja sääl“ — üle tänava, „ja sääl“ — eemal jalutavat.

— „Millest te neid tunnete?“

— „Kraedest, krae värvist,“ vastas lihtsalt.

Nõnda saingi teada, et lõbusad rahvariited oma kirjususelt distriktide erinevuste järgi on pisitunnuste eralduvusest vaimukaks salaorgani- satsioonide-põrandaaluste parteide tunnusmär- giks. Nagu Singapuri bandiidid, nii nemadki tunnevad üksteist kraede, lipsude ja kübarate kandmisviisi ja värvi järgi. Ja, a propos! sukad! minu ihaldatavad valged sukad olid... natsio- naalsotsialistide tunnusmärgiks. Aasta või paar tagasi oli politsei sellest teada saanud ja kõik valgesukamehed Viinis kinni võtnud — paar- sada tuhat. Siis on nad pidanud kõik registree- rima, et tõendada enda vastavast distriktist pä- ritolu — ja vastavat tunnistust kaasas kandma. Ja olgugi et selle partei suurus olevat 70% rah- vast, olevat sellesse, põrandaalusesse, nagu ta on, elukardetav kuuluda. — Praegu muidugi on uued tunnusmärgid; aga valgeid sukki ei ostanud ma siiski — natsionaalsotsialist ei tahtnud olla!

Ärge arvake, et mind oleks päästnud minu välismaalase seisus või isegi „Üliõpilaslehe“ aja- kirjaniku kaart! Sest need hirmu- ja õudsuse- jutud, mis rääkisid isegi rahvusvaheliste aja- kirjanikkude kaartide ignoreerimisest ühe ja teise maa poolt, olid uskumapanevalt võimalikud sellises poliitiliste kirgede ja tundmuste ning majandusliku surutise kaoses, mida endast kuju- tab praegu Euroopa. Ning on ka mõeldav, et „seitsmenda suurriigi“ kergejalgsed ja paljulii-

kuvad saadikud võiksid edasi toimetada teateid ühelt maalt teisele — poliitilistele tegelastele, emigrantidelt-juhtidelt instruksioone põranda- alustele — ja täiesti arusaadav, et nad sel juhul ei võiks pääseda karistusest. Kahtlused on mui- dugi tugevamad, nii et süütudki kannatavad — ning suur hirm lasub seepärast nii õigete kui õelate üle.

Muidugi, vaevalt valged sukad mind häda- ohtu oleksid viinud; ent kui keegi oleks näinud, kuidas ma usalduse võitmiseks Austria natsio- naalsotsidele hitleri verisest svastikalipust riba- sid kinkisin (— nad kohtlesid neid pühadustena, kuna minule nad niikuinii midagi ei maksnud: sain nad Unter den Lindenil Berliinis, kui öösel vahetati tuulest lõhkirebitud lippe) ja kui nad lisaks läbi otsides oleksid leidnud mu rahako- tist Saksamaal jaotatud kihutuskirjandust — militaristlikku propagandat — siis oleks juba lugu kahtlasem olnud.

Austria tänavatel kummitas Dollfuss — mustal taustal isamaafondi rist ja tema pilt ning sõnad või töötus tema ideaalide eest võidelda. Sama isamaafondi propagandat oli kõikjal — plaka- titena ja raamitud teadetena või lihtsalt ristidena sildadel, aedadel tänavanurkadel. — Selline tänavapropaganda algab juba Lätis, läheb siis edasi läbi kõikide riikide — Läti, Saksa, Austria, Ungari. Riias on plakatil kuldlokiline põllu- mees, käsi üles sirutatud, kolm sõrme püsti: „Zveram utzicibu latvijai un vadonim“ — van- nun ustavust Lätimaale ja juhile! — Saksamaal on silmapaistvalt sihikindl, hästi organiseeritud ja ka aktuaalseid küsimusi käsivat propaganda; vastavais vitriinides loed järjekindlast kihutus- tööst juutide ja katoliiklaste vastu, hispaania kommunistide ebainimlikkusest jne. Tihti ka tsitaate Hitleri loogikavaesest „Mein Kampf“ist“ ning maailmavaatelisi-natsionalistlikke salmi- kesi, näit.: „Und gab es niemals ein Gelingen — wir glauben doch an unsern Staat — und können wir ihn nie vollbringen, — wir setzen alles in die Tat“ (Fähnlein 8/279 Elbingis). Ungaris on söögikaartidel, trammivagunites, lillepeenardel — igal pool, igal pool — nende „ei, ei, ialgi“ — rahvuslik usk Trianoni rahu ebaõiglusesse.

Francesco Nitti ütleb, et rahvuslus olevat külgehakkavam kui koolera. Ei saa olla ungar- lane üksinda natsionalist, — vaevalt deklareerib ta seda, kui oma šovinismi kinnitavad ka tšehhid ja rumeenlased, austerlased ja sloveenid. Saksa rahvuslus kutsub esile mitte ainult Poola ja Leedu äärmusesse viidud isamaalsuse, vaid ka sorbide ja wasserpole'ide jne. rahvuslikud rüh- mad. Lätlane aga ei räägi sinuga enam muud keelt kui läti keelt — palu või põlvili!

Rahvuslus teelahkmel:

Müüt või realiteet?

Meie aega, ligemat minevikku ja vististi ka vähemalt lähemat tulevikku, haarab kord ajalugu kindlasti kokku „rahvusluse ajastuks“.

Juba Suure Prantsuse Revolutsiooni ning selle järelnähete palangus algas rahvuste eneseteadvustumine. Kuna veel 18. sajandil peeti „natsiooniks“ vaid vürsti ja aadlit, ning kõik muu vaid oli „lihtrahvas“ (peuple — plebs), kujuneb just sel sotsiaalselt ja poliitiliselt pöördelisel ajastul ühtne rahvusemõiste. Esimesena saab prantsuse härrastest ja sulastest — „La grande nation“, kuid selle võidukas rünnak kogu Euroopas äratav ka teised uinujad: saksa, itaalia, hispaania j. t. rahvad saavad — rahvusteks.

Uudse rahvusluse ärkamine on seega seoses selle sotsiaalse ja poliitilise uuendumisega, mis toimus Suures Prantsuse Revolutsioonis. „Liberté — Egalité — Fraternité“ olid ka rahvusluse programmiks: igal rahval pidi olema õigus vabadusele ja ühevõrdusele teiste rahvaste seas; vennalik läbisaamine pidi valitsema selliste vabade rahvaste peres, kust välja lülitatud türannide isiklikud ja dünastilised tülipõhjused.

Kuid veel kaugemale läks noore rahvusluse seos Suure Revolutsiooni aatestikuga: rah-

vuslik aktsioon tähendas 19. sajandil kõikjal ühtlasi revolutsiooni türannia ja aristokraatismi vastu. Rahvuslus muutus sünonüümiks liberalismile ja demokraatismile.

Selliselt 1830-te ja 1848-te aastate revolutsioonid olid ühtaegselt rahvuslikud ja vabadusliikumised, ning kui rahvuslus 1860/71 saavutas oma esimesed ilmsed võidud Itaalia ja Saksa rahvusriikide loomise näol, siis tähendas see ühtlasi vabaduse võitu: mõlemis rahvusriigis teostatakse demokraatlik konstitutsioon ja parlamentaarne hääleõigus.

Ka edasi, kuni Maailmasõja lõpuni, rühivad rahvuslus ja demokraatism edasi külge-külge kõrval. Versailles'i rahuleping tähendas Euroopas liberaalse demokraatia otsustavat võitu, ning samal ajal ka rahvusluse triumfi. Esmakordselt tunnustatakse põhimõttelikult rahvused riigi aluseks — igal rahvusel on õigus riiklikule iseseisvumisele, kuna mitmest rahvusest vastu nende tahtmist moodustatud riigid avalikult kuulutatakse vördjateks.

Wilsoni ideestikis oli seega rahvus üldise vabaduse mõtte üheks olulisemaks kandjaks.

Maailmasõja lõpul erinevad aga järsku rahvusluse ja vabaduse mõtestikkude teed väga

Selle poliitilise killustuse kõrval — natsioonid, parteid, emigrandid, juudid — on teiseks, mis silma hakkab, terav majanduslik sõda. Igal piiril oled vang: valuuta kontroll viib tihti kuni tegeliku rahade ettenäitamiseni, ja hoidku taevas kui sääli midagi valesti on! Poola koridoris sõidab kaks ametnikku omnibusega kaasa, et vaadata, et sõitjad maha ei lähe ja saksa rahaga ei spekuleeri. — Koridoris puhub nagu tõmbtuul — kõik majadki nagu oleksid ehitatud „kuniks“ — ajutiselt, iga moment valmistudes sõjaks. Kõikidel teedel peaaegu igal maal maršivad-manööverdavad sõdurid, lennukid sõidavad üle; juba koolipoisid räägivad teadliku näoga sõjast ja poliitikast.

Ja lõpuks — kui saabud tagasi koju, siis leiad, et küll on eestlane intelligentne ja arukas rahvas; kui hästi saab siin süüa, ja kui rahulikult elada!

Kõikjal, kust läks läbi viimaste kristlaste — roheliste donkihottide, nagu ütleb Baghy — esperantistide punane omnibus, tekitas ta väikest sensatsioon. Küll Kelme räpased juudid, küll

uudishimulikud berliinlased, küll Kraakovi öised hulged, Hallensteini koolipoisid ja Semmeringi sõbralik rahvas kogusid uudistama võõrast nime. „Tallinn? — Olete Hispaaniast?“ — Sõit-sime aega tagasi — Viljandisse sisse, õnnelikud elu ja tervise üle ja uhked oma tolmunud sõiduki pääle — mulk ei teinud meist väljagi. Vaatas ainult pisut kaugelt: „Ei tea, mis see riistapuu võiks maksta!..“

Kui välismaalane-turist reisib läbi maa, siis näeb ta ikka ainult turgu ja tänavat — eriti kui tal ei ole isiklike tutvusi ja sidemeid varem ja kui tal ei ole aega peatuda kauem kui päev, kaks või isegi nädal. Näeb kohvikuid, kauplusi, kõrtse, — kui hästi läheb, siis mõnda teatrit ja mõne seltsi koosviibimist. Seepärast tuleb silmas pidada, et see poliitika-jutt, mis ma eelpool rääkisin, on turu- ja tänavajutt, ning võtta seda sellisena.

Kuipalju ühel või teisel puhul turu- ja tänavajutus võib olla tõtt? Jah, kes seda võib teada...

Rutt.

mitmel maal. Tekib kriis, mis avaldub paljude, juba endastmõistetavateks peetud ideaalide õõnsaks uhtumises, veendumuste ja lootuste kokkuvarisemises, ning fantastilistest fata-morgaanaadest kui viimastest hädakõrtest kinnihaaramises...

Kuid miks tekkis see kriis?

Oluliselt selle tõttu, et kauaoodatud poliitiliste riigiideaalide teostumisega ei täitunud vajalikul määral ei masside ega ka hulga vaimsete juhtide kõrgelekrutitud ootused.

Rahvuse ja rahva vabanemisest oli oodatud otse paradiisi maa peal. Ometi selgus, et vabastatud rahvuse vaba rahvas oli kaunis nõutu isegi despootide poolt endastmõistetavatena sooritatud ülesannete täitmisel, mida ometi nõudis ühiskondlik elu palju suuremate pretensioonidega demokraatliku režiimi juures ja äkki suure hüppe sooritanud tehnilise tsivilisatsiooni täienemise tõttu. Eriti suur oli pettumus sotsiaalse ebaõigluse mitte küllalt radikaalse vähenemise tõttu demokraatliku korra juures, kusjuures jäeti tähele panemata, et sotsiaalset uuendust takistasid just vanematest aegadest pärinevad ja uuesti esile kerkivad eelarvamused.

Süüdistustiku edasisele arengule andsid hingeelulise tagapõhja sõjaaja vapustavad elamused, mis kogu inim põlvusse olid jätnud sügava jälgedena umbusu õigusse ja seadusesse.

Kuna ennemaailmasõjaaegne seaduslikkusejumaldumine oli muutunud niivõrd endastmõistetavaks, et see veidi verevaene kultus juba jõulisi inimesi hakkas tüütama, toodi nüüd, pärast Maailmasõda, esile selliste ekstsentriliste isikute vaated, keda varem oli hinnatud ainult intellektualistlikkude naljanumbritena. Friedrich Nietzsche, Georges Sorel, Vilfredo Pareto — need olid iseendast süütud ennesõjaaegsed kabinetivägivallakumardajad. Maailmasõja päevil aga hakati tõsiselt võtma nende (seni ainult vaimustava esitamisevormi pärast hinnatud) põhimõtet, et jõud ja vägivald on ülistamisväärised tegurid ühiskondlikus elus. Selle kardetava mõttega oli avatud tee ning antud teoreetiline alus ja õigustus selle hingelise tasakaalutuse olukorra avaldumisele, mis oli tekkinud sõja vapustustes.

Saatuslikuks sai vägivalla-kultus kõigepealt demokraatiale, milline oluliselt põhjeneb just õiguse, õigluse ja seaduslikkuse mõtestikkudel. Demokraatia ei saa rahuldavalt korrastada ühiskondlikku elu, kui see ei ole läbi immutatud seaduse ja õigluse austamisest.

Hulkades nende hingelise olukorra ja üksikutes juhtides neid mõjustanud võimuideoloogiate tõttu kujunes aga olukord mitmel maal juba Maailmasõja lõpul väga ebasoodsaks demokraatia funktsioneerimisele sotsiaalsete prob-

leemide lahendamisel ja võis tekkida see lootuste rahuldamatus, millest juba ülal kõneldud. Selles rahulolematuse ja tasakaalutuse õhkkonnas hakkas edumeelse demokraatias asja rahvuslusest eraldama uus rünnak, mis otse pärast Maailmasõja lõppu ühtaegu tuli nii paremalt kui pahemalt küljelt.

Mis puutub pahempoolsetesse vooludesse, siis olid need ka seni olnud põhimõtteliktult külmad rahvusliku mõtte vastu. Eriti marxism, juba oma juutliku algupära tõttu, lennutas lause, et „proletaarlasil ei ole isamaad“, kuna alles Giuseppe Mazzini oli olnud kirglik isamaalane. Tegelikult ometi see Marx-Engelsi seisukoht jäi sotsiaaldemokraatlikus liikumises paljaks teooriaks; näiteks nii saksa (Bebel) kui ka prantsuse (Jaurès) sotsialistid olid tegelikult suured rahvuslased, kui ka tavalisest veidi erineval kombel. Kesk-Euroopa sotsiaaldemokraatia silmapaistvam juht ja teoreetik, Otto Bauer, ei saa jätta rahvuslust tunnustamata „ise-loomu-osadusena“, kui ta ka seda teeb ilmselt vastumeelselt.

Sellele austro-marxistide juhi leplikule seisukohale on järsuks vastandiks enamaluse suhtumine rahvusküsimusse. Kui ka Lenin algul tahtis võtta sallivama kursi rahvuste suhtes, pööras ometi Stalin kommunistliku partei otseseks rünnakuks kõige rahvusliku vastu. Sellega seoses kujunes enamaluse võimulepääsuga algav pärast sõjane poolteist aastakümnet kõikide pahempoolsete äärmuslaste ristisõjaks rahvusluse vastu.

Poliitikas kehtib põhilise seaduslikkusena taktikaline printsip, et pealetungiv poliitiline vastane ka mõnes kõrvalises hellas küsimuses püüab asetuda oma vaenlasega vastuollu. Näiteks sotsiaalne vastane otsib teise poole vaimseski ideoloogias mõne nõrga koha, kuhu ta suunab kogu rünnaku hoo.

Selliseks punktiks kujunes pärast maailmasõjaaegses õhkkonnas rahvuslus nende ringkondadele, kes ihkasid sotsiaalset ja poliitilist reaktsiooni.

Tõsirahvuslikud ringkonnad, kes seni olid edendanud nii rahvuslikku asja kui ka ühiskondliku elu arengut mõõdukas, liberaaldemokraatlikus vaimus, olid pärast Maailmasõda järsku pealetungilt sattunud kaitsepositsiooni, sest nende poliitilised nõuded olid täitunud pea tervenisti (ja tihti koguni liialduslikult). Kuna ainult defensiivis olles on pea võimatu positsiooni hoida, vanad demokraadid aga pea kusagil ei suutnud offensiivi asuda, — siis muutus liberaal-demokraatia poliitiline seisukord päev-päevalt hädaohtlikumaks. Kui see ka algul väliselt nii ei paistnud, siis tegelikult õõnestus ometi nende kandepind sedavõrd, et juhuslikud nähted, eriti majanduskriisid, tõid

kaasa riikliku katastroofi. Esimesena sündis see 1922. a. Itaalias, siis Poolas, Leedus, Saksamaal ja meil ning Lätis 1934.

Väga tähtsal määral sai see aga võimalikuks just selle tõttu, et sotsiaalne ja poliitiline reaktsioon löi vanalt vabadusliikumiselt üle kaasaja sügavama hingelise kandepinnaga mõtte — rahvusluse. Vanad liberaal-demokraadid, kes selle mõtte olid suureks kasvatanud ja võidule aidanud, ei suutnud oma (pärast-sõjasest defensiivolukorrast tingitud) kompromissides pahempoolsetega mitte alati olla täiesti järjekindlad ja radikaalsed rahvusküsimuses. Ühtlasi aga otse kihutas parempoolset reaktsiooni võtma rahvuslust enda võitluslipuks see asjaolu, et nende sotsiaalsed ja poliitilised vastased ennast olid kuulutanud rahvuse-vaenlikkudeks.

Nii tekkis 1920-te aastate alguses uus, senitundmatu liit: Reaktsioon & Rahvuslus.

Kuna varem traditsiooniliselt sotsiaalne ja poliitiline reaktsioon oli heisanud edumeelsele rahvuslipule vastandiks mingi dünastilise standardi, hakkasid nüüd „fashismi“ nime all ürituvad, tagasi kesk-aja poole kiskuvad liikumised rahvuse eestvõitlejaks, kuigi nad oma müüduse ideestiku viisid tagasi vanadele reaktsionääridele, eeskätt just S. Prantsuse Revolutsioonile järgnevale „poliitilisele romantiikale“.

Ometi oli öelnud viimase mõttevoolu suurmeister, krahv J o s. de M a i s t r e :

„Mis on rahvus? — Valitseja ning aristokraatia!“

Sellel voolul tugenevad aga sotsiaalpoliitiliselt nii Mussolini kui ka Hitler. Sellepärast tuleb nende poolt praegu tarvitatud loosungit „rahvustervikust“ alles lahti mõistatada: tõelikult nende nats-fašistlik „rahvustervik“ tähendab nõuet, et laialdased rahvahulgad muutuksid kuulekaks tööriistaks „valitseja (rüüd: juhi) ja aristokraatia (nüüd: režiimi)“ käes.

Seega „rahvusterviku“-ideoloogia tähendab jesuiitide printsibi sotsiaalset uuestielustamist: jesuiitide juures pidi alluv olema ülema käes tahtetult kuulekas, justkui elutu kepp või laip, — fašistlikus riigis peab seda olema kogu rahvas, sest kui „tervik“ on ta tingimusteta sõltuv oma tõelikust essentsist — „valitsejast ja aristokraatiast“.

Kuni Maailmasõjani oli liberaaldemokraatliku liikumisega seotud rahvuslus selgeks, „valgustusajastulikuks“, reaalseks programiks, mis tahtis rahvuste nagu üksik-isenditegi seas maksma panna vabaduse, taolisuse ja vendluse printsipi seks, et nii üksikisikutel kui ka tervetel rahvustel oleks võimalik mi-

nimaalse sõltuvusega areneda oma sisemiste võimiste ja eelduste kohaselt.

Pärastsõjane reaktsioon ei saanud seda üldist printsipi omaks võtta koos „rahvusluse“ kui löökausega, sest ta oli iga enesemääramise põhimõttega loomulikus vastuolus. Sellepärast pööras reaktsiooni „rahvuslus“ selle terve põhimõtte otse pea peale, tehes „rahvusest“ oma iseka vägivalda õigustaja. „Rahvus“ olevat selline kõrgeim printsip, millele kõik muu pidavat alluma. Kuna aga „rahvuseks“ tunnistati ainult oma režiimi kohaselt korrastatud rahvust, ehk teiste sõnadega — „juhi“ kuulekat käsutäitjaskonda, siis tähendas see tegelikult lihtsalt sõnademängu taha peidetud enesejumaldamist.

See suurusehullustus, mida nägime eriti kujukalt Mussolini juures Abessiinia sõja päevil ja Hitleri juures tema „ideoloogilistes“ kõnedes, on aga üld-hädaohtliku iseloomuga, sest ta ei omista endale absoluutset vägivaldaõigustust mitte ainult rahvuse piirides, vaid ka kõikide teiste rahvuste vastu.

Seega on moondatud „rahvus“ üldisest, reaalsusel tugenevast printsibiist mingiks illusoorseks võimufantaasiaks. Rahvusest kui reaalsusest on saanud — müüt, nagu „nazid“ ja „fašistid“ ise seda nimetavad. Nende teooria järgi „müüt on terviklik pilt, millena rikkumata inimene näeb iseennast ja kogu maailma“.

Niisugune „terviklik“ pilt on võimalik pigemini primitiivse kui kaasaegse teaduse tasemeni arenenud inimese juures ja igal juhul võib sisaldada kontrollimatuid vastuoksusi ja võimatusi.

See selgub ilmsesti, kui neid „moodsaid müüte“ veidi ligemalt silmitseda. Hitlerismi rahvuslikuks ideoloogiaks on „M y t h u s v o n B l u t u n d B o d e n“ — ehk teiste sõnadega: isamaa- ja rassimüüt. Selle rassismi teaduslikest alustest on alles hiljuti „Üliõpilaslehes“ kirjutatud ning näidatud selle juures peamiselt fantaasia vaba mängu.

Veel võõristavam tundub eemalseisjale Itaalia fašismi „müüt“ — unistus „R o o m a u n i v e r s a l i t e e d i s t“. Ajalooliselt vaadatuna ei ole itaalia rahvas peale mõne varem palju pärinud muistsest rooma maailmaajaloolisest missioonist. Seepärast tundub otse pentsikuna, kui Mussolini enese ülendab „Caesari otseseks järeltulijaks“. Ameerika kriitikul G. Seldes'il on õigus öelda, et see on vaid „saepuruga täistopitud Caesar“ (Sawdust Caesar). Sama peab kahjuks ütleva ka tema „Rooma universaliteedi“ kohta, mis esialgu ainult Abessiinias on avaldunud... ja seda mitte inimkonna auks.

See „müütiline“ maailmavaade juurdub psühholoogiliselt ühes inimloomuse õnnetumas kalduvuses — käega heita mõistuslikule pingutu-

sele ja selle asemel vastu võtta esimene ettejuhtuv näilik lahendus. See on tüüpiline vaimselts nõttrade lahendustee, mida — tõsi küll — ka on tarvitanud kõrgele arenenud spetsid, kes kogu oma mõttejõu on ära tarvitanud enda erialal, ja muus aines on valmis aktsepteerima kõige lapsikumata humbugi, nagu näiteks geniaalne sõdur Ludendorff kukkus sisse „kullategija“ Tausendiga, või jälle mõni teine esmajärguline mees sipleb usuliste eelarvamuste kammitsas. Oluliselt on moodne poliitiline „müüt“ sama, mis keskajal ja hiljemgi oli pime usk. Kui lugeda Hitleri autobiograafiat, siis on sellel mõne vana müstikuga otse liigutatavat sarnasust.

Ajalooliselt on aga see poliitiline „müüdi“ usk teinud läbi nii rafineeritud arengu, et ta pealiskaudselt vaadeldes koguni intellektuaalselt võib võluda. Tagasi haarates Macchiavelli'le, Hobbes'ile, Jos. de Maistre'ile, eriti aga laenates mõttekäike Friedrich Nietzsche, Vilfredo Pareto ja Georges Sorelilt (kes muide oma viimse tööna 1922. a. kirjutas „apoloogia Leninile“), on „uudsel müüdil“ kasustada mitte alahinnatavaid vaimseid relvi, kui ka kaasaegeid — Alf. Rosenbergi, Bortolotto j. t. sellekaliibri — apoloogeid ja ideoloogid on kõhnavõitu. Sisemiselt asub aga „rahvuslus kui uudne müüt“ äärmiselt nõrkadel mõistuslikudel alustel, kui ka seda nõrkust on varjatud uhkeldavate rõivastega, milliseid laenatud eelmainitud mitmelt maailmatargalt.

Niisuguse nõrga vaimse alusega võib pika peale läbi saada ainult usund ja tõepoolest on praegu nats-fašistide poolt püütud rahvuslusele anda otse usulist ilmet, et mitte selgem mõttekiir ei avastaks „rahvuse“ mõiste jämedat kurjastikasustamist.

Ometi ei ole arvata, et sotsiaalpoliitilist elu ka usundina maskeeritud humbug kaua võib valitseda. Ainult usulis-tundelises vallas, kus elulised vajadused nii teravasti kokku ei pörka, on võimalik suuri hulki kaua aega ninapidi vedada, kuna aga ühiskondlikus elus tuleb reaktsioon igale eksimusele ootamata kiiresti. Varem või hiljem tuleb laialdastes hulkades pettumus ja ahastus, millele peab järgnema võimuvalituse kokkuvarisemine. On ju isegi moodse võimufilosoofia silmapaistvama esindaja — Vilfredo Pareto — järele (diktatuuri läbi) staatiliseks muutunud ühiskonnal õigus ja kalduvus oma kunstlike piire vägivaldselt purustada.

Kui seega praegune pseudo-rahvuslus ka on määratud kuulsusetule lõpule, tuleks juba aegsasti hakata sellest eraldama õiged rahvuslused, mis on — nagu eelpool ütlesime — vabaduse

printsipi kandmine üksikisikute elust rahvusvahelisse ellu.

Maailmasõjale järgnenud reaktsioonijastu on muidugi diskrediteerinud rahvusluse demokraatlikke aluseid ja selle tagajärjel on tõsiselt karta, et kogu rahvuslik mõtestik kokku variseb, kui hävib tema praegune kaaslane — võimuga vägivallakultus.

Ometi oleks see kahetsetav eksitus, sest tõsisel rahvuslusel ei ole tõelikult midagi tege mist nende „autoritarismidega“, mis tunnustavad ainult oma rahvust ja sedagi ainult alistatuna võimukorraldusele. Otse vastupidi on tõelik rahvuslus, nagu ta on tõusnudki koos demokraatliku ideoloogiaga, ka sisemiselt vabaduse põhimõtte väljend.

Rahvuslus kui maailmavaade ei saa väita ühe rahvuse ainuõigustatust või õigust kõikide teiste rahvuste üle valitseda, sest siis ei oleks rahvuslus enam üldine, kogu inimkonda haarav printsip. Üldise printsibiina kehtimiseks peab rahvuslus igas rahvuses nägema omaette väärtust, millel on õigus respektile. Seepärast on tõelik rahvuslus rahu ja rahvusvahelise vabaduse maailmavaade.

Teiseks ei saa ka rahvuslus kui maailmavaade põhimõttelikult pooldada kogu rahvuse alistamist ühe isiku või ringkonna absoluutsele valitsusele, sest rahvuslus nõuab rahvuse arengut rahvuse sisemiste, hingeliste ja vaimsete omaduste vaba eneseavaldumise teel. Muidugi ei saa rahvuse tõelist olemust määrata dekreedide teel, ega ainult üksikisiku käsu ja keeluga tabada kõige õigemast suunda rahvuse arengule. Seepärast saab tõsine rahvuslane pooldada ainult rahvuse demokraatlikku ja vaba korrastust.

Niisugused rahvuslikud põhimõtted pärinevad rahvuslikust ärkamisajast ja on reaalseks kavaks tulevikuski. Kui nüüd sellest viljakast ja väarikast vaimsest ideoloogiast on viimasel ajal eriti Itaalias ja Saksamaal ümber kujundatud vastik karikatuur igasugu „müütide“ — rassismi, imperialismi ja šovinismi näol, siis tähendab see rahvusluse sügavat diskrediteerimist, millele rahvusluse enda pärast peab täie järjekindlusega vastu astuma.

Iga mõtleja inimene peab hakkama tegema teravat vahet „rahvuse-müüdi“ ja rahvusluse kui realiteetidel tugeneva liikumise vahel.

Ainult nii on võimalik kiiremini paljastada moodset humbugi, mis ennast varjab õige mõtlemise päikese eest „müüdi“ udumantlisse, ja selles videvikus on mõnelgi maal juba suutnud luua ainult keskaja vaimuhämarusega võrreldava olukorra.

M.

Eesti meeskond

rahvusvahelises spordiüliõpilaste laagris Berliinis.

Üliõpilaskonna Kehalise Kasvatuse Toimkond sai Eesti Olümpia Komitee kaudu Berliini Olümpia Komiteelt kutse võtta osa 1936. a. suvel 11. olümpiaadi ajal korraldatavast rahvusvahelisest spordiüliõpilaste laagrist ja spordipedagoogilisest kongressist Berliinis. Laager oli mõeldud peamiselt spordiülikoolide ja -instituutide üliõpilastele. Tartu Ülikooli juures ei ole aga vastava kvalifikatsiooniga üliõpilasi üldse, sest et Ülikooli Kehakasvatuse Instituut juba paar aastat ei tööta. Seepärast Üliõpilaskonna Edustuse vastava otsuse põhjal tuli laagrimeeskond spordiüliõpilaste asemel koostada neist üliõpilassportlastest, kes on Üliõpilaskonna nimel võistelnud ja võistlustel saavutanud paremaid tulemusi.

Kehalise Kasvatuse Toimkonna poolt esitatud kandidaadest E. Olümpia Komitee koostabki 30-liikmelise meeskonna. Viimasel silmapilgul aga toimus nimestikus muudatus. Otsus ksv. E. Äärmaa Berliini saatmisest võistlejana ja teade ksv. Mühlbaumi kaasasõidust loobumise kohta sai toimkonnale teatavaks niivõrd hilja (kiri saadud E. Olümpia Komiteelt 16. juulil), et toimkonna poolt esitatud uusi kandidaate (kiri saadetud E. Olümpia Komiteele 17. juulil) E. Olümpia Komitee ei pidanud võimalikuks enam üliõpilaste laagrimeeskonda võtta. Nii sõitiski Berliini laagrisse üliõpilassportlaste meeskond 28-liikmelisena, neist juhtidena ülikooli spordiõpetajad A. Kalamees ja E. Rannaste ning Üliõpilaskonna esindajatena Kehalise Kasvatuse Toimkonna juhataja H. Mark ja Üliõpilaskonna laekur A. Luutsalu.

Eesti üliõpilassportlaste meeskond jõudis Berliini 23. juulil. Berliinis meile üllatuseks selgus, et laagri juhatus üldse ei teadnud Eesti üliõpilassportlaste tulekust. Laagri juhatus arvates oli mingi lünk Berliini Olümpiakomitee teotsemises. Tundus mõnelgi korral, et Berliini Olümpia Komitee oli end üleorganiseerinud. Igatahes Üliõpilaskonna Kehalise Kasvatuse Toimkond teatas laagrist osavõtust õigeaegselt. Vastav kiri on saadetud E. Olümpia Komiteele 23. mail. Berliini Olümpia Komitee palus vastust 31. maiks 1936. Ka olid Eydkuhneni jaamas vastus meid tervitamas Berliini Olümpia Komitee esindajad.

Tekkinud segadus aga õnneks likvideerus kiiresti ja meid koheldi kõige suurema tähelepanu ja südamlikkusega.

Laagri avamine toimus 24. juulil. Rahvuste lippudest piiratud laagripplatsile kogunesid 31 riigi üliõpilassportlaste meeskonnad. Poodiumil oli arvukas hulk külalisi. Kaitsevaeliste auavalduste saatel jõudis avamisele haridusminister dr. Rust, kes tervitades

külalisi ja laagrimeeskondi avaldas lootust, et rahvusvahelise spordiüliõpilaste laager ja olümpiamängud mõju avaldavad rahvaste üksteisemõistmiseks ja maailmarahu säilitamiseks ka siis, kui püha olümpiatuli Berliinis ammu kustunud on. Minister Rusti tervituse ja organisatsioonikomitee president dr. Levaldi tänusõnade järele ministriumidirektor dr. Krümmel ametlikult avas laagri ja kongressi. Dr. Krümmel soovis, et kõigis mais noorust kasvatataks sõbralikus võistluse vaimus ja et uuesti aukohale tõstetaks antiikaja kasvatuse-ideaal — keha, vaimu ja hinge harmoonia.

Avatseremooniale järgnes tutvumine Berliini spordiväljakute, linna ja Havelseega. Tegelik töö jagunes järgmisteks tähtsamaks üritusiks.

1. Kongress: Tähtsamate spordiülikoolide õpetajad refereerisid kehalisest kasvatusest.

2. Ettekanded: Üksikud meeskonnad demonstreerisid oma võimlemiskooli, esitasid rahvamänge, -tantse ja -laule.

3. Treeningud, harjutused ja võistlused laagrimeeskondade vahel.

4. Olümpiamängude külastamine.

5. Tutvumine Berliiniga: Laagrist osavõtjale oli võimaldatud tutvumine Berliini vaatamisväärsustega, näitustega, muuseumidega, teatritega, varieteedega jne. Korraldati väljasõite ja jalutuskäike. Sõit kõigil Berliini raudteedel, autobustel ja trammidel oli prii.

Eesti meeskond laagris oli teistega võrreldes hoopis erinevas olukorras. Teiste riikide meeskonnad koosnesid (Berliini Olümpia Komitee kutsel vastavalt) kehalisekasvatuse instituutide spordipedagoogiliste huvidega üliõpilastest, tulevastest spordi- ja kehalisekasvatuse juhtidest, õpetajaist. Meie meeskond koosnes aga eri teaduskondadesse kuuluvaist eri huvidega aktiivsportlastest. Sellest tingitult ei olnudki meie kaasvõitlejad eriti huvitatud teoreetilisest kongressitööst ja meie meeskond ei saanud esineda oma võimlemiskooli demonstratsioonidega ega rahvatantsudega. Esitati laagri sõprusõhtul vaid neli rahvalaulu.

Aktiivsportlastena kaasvõitlejad Eesti nime tutvustamiseks laagrimeeskondade omavahelistel võistlustel esinesid aga kiiduväärsest hästi. Nii meie volley-meeskond oli kahtlematult paremaid. Viimasel nädalal korraldatud kergejõustiku kolmikmaavõistlusel Eesti-Soome — USA vahel tuli Eesti esimeseks — 63 punktiga, teiseks Soome — 57 punktiga ja kolmandaks USA — 27 punktiga.

Laagrielu lõpul korraldatud meeskondade vahelisel murdmaajooksul (igast meeskonnast jooksis 8 meest) tuli eesti meeskond šveitslaste järele

Muljeid Berliini üliõpilaslaagrist

Meie meeskonna saabumine Berliini 23. juuliks näis olevat üllatuseks sakslastele. Jaamas oli meid vastu võtmas Berliini saadiku kohustetäitja G. Meri, kelle abil õige varsti jõuti sidet luua laagri juhtidega, sealtpoolt vabandati nende teadmatus meie saabumisest.

Hämaruses jõuti laagri. Kuu-
lati hümn, tervitussõnad ja asuti telki, mis esialgu oli küll reserveeritud hispaanlastele. Nähtavasti pidasid nad oma koduste vahekordade selgitamist tähtsamaks ja jäid ilmumata, võimaldades meile seega neile määratud ulualuse. Siiani oli seega kõik hästi läinud ja edaspidiseks polnud ka kartust, kuna järgmiste päevade elu-olu oli juba fikseeritud päevakavas, millest kõrvalekaldumine oleks sakslaste enesetundele olnud rängaks hoobiks.

Järgmisel hommikul toimus laagri avamine haridusministri dr. Rust'i poolt, kes avasõnas märkis laagri sihte — süvendada vastastikust arusaamist ja lähendada rahvaid olümpia ideede vaimus.

Kolme Berliinis viibitud nädalat võis iseloomustada vahest järgmiselt: Esimene — ärevus ja täitmatus sündmuste eel, teine — kaasaelamine olümpiaa-

dile, kolmas — tühimus ja tagasitõmbumine.

Hommikul sportimine, võimlemisettekannete jälgimine, hiljem loengud riigispordiväljakul asetsevas kuppelsaalis, õhtul õige tagasihoidlikud retked Berliini ilme uurimiseks ja kõigi nende tegevuste vahele tõttamist ja asjatut jooksmist, nagu see ikka esineb, kui tahetakse kõike korraga haarata. — Selline oli siis tolle esimese nädala ilme.

Kartus osutus tõeks, kui saabus teine nädal, olümpia mängude periood. Tõttamine võttis järjest hoogu. Viibiti peamiselt olümpia staadionil, võimutses olümpiaadi sügavrõhkkond, mis laienes ja haaras kogu maailma. Nädala lõpul oldi ülepakutud, selline kava mõjus juba tuimestavalt ja väsitavalt.

Kolmandal nädalal ei olnud seepärast enam seda hoogu ja särtsu kavatäitmisel. Jäeti endale suurem vabadus iseseisvaks tegutsemiseks. Berliin omas suurus, see oli nüüd esiplaanil, tema kaubamajad külalastatavamad kohad.

Elades laagris, tutvuneti erinevate rahvustega, nende iseloomu, eluavalduste ja temperamentidega. Oli säääl ülemeelikust, oli säääl huumorit, mis nii

omane sportlaskonnale. Nii mõnedki kujud ja olukorrad olid meelde jäävalt huvitavad.

Laagriperes eriti lõbusad ja elurõõmsad olid iraanlased, kellele seas üks, varsti üldiseks laagri lemmikuks kujunes. „Sonny-Boy“, nii hüüti teda, oskas ka vihmastel ilmadel päikese-
paistet luua. Tema algatus, vastastikune asjade vahetamine, leidis üldist kõlapinda. Nagu mingi kirk haaras eelviimase päeva õhtul kõigi tudengite meeli, need vahetusmajanduse printsibiil toimuvad tehingud. See algas märkide ja lippude vahetamisega. Kui aga „Sonny-Boy“ leidis ka tänaväilikkonna vahetatava, siis õige varsti asi kujunes selliseks, et oli tõesti raske arvata mehe õiget rahvust ja päritolu, kes kandis ameeriklaste õlgkübarat, iraanlaste kuube, hiinlaste treeningpükse. „Want you to change“ sellise sissejuhatusega algatati sel päeval tavaliselt juttu.

Sama mehe juhtimisel toimusid ka teislaadi üritused. Elava osavõtuga möödusid ette- ja tagurpidi jooksuvõistlused, kus auhindadeks olid iraanlase päritoluga sigarid. Võitjaid austati kõigi olümpiatraditsioonide kohaselt, ainult et pärjaks oli šokolaadikarbi nөөr ja medaliks,

teisele kohale. Individuaaljooksus tuli E. Prööm teiseks ja Piliste neljandaks.

Laagri juhatuse ja juhtivate tegelastega eesti meeskonna vahekord oli kõigiti korrektne ja üksteismõistev, kuigi meie eriti ei püüdnud sakslastele meeldida ja nende kombeid täielikult ei respekteinud. Nii näiteks viisakalt viidati sellele, et neil on kombeks tervituseks tõsta kätt. Kuid meie oma rahvusliku kombe kohaselt vaid paljastasime päa. (Ja mõnedki imestasid, kui eesti võistlusmeeskond staadionil tervituseks tõstis käe.)

Oma ajuhile Berliini Kehaliskasvatuse Ülikooli õppejõule hr. Amtsberg'ile eesti laagrimeeskond kinkis albumi Eesti vaadetega.

Sakslaste külalislaskus võimaldas kõigil laagrisviibijail põgusalt tutvuda maailmas esinevate kehaliskasvatuse sihtide, abinõude, meetodite ja saavutustega. Eesti üliõpilassportlased said Berliinist uusi kogemusi ja uut inspiratsiooni.

Pääle sportliku tähtsuse see laager võimaldas üliõpilastel kõigist maailmajagudest tihedas ja sõbralikus kooselus veeta üle kolme nädala. Selline laager on ideaalseks võimaluseks rahvaste vastastikuseks tutvumiseks ja tutvustamiseks.

Jäi tunne (see tunne võib küll väga subjektiivne olla), et eesti meeskond oma üliõpilaskonda ja oma rahvast antud võimalustes esindas päris hästi.

Heinrich Mark.

kes sai sigari, kes ainult käepigistuse. Kogu sellelaadseid tegevusi saatsid hääkskiitvad hüüded ja lõbus naer. Neil õhtuil koondusid laagri üliõpilased ühiseks pereks, ei olnud säälmingsuguseid keelelisi erinevusi, kuna terve huumor oli kõigile vastuvõetav ja arusaadav.

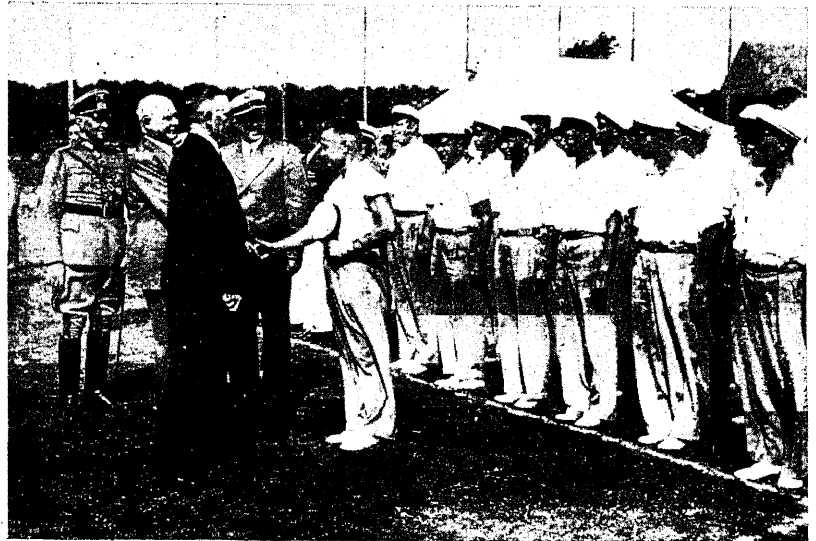
Õhtuti kostusid saladuslikud helid laagri hämaruses. Monotoonne, madal heli nagu parmuhäl — see ütles, et hindulased lõbustavad endid. Harilikult koguneti siis hindude telki, jälgima nende tegevust. Kuuldi säälmhindude laule, mis nii võõrad meloodialt ja raskelt talutavad meie kõrvale. Madal parmuhäl tekitati instrumendiga, mis õige lähedane meie lõõtsale, oli saatemuusikaks laulule, mis meie mõistete kohaselt tundub hali-semisena. Kuid teatud melan-koolsust heljus siiski nende lauludes.

Vist olid need šveitslased, kes põhjustasid ühe huvitava ja palju huumorit tekitava kombe levimist laagris. Oli nende seas üks õige pisike ja karmas tudeng, kelle spetsialiteediks näis olevat igasuguste laulu- ja larmikooride juhatamine. Häa tuju oli alati tagatud, kuuldes šveitslaste ergutushüüdu: „Tšigi-tšagi, tšigi-tšagi, hei-hei-hei...“

Ka teised rahvused, kellel vähegi põhjust oli ergutada kusa-gil võistlustel oma esindajaid, tõid tarvitusele hüüdeid, millede järgi hiljem otsustatigi nende päritolu.

Neid hüüdeid kui laagriõhkkonna kajastajaid jäädvustati ka heliplaatidele. Eesti tudengitel tuli samuti mikrofoni ees esineda oma hüüdega, milleks kujunes juba võistlustel tarvitatud „hurra-murra“, aga täiendatud ja ümbertöötatud kujul.

See mis üllatas, oli osavõtnud meeskondade ühivormide värvirikkus ja erinevad tegumood. Heledad pastell-värvid, mis igapäevases elus tunduvad liiga õrnadena, leidsid siin elavat kasutamist. Kuid olümpiaadi erk-

Dr. Möckelmann esitleb Eesti üliõpilassportlasi ja meeskonna juhti A. Kalamest Saksa haridusminister Rustile ja organisatsioonikomitee esimehele.

sas ja elavaloomulises miljöös näisid nad väga hästi sobivat. Niisuguses õhkkonnas, kus koos on tuhanded, kus raske midagi jälgida, veel vähem jätta midagi mällu, eraldub teistest vaid see, kes väliselt teistest tugevalt erineb. Seega on arusaadav see väline hiilgus esinemistel.

Meil on rõivastuse küsimus sageli silmapaari vahele jäänud. Peetakse sarnaseid kulutusi pillamisteks ja eelistatakse halli igapäevsust. Meie oludes tundub see vahest õigena, kuid mujal, kus kasustatakse teisi meetodeid, on raske sellisel kujul midagi võita. Tulevikus peaks seda fakti meie üliõpilaskonna esinemistel käsitletama tarviliku tähelepanuga.

Samaaegselt laagri avamisega, avati Berliinis ka rahvusvaheline kehakasvatuse kongress. Sellest võtsid osa tähtsamad kehakasvatuse juhid ja teadlased. Rahvusvaheline üliõpilassportlaste laager, pääle ülesande — lähendada rahvaid, püüda luua vastastikust arusaamist, taotles veel teist sihti — olla kohaks, kus võis hankida uusi teadmisi ja näha uusi teid kehakasvatuse

arengus. Nende kahe rakingu koostööl suudeti neid sihte täiel määral täita.

Kuna suurem osa laagrikoosseisust olid kehakasvatuse ülikoolide ja instituutide õpilased, siis need päevad pakkusid neile ka palju uut ja huvitavat. Aga ka need, kes nende küsimustega otseselt ei tegelnud, elasid kaasa peetud loenguile. Juba mõne teadlase ettekande viis ja probleemi käsitus oli siduv. Eriti huvitava loenguga esines prof. A. H. Steinhaus, Chicagost, teemal „Kehakasvatus kui teadus“. Tema võttis kehakasvatust kui teadust. Selleks illustreeris ta oma sõnu omapärase näitega. Ta arendas mõttes sportlastüübi, kes eksisteeriks 2036. a. peeta-vail olümpiamängudel. „Aastal 2010—16 sündinud poeglapsed, perekondadest, kelle eelkäijateks väljapaistvad sportlased, kasvatatakse karmide teaduslikkude printsiipide najal super-sportlasteks. Aastal 2036 nende poolt näidatud tagajärjed on otsustajateks, kas kehakasvatus on teadus või mitte,“ lõpetas prof. Steinhaus. Nagu näha, täiesti ameerikalik stiil.

Täienduseks loenguile esinesid erirahvused võimlemisettekannetega; sihiks oli siin anda ülevaadet erinevatest kehakasvatuse koolidest. Kehakasvatuse kongressi raamides peetavad ettekanded leidsid aset enamasti laagri spordiväljakuil, esitatuna laagri meeskondade poolt. Pealtvaatajaskond koosnes peamiselt asjatundjast — kongressist osavõtjast ja Berliini kehakasvatuse ülikooli õpilasist, seepärast esinemistel pandi just eriti rõhku harjutuste otstarbekohasusele — siis teemale.

Sellest tingituna oli meil raskeks küsimuseks Eesti meeskonna esinemine. Et õigustada esinemist, selleks peab pakkuma midagi hääd ja et midagi tervikulist pakkuda, peab harjutama palju. Meil aga kahjuks puudusid võimalused korraldada pikemaid harjutusi, piirduti vaid sellega, et õpiti enam-vähem ära teatud harjutuste järjekord ja seda juhuks, kui esinemine oleks peetud tingimata vajalikuks. Oli ju nende esinemiste sihiks anda ülevaadet erinevatest töömeetoditest, mida aga üks juhuslikult koostatud harjutuste kava ja grupp vaevalt pakkuda võis.

Eesti nime tutvustamiseks olid meil aga tõhusamad abinõud. Laagrielu viimasel nädalal korraldati kergejõustiku kolmikmaavõistlus Eesti-Soome-U. S. A. Võitjaks tuli meie meeskond Soome ja USA ees.

Samuti hää eduga võeti osa laagri murdmaajooksust meeskondadele. Siin saavutas eesti meeskond teise koha, šveitslased tulid esimesteks. Individuaaljärjestus kujunes järgmiseks: Esimene norralane, teine — eestlane Prööm, kolmas — lätlane, neljas — eestlane — Piiliste.

Päris ägedateks kujunesid aga võrkpallivõistlused, kus tugeva-

mateks vastasteks osutusid tšehhid ja poolakad. Esimesed kohetamised nendega lõppesid vahelduvate tulemustega, hiljem aga, kui meeskonna koostöö paranes, suutsime siin kindlalt esikohale rühkida.

Šablooniliseks muutuvale laagri elule pakkusid vaheldust üksikud päevad, mil võis jälgida sündmusi väljaspool olümpia- ja laagriõhkkonda.

Laagri esimesel nädalal toimus väljasõit laevadega Havelseele. Ilusa ilmaga kujunes too retk kõigile vastuvõetavaks ja hääks võimaluseks tutvuda berliinlaste lähima veespordi harastuskohaga.

31. juulil toimus Tempelhofi lennukil lennupäev ja vigurlennu maailma-meistrivõistlused. Huviga jälgiti lennukite defileed, kus esinesid mudelid lennukunsti algpäevilt. Samas demonstreeriti purilennukite võimeid vigurlennus. Ka raskemaid pöördeid ja sõlmi sooritati kergusega, mis päris nauditav oli jälgida. Imeselge ja vaikne on niisuguse „linnu“ lend, midagi muud, kui samad harjutused sooritatud lärmavate mootorlennukite poolt.

Huvitavaid muljeid saadi Potsdamist. Sanssouci' ja teistesse lossidesse sissepääs võis vanasti tunduda taevaliku õnnena, tänapäeval võib seda endale lubada igaüks, kes tasub ühe marga uksehoidjale. Meil ei tulnud aga sedagi ohverdada, kuna „Ausweis“ — dokument, mis tõendas osavõttu laagrist, avas ka ukсед kuningate lossidesse. Mahajäetuna seisavad lossid nüüd pargis, kuid teenivad siiski natuke negi tagasi kord sinna paigutatud kapitale. Uue palee saale kasustatavat ka praegu kolmanda riigi tähtsamail ja pidulike mail puhkudel.

See oli üllatus, kui meile ärasõidu eel pakuti võimalus peatuda tagasisõidul üks päev Königsbergis, säälsse kehakasvatuse instituudi külalistenä. Ettepanek tehti laagri esimese osakonna juhi dr. H. Möckelmann'i poolt, kes ise oli mainitud õppeasutise direktoriks. Nähtavasti püüti esialgseid eksitusi meiega kuidagi siluda, ehkki need täiesti ei olenenud neist.

Königsberg, vaatamata et omab 300.000 elanikku, tundus tänavapildilt ja elutempolt Tartule väga lähedasena. Olles Ida-Preisimaa pealinnaks ja vaimseks keskuseks, on ta kindlat osa mänginud ka saksa rahva militarisminärv arendamisel. Kui berliinlane jutlemisel siiski ka teisi arvestab, näitavad endid eriti provintsi preislased hulga pealetungivamatena.

Königsbergi saabumise õhtul korraldatud õhtusöök peeti Königsbergi Kaubandusülikooli moodsates ruumides. Selleks puhuks oli kogunenud kaunike hulk mainitud ülikooli õppejõude koosviibimisele, milline kujunes meeoleurikkamaks seniolnuist.

Järgnevat päeva suudeti küllaltki otstarbekohaselt kasutada. Kolmetunnisel omnibusesõidul tutvuneti linna vaatamisväärsustega ja omati ülevaade säälsse elu-olust.

Õhtul asuti rongile, muidugi traditsiooniliste kohaotsimistega, mis aga osutus väiksemaks paheks sellele järgnenud Leedu-Läti-Eesti raudteede tolmunuhtlusele.

Eestisse jõuti tagasi 19. augustil, rikastatud uute elamustega, muljetega. Omati kindlust välisesinemisteks, oskust läbi lüüa teislaadi olukordades, võrreldi endid teistega — ja leitud vigu andestati teadmises, et nad kuuluvad minevikku.

R. K.

Tehnikainstituudi rektori jutul

Eesti Vabariigi Tallinna Tehnikainstituudi kui Eesti teise kõrgema õppeasutuse töö algusel andis instituudi rektor P. Kogerman lahkelt seletusi tehnikainstituudi arendamisest, praegusest töökorraldusest ja töökavatsustest.

Võrdlemisi lühikene organiseerimisaeg on olnud täis intensiivset tööd, märkis härra rektor. 25. juunil s. a. võeti mäletavasti Vabariigi Valitsuse poolt vastu ja pandi riigivanema dekreediga maksma E. V. Tallinna Tehnikainstituudi seadus. 30. juunil pöördus haridusminister minu poole ettepanekuga, kas ma ei võtaks uues õppeasutuses rektori ülesanded oma peale. Naeratades märkis härra rektor, et kui ta samal päeval kell 16.55 oli ministrile oma nõusoleku andnud, siis kell 17 algas juba Vabariigi Valitsuse koosolek, kus tema määramine otsustati. Järgmisel hommikul haridusministri juures teatati, et minu kätte on usaldatud õppeasutuse organiseerimine. Järgmisteks sammudeks oli õppejõudude leidmine. Õppejõudude nimestiku seadsin kokku, nagu ta järgmisel päeval, s. o. 2. juulil maksma pandi. Määrati ametisse 12 õppejõudu, rektor — kolmasteistkümnes, oli üks päev varem määratud. Endise tehnikateaduskonna õppejõududel nõusolekut ei tulnudki küsida, sest varem dekreediga oli otsustatud tehnikateaduskonna üleviimine Tallinna. Väljaspool tehnikateaduskonda olevatelt õppejõududel tuli muidugi nõusolekut küsida. 7. juulil tuli kokku esimene tehnikainstituudi nõukogu koosolek, millest osa võttis 12 õppejõudu. Prof. Koppel oli Inglismaale komandeeritud veel Tartu ülikooli poolt tehnikateaduskonna esindajana ühele kongressile. Sellel koosolekul moodustati osakon-

Tehnikainstituudi avajumalateenistusel

dade kogud ja osakonnad valisid omale juhatajad. Sellega oli ka instituudi valitsus moodustatud, sest see moodustub rektorist, prorektorist ja osakondade juhatajatest. Nagu sellest näha, nädala ajaga olid kõik instituudi juhtivad organid valitud.

Järgmiseks sammuks oli kantselei ja arveametkonna komplekteerimine. Esimesel nädalal oli asjaajajaks ja sekretäriks rektor ise ja kantseleiks saadi kasutada haridusministeeriumi lahkelt vastutulekul kunsti- ja teaduseosakonna kantseleid, mille kaudu ka esimesed paberid välja saadeti, 15. juulil kinnitati ametisse sekretär ja majandusjuhataja. 20. juulil algas uute üliõpilaste vastuvõtmine.

Võiks lühidalt öelda, et kolme nädala jooksul oli välja kujundatud instituudi struktuur ja võidi alata üliõpilaste vastuvõtmisega.

Edasi toimus sisemine töö, mis nõudis õppejõududel suurt energiat. Tuli õppekava revideerida, remondikavad välja töötada, ruumidele lisa hankida, et oleks vabamad ja avaramad töötamisvõimalused. Selle energilise töö tagajärjel on instituudi

kasustada antud Koplis neli hoonet: instituudi peahoone, keemiahoone, tehnoloogiahoone ja soojustehniline laboratoorium. Võib veel nimetada, et uue seadusega riiklik katsekoda on ka instituudi juures ning katsekojas on võimalik praktiliselt tarvitada uurimistöodeks ja eritöödeks kõiki katsekoja seadeldisi ja aparate.

Oma jagu aega võttis kodulekordade loomine, sisemiste korralduste maksmapanemine, kuni 14. septembriks jõuti valmis ka loengute kavaga ning instituudi peahoone kordaseadmisega. 15. sept. võisime korraldada avaktuse, millega õppeasutus täienes ka teise instituudi olulise osaga, nimelt üliõpilaskonnaga. Sellest päevast alates võib nimetada tehnikainstituuti kõrge- maks õppeasutuseks.

Võib öelda, et organiseerimise töö, mis meie ülikoolis kestis aastaid, toimus nüüd paari kuu- ga, mida aga loomulikult võimaldas see, et meil üks kõrgem õppeasutus juba organiseeritud on, ja ainult neid kogemusi kasustades oli võimalik nii lühikese ajaga teist iseseisvat kõrgemat õppeasutust luua.

Tegelikult ei ole tehnikainstituut ülikoolile mingi võistleja, vaid ainult täiendaja, toonitas rektor eriti, märkides, et koosseisu ja üliõpilaskondagi võrreldes töötab ju tehnikum umbes ühe ülikooli teaduskonna personaliga.

Sisemisest korraldusest märkis veel rektor Kogerman erinevusi tehnikainstituudi ja ülikooli struktuuris. Ta märkis: Meie õppeasutise osakonnad moodustavad erilise organi, mida ainult osaliselt võiks võrrelda Tartu ülikooli teaduskonnakogudega. Meil on läbi viidud diferentseerumine, nõnda et teatavaid eriküsimusi õppetöö alal otsustab osakonnakogu ja osakonnast lähevad õppetöö küsimused otsekohe nõukogusse. Nõukogust võtavad aga osa kõik õppejõud. Selle tõttu teaduskondade esindajate kogu, nagu on ülikooli nõukogu, tehnikainstituudis puudub. Võiks öelda, et diferentseerumine on rajatud alla poole. Instituudi nõukogu on teaduskondade kogu, kui ka ülikooli nõukogu. Instituudi nõukogu täidab teaduskonna kui ka ülikooli nõukogu funktsioone, kui võrrelda vastavaid institutsioone Tartu ülikoolis. Muidugi instituudi valitsuse funktsioonid on samad, mis Tartu ülikooli valitsuse omad. Üks näib aga kindel ole-

vat, ja nimelt see, et administratsiooni struktuur peaks olema tehnikainstituudil paindavam kui Tartu ülikoolil.

Edasi märkis jutuaajamisel rektor, et iseseisva tehnikainstituudi mõte ei ole sugugi tekkinud üle öö ja seoses Tartu ülikooli tehnikateaduskonna üleviimisega, vaid juba 1929. aastal memorandumile, milles nõuti iseseisvat tehnika-ülikooli Tallinnas, oli esitatud lisana juba E. V. Tallinna tehnikainstituudi kava. Sellest kavast on ka osa võetud maksimahakanud seaduse raamkavasse.

Tuleviku kavade kohta, ütles rektor, võib tähendada, et meil tuleb välja arendada kõik kolm osakonda, mis seaduses ette nähtud, nimelt ehituse-, keemia- ning mehaanika ja mehaanilise tehnoloogia osakonnad, milledes tulevikus muidugi tuleb läbi viia diferentseerumine üksikute harude kaudu. Üksikute harude avamist otsustab Vabariigi Valitsuse haridusministri ettepanekul. Vastavate märgukirjadega ongi eriharude avamise vajadust selgitanud geodeedid ja mäeinsenerid. Need küsimused tulevad kaalumisele edaspidi.

Peale tehniliste alade on instituudil kavatsus hoolitseda üliõpilaste üldkultuurilise taseme tõstmise eest, eriloengutega humanitaarteaduste alalt. Ka ta-

hetakse võimaldada üliõpilastele soodsalt keeli õppida, milleks algul on kavatsus inglise, prantsuse ja saksa keele kursusi korraldada. Selle aasta kavasse ei ole siiski neid kavatsusi veel saadud võtta, et mitte killustuda, vaid kogu energia tahetakse koondada tööle niikaua, kui on lahenenud hoonete küsimus kogu instituudi varustisega. Siis saadakse hoolitseda ka nende distsipliinide eest, mis ei ole otseselt seotud inseneride ettevalmistamisega.

Mõnel pool on avaldatud kartusi, nagu ei oleks instituudil vajaliselt rahalisi võimalusi, tähendas rektor, et niipalju, kui vastavad õppejõud oma laboratooriumide sisustamiseks krediite nõudsid, on võimalik olnud ka neid nõudmisi rahuldada, kuigi mitte igal ajal sajabrotsendilisel sellel aastal. Krediidid on jaotatud kahe aasta peale, nagu Vabariigi Valitsuse otsusest selgub. 250.000 krooni saadakse käesoleval aastal ja 250.000 krooni tuleval eelarveaastal. Kui need summad on kätte saadud, siis on rahuldatud kõik nõudmised uurimiste ja õppetöö läbiviimiseks. Algul tuli muidugi mõnedes nõudmistes kärpimisi ette võtta, et rohkem summasid anda neile aladele, kus need osutusid hädavajalikumaks.

Soome üliõpilaskarsklasi külastamas

Kaks hõimurahvast teineteinepool kitsast Soome lahte, maad mitte teineteisest kuigi kaugel, kuid üle lahe märkad end olevat kohe hoopis uues maailmas. Tundes Tartu üliõpilaselu, organisatsioonistikku ja vaimu ning viibides möödunud suvel külas Soome üliõpilaskarsklasel tundus see erinevus Eesti ja Soome vaimu vahel eriti suur. Soome üliõpilaskarskusliikumine oma poolesajaaastase minevikuga ja

laialdase tööväljaga vajaks pikeemat ülevaadet, kuid siinkohal tuleb leppida põgusa mõnekümneraalise ülevaatega.

Soome üliõpilaskarskusliikumise juhtivaks keskuseks on S. Akadeemiline Karskusliit (Suomen Akateeminen Raittusliitto lühendatult SARL), mis asutatud viis aastat tagasi ja see koondab endasse kogu Soome üliõpilaskarsklased. Sellesse keskliitu kuuluvad Helsingis

asuvad Akadeemiline Karskuselts ja Üliõpilaste Karskusühendus, Turu Üliõpilaste Karskusühendus ja Juväsküla Üliõpilaste Karskusühendus (Jyväskylä Kasvatusopillinen Korkeakoulu asutati alles 1934. a.). 1935. a. lõpul oli aruannete järgi liidul liikmeid 771, mis näitab kujukalt Soome akadeemiliste haritlaste kõrget protsenti.

Liidu tegevus on väga laiapiiriline, mille tegelikuks tööjuhiks

on palgaline sekretär, praegu toimub sekretärina fil. maist. Veikko Loppi. Liidu tööülesannete seas seisab teadusliku karskusuurimistöö tegemine ning selle kirjastamine, kuid ühtlasi antakse välja ka palju populaarteaduslikke brošüüre jt. väljaandeid. Igal kevadel saadetakse abiturientidele selleks pühendatud väljaanne „Valko lakki“.

Soome karsked üliõpilased ei ole end eraldanud rahvast, vaid nende tööülesannete seas seisab ka eriliste rahvakoosolekute korraldamine. Neid korraldatakse peamiselt suvel. Nende rahvakoosolekute omapära seisab selles, et 5—6 vilistlast või üliõpilast moodustavad teatava grupi ja see esineb siis samade ettekannetega kümnekond kohas.

Kõigele sellele tegevusele seltsib muidugi tavaline sisemine tegevus, mille pidulikumad momendid on aastapäev ja suvipäevad.

Möödunud suvel korraldas SARL oma viiendad suvipäevad Kotkas 3.—6. juulini, mis kujunesid väga ülevaks Soome akadeemiliste karsklaste töö- ja pidupäeviks. Suvipäevist osavõtjate arv tõusis üle poole saja, olid esindatud Helsingi, Turu ja Jüväsküla ülikoolid. Väliskülastest viibis pidustustel Rootsis õpetaja E. Norlund ja Eestist allakirjutanu. Kuna Eestis üliõpilased peavad suvipäevi peamiseks lõbusaks kokkutulekuks või puhkuseks, siis selle vastu SARL suvepäevadel 3 päeva olid pühendatud koosolekuiks ja ainult üks päev kulutati matkaks Suursaarele. Oli märgata suvipäevlaste suurt huvi Eesti vastu, eriti nende poolt, kes kunagi varem olid külastanud Eestit.

Jälgides Soome üliõpilaste intensiivset karskustööd nii teadusliku uurimistöö alal, välispropaganda kui ka elava sisetegevuse näol, tuleb küsida: kus

leitakse selleks kõigeaks aega ja majanduslikke võimalusi. Üliõpilaskarskustööks soodsa aluse on loonud riik, sest SARL saab sotsiaalministeeriumilt riiklikku toetust 150.000 smk (s.o. 1.200.000 snt.) pluss veel teised toetusel mitmesugustelt asutustelt. Seega on riiklik toetus soome üliõpilaskarskustööks poole võrra suurem kui Eestis riiklik toetus kogu karskusliikumisele.

Soome üliõpilaskarskustöö võib kahtlemata eeskujuks olla kogu maailma karskustööle. Töö mida sääl on tehtud, on suuresti mõjutanud kogu haritlaskonna mentaliteedi kujundamist ja on rajanud alusmüürid karskuskultuuri loomiseks.

Tahes-tahtmatult tuleb soov tõmmata paralleele Eesti üliõpilaste karskustööga. Me näeme, et Eestis üliõpilaskarskusliikumine on pidanud alati võitlema majanduslikkude raskustega, saamata mingit välist toetust.

Al. Looing.

Rahvusvahelise Akadeemiliste Naiste Liidu (I. F. U. W) kongress Kraakovis 22. aug. — 1. sept. 1936.

Kraakov oli õnnelikult valitud kongressi pidamiseks; esiteks: Poola tundmaõppimiseks on see linn nagu elav ajalooõpperaamat, teiseks: ta on vaikne, temas on kerge orienteeruda, nii et ka võõras tunneb end varsti nagu kodus ja see aitas kaasa kongressi osavõtjaid ühendada ühtlaseks koguks. Ometi oli kokkutulnuid õige palju — umbes 400 inimest kahestkümnest seitsmest riigist, eriti rohkesti olid esindatud Austraalia ja Ameerika. Oli huvitav näha silm silma vastu naisi, kes töötavad ülikoolis professoritena, lektoritena ja isegi dekaanidena. Se-nine I. F. U. W. juhataja on professor Johanna Westerdye, taimehaiguste professor Utrech-

ti ülikoolis; abijuhatajaiks on Viini ülikooli ajaloo professor Erna Patzelt ja Poola ülikooli lektor Stanislava Adamovicz.

Põhjamaad olid esindatud Norra keemiaprofessori Ellen Gleditsch'iga, kes aastate eest ka Eestit külastas ja poliitilise ökonoomia professoriga Karin Kock'iga Sotkholmist ning paljude teistega.

Rida professoreid pidas avalikke loenguid õige mitmesugustel teemadel, mis tõmbas kokku hulga rahvast.

Kongressi peaineiks oli valitud järgmine küsimus: „Kuidas saaks I. F. U. W. kõige otstarbekohasemalt kaasa aidata rahvusvahelise koostöö mõtte aren-damisele noorsoo seas“. Sisseju-

hatava ülevaatega esines kuuest erimaadest kõnelejaid.

Et võimaldada kõigile 400 esindajale sõnavõtmist, siis tarvitati järgmist meetodit: kakskümmend rühma töötasid ühel ajal, igaüks omaette ülikooli auditooriumides; aluseks võttes ärakuulatud sissejuhatust, avaldas iga liige rühmas oma arvamuse, lisades omalt poolt ettepanekuid, koosolekute kohta peeti täpne protokoll, üldsekretäri poolt ühtlustati neid protokolle ja esitati kokkuvõtte kongressile, nii võis igaüks teise tarkusest rikastuda, mis on lõpuks ka rahvusvaheliste kokkutulemistest sihiks.

Kongressi ajal töötasid veel erihuvide rühmad, nagu kunsti,

arkeoloogia, bioloogia, õiguse, kirjanduse, filosoofia, arstiteaduse, muusika jne. väga mitmekesise ja huvitava kavaga.

Kuna I. F. U. W. sihiks on kaasa aidata akadeemiliste naiste edasipüüdmist teaduslikul alal, siis on loomulikult kujunenud peategevusalaks — stipendiumide jagamine.

Et rahalised võimalused ikka kitsamaks jäävad, siis on esile kerkinud uus viis toetamiseks — nn. hospitality fellowship — mille kaudu võimaldatakse välismaalastele odavat õppimisvõimalust võõral maal — muretsetes õppi ja korteri ja toidu eest.

Erilist tähelepanu otsutatakse liikmeile, kes poliitiliste olude tõttu olid sunnitud teaduslikust tööst loobuma — nii on rida liikmeid ulualust leidnud Prantsusmaal, Šveitsis ja Inglismaal.

I. F. U. W. kongressid toimuvad iga kolme aasta tagant, vaheljal töötavad mitmesugused toimkonnad, nagu hariduse, ak. naise majandusliku ja õigusliku olukorra uurimise toimkond, finants-, keskkoolide õppejõudude vahetamise toimkond ja rida teisi.

*Nicolas Kopernik'u ausammas
Kraakovis.*

Kõik need toimkonnad esinesid aruandega tehtud tööst ja ettepanekutega tuleviku kohta. Iseloomustavaks näis olevat I. F. U. W. töö kohta püüdmine leida ülesseatud küsimustele kiirelt praktiline lahendus.

Nii on hariduse toimkond ette võtnud naiste keskhariduse olude uurimise ja selle töö tulemu-

seks on ungari õpetaja A. Arato sulest ilmunud käsiraamat „L'instruction secondaire des jeunes filles en Europe“, 1933. a., mida iga aasta täiendatakse, vastavalt muudatustele, mis ühes või teises riigis sündinud. I. F. U. W. on välja andnud käsiraamatu stipendiumide kohta. Igal aastal ilmub Vaimse Koostöö toimkonna toimetusel ülevaade maailma kirjanduse parimate raamatute kohta aime all: „Quelques livres de partout“.

Praegu on teoksil sõnaraamat akadeemiliste terminite kohta ja teaduslike kraadide võrdlev ülevaade kogu maailma ülikoolides.

Iseenesest mõista, et kongressi ajal oli korraldatud rida ametlike ja mitteametlike vastuvõtte ja ekskursioone; nad võimaldasid niimõnegi huvitava isikliku sõpruse sõlmimise, mis on parimaks tagatiseks edaspidisele rahvusvahelisele koostööle ja kõvendab ka meie Eesti Akadeemiliste Naiste Ühingu sidet Rahvusvahelise Liiduga.

V. Poska-Grüntal.

Üliõpilaskond seisab reformide ees

Suve kestel on vastavates keskasutustes uuesti üles kerkinud üliõpilaskonna reformi küsimused. Nagu „Uus Eesti“ 1. juulil teatab pealkirja all „Üliõpilaskonna reform kõne all“, on vastavates ringkondades kõne all ja kaalumisel Tartu üliõpilaskonna organisatsiooni küsimus. Põhimõttelikult olevat leitud, et reformi tuleks alata üliõpilaskonna edustusest. „Ülikooli praeguse seaduse järgi üliõpilaskonna edustus valitakse otseselt ja proportsionaalselt kõigi üliõpilaste poolt. Vene ajal täitis selle aset eesti üliõpilaskonnaorganisatsioonide esindajate kogu. Eesti ülikooli loomis-

kaaluti ka üliõpilaste organiseerimist teaduskondade järgi, kuid tol korral see ei leidnud üliõpilasperes pinda. Rohkem edu oli organiseerimisel maakondade järgi, aga hiljem kuivasid ka maakondlikud üliõpilaskogud kokku.

Nüüd on uuesti kaalumisel mõte, et üliõpilaskonna kesk-esindus olgu ehitatud üliõpilaskogudele teaduskondade järgi, kes saavad kesk-esindusse oma esindajad. Seega üliõpilaste teaduskondlikud kogud vastaksid üksikorganisatsioonidele.

Üksikorganisatsioonide suhtes on olnud kõne

all inspektorite sisseseadmine, kes juhiksid organisatsioonide siseelu ja kasvatust. Nad moodustaksid ülikooli juures kõigi üliõpilasi nspektorite kogu, mis töötaks rektori juhtimisel. Inspektorid valiks Ülikooli Valitsus vastava organisatsiooni ettepanekul ülikooli õppejõudude või ülikooli lõpetanud isikute hulgas.

Üliõpilaskonna kesk-esinduse suhtes peetakse veel vajalikuks, et selle otsused oleks kohuslikud mitte ükski üliõpilastele, vaid ka üliõpilaskonnaorganisatsioonidele.

Kui need mõtted sel või teisel kujul teoks saavad, mida

Mujalt veergudelt

Kõrgema hariduse tasuvus

Juunikuu „ERK'is“, nr. 4/5, käsitleb majandusteadlane H. Ronimois põhjalikult meie haritlase palgaolusid ja kõrgema hariduse tasuvust. Oma käsitluses teeb autor järgmisi järeldusi:

Meie kõrgema hariduse tasuvus ja sellega ühenduses ka haritlaskonna elatusstandard võrreldes eelsõjaaegsega on mitmekordselt langenud.

Majanduslikust seisukohast on kõrgemasse haridusse mahutatud kapitali tasuvus illusoorne.

Kultuurpoliitilisest seisukohast — praeguse madala elatusstandardi jätkumine näib paratamatult endaga toovat kaasa ühelt poolt haritlaskonna proletariseerumise ja teiselt poolt — haritlase kui kultuurvarade konsumendi ostujõu ja seeläbi haritlaskonna osatähtsuse vähenemise.

Meie avalik arvamine tunnustab haritlaskonna heaolu sõltuvaks haritlaste arvust: elatusstandard on madal — kuna on haritlaste üleproduktsoon.

Ning siit ammutab praksis oma parooli — vähem haritlasi!

Sellele seisukohale tuleb aga lisandada paar korrektiivi.

Esiteks! Kõrgema hariduse töö tasuvus ja üldse selle töö rakendusvõimalus ei olene mitte ainult haritlaste arvust, vaid ka nõudmisest nende järele. Ja nõudmist on võimalik suurendada ka haritlaste üldarvu vähendamata — lihtsa turu korralduse, hariduse suunamise teel. Siinjuures rõhutasin kõrgema hariduse ja kutsehariduse poliitika koordineerimise tarvet ja selle poliitika asetamist riigi töömahu teadliku uurimise tulemustele.

Teise täiendisenä tuleks mainida meie kõrgema hariduse tasuvuse olenevust — *riigi palgapoliitikast*. Kahtlema peab omal ajal läbiviidud nivelleerimistendentsi otstarbekuses.

Lõppkokkuvõttes — arvestades meie ajalooliselt kujunenud sotsiaalseid vahekordi — on täitsa loomulik, et *eesti haritlaskonna heaolu oleneb riigist* —

nii vabakutseliste kui ametnikkude osas. Riik oma hariduse suunamise poliitikaga ja oma palgapoliitikaga võib mõjutada meie kõrgema hariduse tasuvust vastavalt oma kandejõule.

Kõrgema hariduse tasuvus Eestis on võrreldes ennemaailmasõjaaegsega tunduvalt vähenenud.

Samal ajal on ettevalmistuseta töö tasuvus jäänud endisele tasemele.

Lihttöölise päevane keskmine töötasu isiklikult (Tartus) kogutud andmeil oli 1913.—1914. aastal. naistel 60 kopikat, meestel 1 rubla (80 kop. — 1 rbl. — 1 rubla 20 kop.). 1936. a. saavad vastavalt naised Ekr. 1.20, mehed Ekr. 2.00. Arvestades 1913.—1914. aastate palgad ümber tänapäeva rahaihikule — aluseks võttes tegelikku elatusmaksumust — on need kaasaegseist vastavaist palgakadest keskmiselt madalamad: 60 kop. = Ekr. 1.02, mis on vähem kaasaegsest palgast Ekr. 1.20 ja 1 rubla = Ekr. 1.70, mis on samuti madalam kaasaegsest palgast Ekr. 2.00. Seega võib julgesti väita, et lihttöölise töötasu on jäänud püsima vähemalt endisele tasemele, kui mitte kõnelda kaasaegsete palgade märgatavalt kõrgemast tasemest võrreldes eelsõjaaegsega. Samas (Järg lk. 256.)

võib kuuldavasti oodata sügisel, siis muudab see üliõpilaskonna struktuuri õige tunduvalt. Uuenduste läbiviimiseks tuleb ses osas muuta Ülikooli Seadust.

Vastava keskasutuse poolt on üliõpilaskonna reformikavatsusest informeeritud ka ülikooli valitsus.

Siiski veel üksikasju reformikavadest teatavaks saanud ei ole. Nagu kuulda, tahetakse reformi kavade suhtes ära kuulda ka Üliõpilaskonna Edustuse enda seisukohti. Kui see nii on, siis nähtavasti reformi veel nii kii-

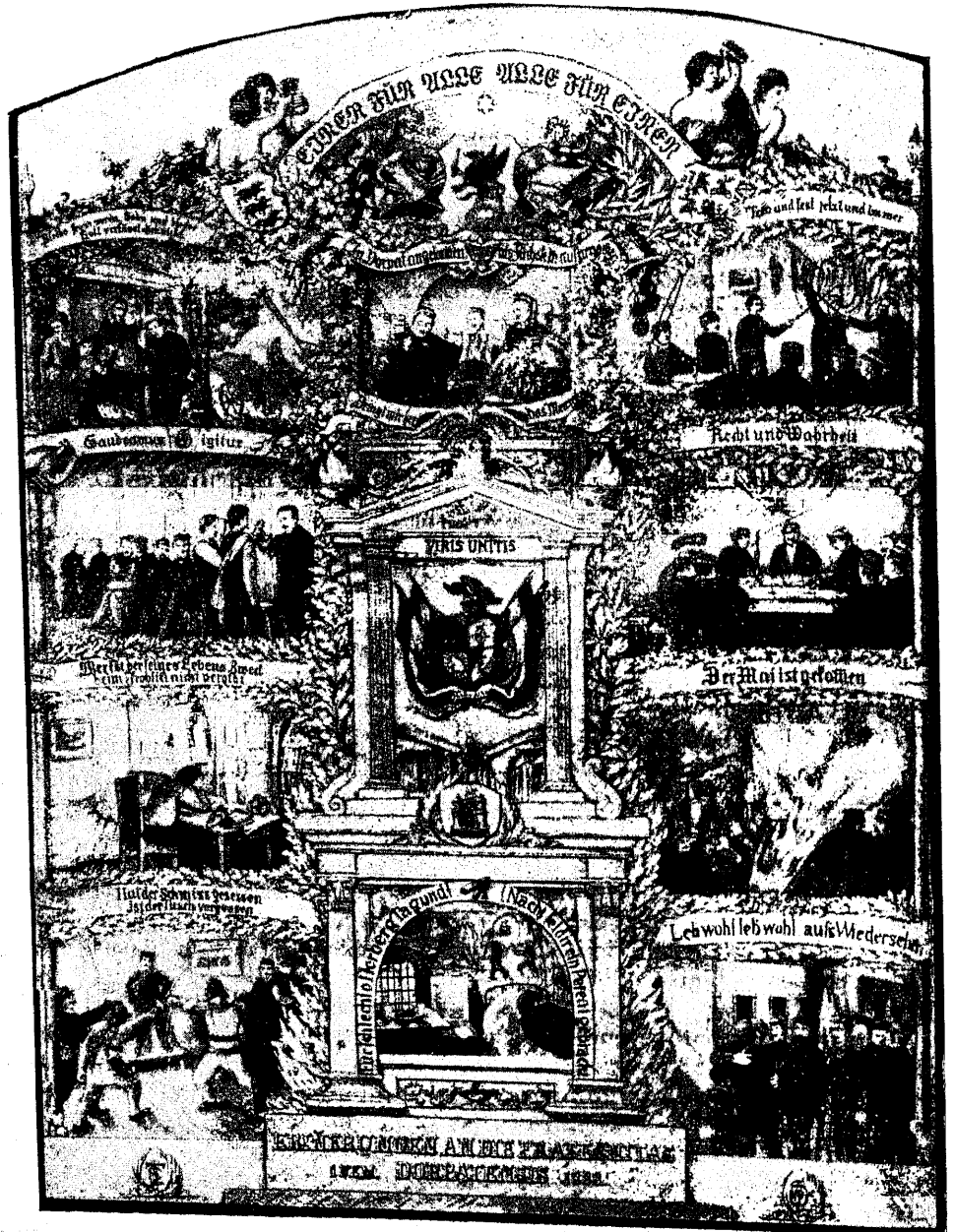
relt teostada ei suudeta. Praegu oleks aga eeltoodud kavatsuste kommenteerimine varajane, kuna ei ole selgunud nende ulatus ja täpne sisu. Näib aga, et kavade ei ole üldiselt, niipalju kui nad üksikorganisatsioonide puudutavad, sugugi drastilised. Paljudes üliõpilaskonnaorganisatsioonides ongi valitsemas tihe side vanema generatsiooni — vilistlaskogu ja tegevorganisatsiooni vahel. Mõnes on see side koguni kujunenudki teataval määral inspektsioonini — üheded organisatsioonides enamal, teistes vähemal määral.

Reform niisuguselt, nagu sellest vähemalt esialgul teateid, muudaks küll Üliõpilaskonna Edustust tema alusteni. Teaduskondlikul alusel korraldatud kahtluseta omandaks Üliõpilaskonna Edustus teise ilme ja võimalik mitte ainult koosseisuliselt, vaid ka oma töö ulatuselt.

Viimastel aegadel liikus ka üliõpilaskonna ringides mõtteid teatud muudatuste teostamise kohta edustuselises, kuid nüüd, kus algatus on juba kesk-asutustes, on ka need mõtted vaibunud ja asutakse äraootaval seisukohal.

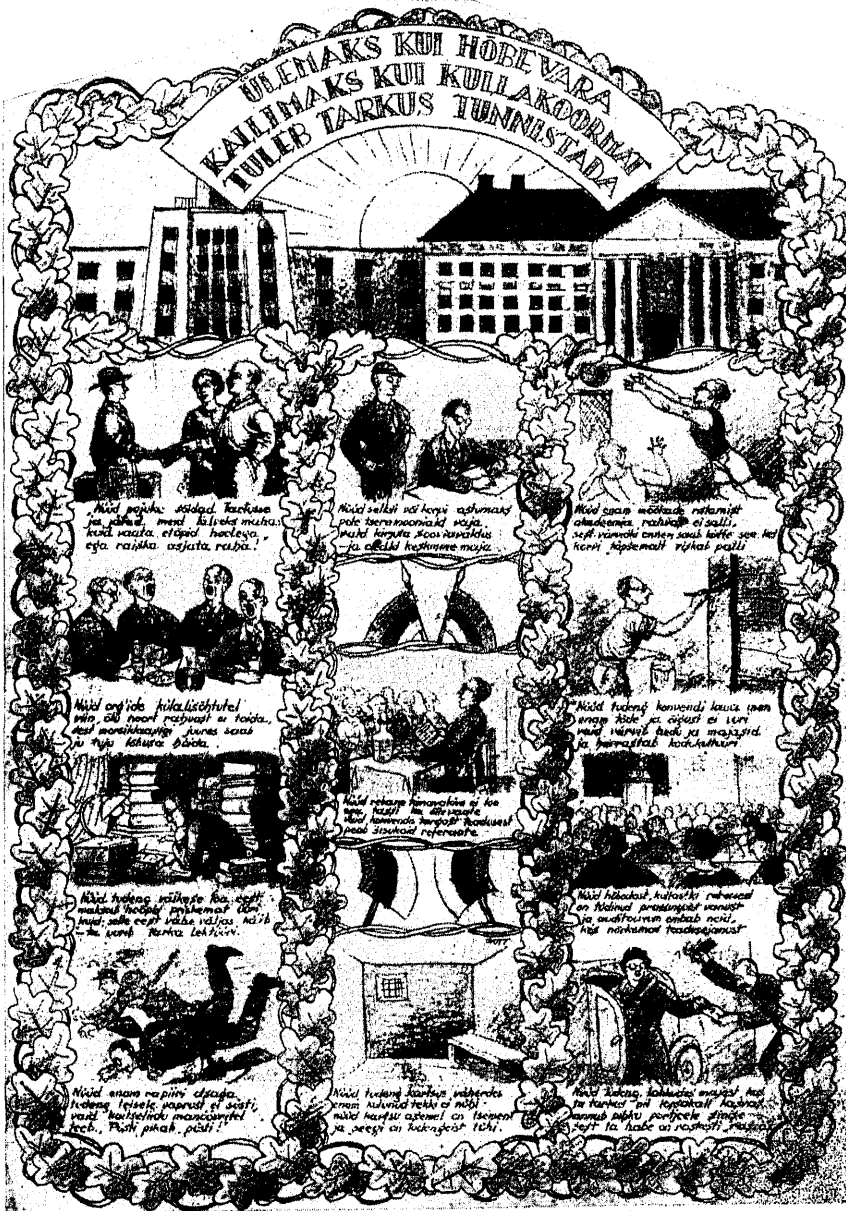
ÜLIÖPILASELU

50 aastat tagasi

KUNSTIS

ja tänapäeval

Vasakul:

Pilt vanameister Kr. Raua üliõpilaselu kujutlevast tüöst, mis praegu asetseb Eesti Rahva Muuseumis.

Paremal:

Kunstnik Ott Kangilaski samalaadne joonis tänapäeva üliõpilaselust.

ajavahemikus on aga haritlase tasu üldiselt tunduvalt vähenenud. Seejuures pole huvita tähelepanna nivelleerimistendentsi, (m. sõrend.) nimelt — vahet kõrgeima ja madalaima tasu vahel on püütud võimalikult vähendada.

Keskkooli direktori palk on vähenenud võrreldes 1913./14. a. ligi kaks ja pool korda, samal ajal noorema õpetaja palk on vähenenud ligi kaks korda. Kohtunikkonna ja prokuratuuri esindajate palgad on samal ajal vähenenud 1,7—3,4 korda. Ka siin avaldub nivelleerimistendents, Tartu ülikooli õppejõudude palgad on vähenenud enam kui kaks korda, korralduste professorite palgad isegi ligi 2,5 korda. Eriti silmatorkav on see vähenemine ülikooli juhtide palkades. Ülikooli rektori praegune palk on 60 krooni — endise 566 kr. vastu (vähenenud 9,4 korda) ja prorektori palk on 43 kr. — endise 255 krooni vastu (väh. 5,9 korda).

Haritlaskonna elustandard on ülalavalatud madal.

Palk moodustab lõviosa haritlase sissetulekust, teiste sõnadega — palkastandard määrab elustandardi (m. sõrend.). Meie esimese generatsiooni haritlase ainsaks sissetulekuks oli tema palgatulu. Meie üliõpilast on pärit ligi 60 prots. oludest, mis kuidagi ei võimalda tösta elustandardit üle palgatulude, olgu need siis ükskõik kui piiratud. See generatsioon lõpetab ülikooli ja ta ainsaks tuluallikaks saab jällegi — ainult palgatulu. Seega on väljavaated elustandardi tõusmiseks mittepalgatulude arvel minimaalsed.

Eesti iseseisvuse algpäevilt kuni 1. apr. 1935. a. oli riigi juurde makse ülikoolile kr. 14.179.865. Kui arvestada, et iseseisvuse kestes on ülikooli lõpetanud üldse 3973 isikut — maksab üks ülikooli lõpetanu riigile keskmiselt 3570 krooni. Peale selle H. R. arvestusel läheb üks ülikooli lõpetanu maksma lisaks riigi kulutustele — eramajandusele ca 3300—3500 krooni (m. sõrend.). Tekib paratamatu küsimus — kuidas tasub end ära see kapital, mis on paigutatud kõrgemasse haridusse?

Keskkooli lõpetanul kapitaliga umbes 3500 krooni on valida, kas astuda ülikooli, kulutada ära oma kapital ja asuda siis oma soovitava elustandardile — 100-kroonisele kuupalgale (keskmiselt võttes peaks see küll madalam olema, sest — kuupalju ülikooli lõpetanuid pääseb kohe peale lõpetamist kohale? Kõnelemata sellest, et esimene palk ainult üksikujuhtudel üle 100 krooni ulatub). Või loobub ta ülikoolist, kapitali ärakulutamisest

ja asub kohe ametisse, saades seniseid kogemusi arvestades 60—70 krooni kuus.

Eramajanduse seisukohast — keskkooli lõpetanu, teenides kuus 70 kr., saab oma kapitali kasviku ja liitkasvikute arvel kuus lisaks ca 14 krooni. Tema kuutulu on nii siis 84 krooni — ülikooli lõpetanu 100 kr. kõrval. Seega saaks ta ülikooli lõpetanult ainult ca 16 kr. enam tulu, ning see nõuaks ca 18 aastat haridusse investeeritud algkapitali tagasimaksmiseks. See on aga väga optimistlik arvestus, milles muide ülikooli lõpetanu kultuurne elustandard on loetud võrdseks keskkooli lõpetanu elatusmiinimumiga.

Riigi- ja eramajanduse seisukohast on sellise arvestuse tulemus veel kurvem. Siin tuleb arvestada kogu kõrgemasse haridusse asetatud kapitali (ligi 7000 kr.). Ning selle kapitali kasvikut, mis keskkoolist vahetult ellu astunu igakuisele tulule — ca 70 kr. lisanevad ca 27 kr. suuruses, muudavad vahe keskkooli lõpetanu kuutasu ja ülikooli lõpetanu kuutasu vahel illusoorseks.

Käsitledes kõrgema hariduse tasuvuse parandamise võimalust, ütleb H. R. — Ajalugu näitab, et tööta ei olene kunagi ainult tööliste arvust! Meie avalik arvamine loodab haritlaskonna olukorda parandada siiski haritlaskonna arvulise piiramise teel. Vähemalt viitavad sellele soovile meie keskkooli reform, võistluseksamite toomine ülikooli, kavatsetav gümnaasiumide arvu piiramine, kitsendused advokatuuri pääsemisel etc. Muidugi, haritlaste arvulise piiramise peab sündima — selektsiooni teel. Kuid õnnetuseks mitte niivõrd isiklik andekus kui vanemate majanduslik jõukus näib asuvat tegelikult komplekteerima meie tulevikku haritlaskonda.

Kõrgema hariduse tasuvus oleneb tõesti ka haritlaste arvust. Ekslik on aga arvamine, et see tasuvus oleneb ainult arvust. Ekslik on järelikult ka väljapääsu otsimine haritlaskonna üldise arvu piiramise kaudu. Üldtunnustatud seisukoha korrrektiividena tuleksin meelde kaht asjaolu, mis samavõrdsest haritlaste arvuga mõjutavad kõrgema hariduse tasuvust meie oludes. Need on 1) nõudmise reguleerimine hariduse suunamise teel, t. s. riiklik hariduspoliitika ja 2) riiklik palkade poliitika. Eriti tuleks rõhutada esimest asjaolu, mille osatähtsust seni kahjuks asjatult alahinnatud. Kõrgema hariduse tasuvust, eriti vabakutseliste osas on võimalik tõsta — suuredades nõudmist haritlaste järele hariduse otstarbeka suunamise teel.

Edasi leiab autor, et

— Meie probleem lähema ja kaugema tuleviku jaoks peab olema —

katsuda viia reaali- ja humanitaarteadlaste arvulise vahakord vastavusse meie riigi töömahu nõuetele. Kõrgema hariduse tasuvuse reguleerimine hariduse suunamise teel ei ole iseenesest mingi utopia. See on igale ärialal tegutsejale hästitatud turustamise probleem. Ning kaupmehed, kes juhivad kauplemist kõrgema haridusega, ei tohiks samuti seda probleemi arvestamata jätta.

Näib, et hariduse suunamine ongi käesoleva probleemi naelaks. Tema peitub meie haritlaskonna tuleviku võti. Seest kui see võti ei keera, seisab poegade generatsioon lähedas tulevikus tema oma isade poolt lukustatud kultuuri uste taga. Sama asjaolu arvestamata jätmine näibki olevat karjuva vastuolu põhjuseks: ajalehe ühel veerul loeme — asutage perekondi, rohkem lapsi! ning teisel — meil on haritlaste üleproduktsoon, vähem haritlasi!

Kui küsida konkreetsemalt, millised võimalused on meil meie kõrgema hariduse turu korraldamiseks,

s. t. hariduse suunamiseks, peab tulema otsusele, et nad peaksid olema küllaldased eeldused, et neid muidugi kõiki ka kasutatakse. Esiteks, kõrgema hariduse ja kutsehariduse korraldus peab olema koordineeritud. Teiseks, meie kehtiva Riigiteenistuse seaduse alusel ei ole kõrgem haridus mingiks kriteeriumiks — ei kohatähtsustel ega palga suuruse määramisel niivõrd, kui ta pole tehtud selleks eriseadustega. Kuid isegi siis on võimalikud erandid. Siin jääks soovida juba algatatud tendentsi ulatuslikumat jätkamist — erihariduslike nõuete ülesseadmist teatavate ametikohtade täitjaile senisest suuremas ulatuses. Kolmandaks, kõrgema hariduse suunamine ilma üksikasjaliste andmeteta meie haridusturu mahu ja erinõudmiste suhtes pole üldse mõeldav. Selliste andmete olemasolul on antud alus hariduse teadlikuks suunamiseks.

Tuues ära H. R. kirjutise mõtteid hariduse suunamise vajaduse rõhutamisega, märgib „Vaba Maa“ 1. juulil veel:

„On veel üks tegur, mida Ronimois pole nimetanud ja mis kõige tugevamalt mõjutab haritlaste palgalolusid. See peitub riigi majanduspoliitikas. Kui majanduspoliitika on suunatud industrialiseerimisele, siis kasvab nõudmine haritlaste järele, nagu seda nähtud Venemaal krahv Witte aegu ja meie päevil — viis-aastakute kursis. Kui aga vastukaus — riiklik majanduspoliitika suundub agrariseerimisele või on majanduskriisis sunnitud sinna suunduma, siis kahaneb ka nõudmine haritlaste järele.

Mõtteid

kolme dramatiseeringu ja ühe näidendi juurde

Viimasel ajal hakkab eesti teatritele kujunema traditsiooniks alustada hooaega algupärandiga. Nii avas Tartus „Vanemuine“ mineval aastal teatri ukseid Mälgu näidendiga „Mees merelt“. „Vanemuise“ ettekandel see nõrgavõitu algupärand ei tundund lavaliseltki kuigi õigustatuna, eriti kui võis näha märksa paremat ja veenvamat ettekannet draamastuudiolaste poolt. Juba seekord kostus arvustajate kui ka publiku hulgast häält, mis tõstis päevakorda küsimused, kas poleks halva algupärandi asemel võimalik hooaega sisse juhatada mõne välismaa näitekirjaniku teosega, millel aga oleks kaalu ning sisu ja mille lavaletoomine ei käiks teatritegelaste üle jõu.

Omamaiste lavateoste jahil on mindud niikaugemale, et on hakatud dramatiseerima eesti romaane, kuna häist näidendeist on olnud alati puudus. Dramatiseering on läind koguni väga moodi ja tänavuse hooaja avamisel on dramatiseeringule ant nii valdav aukoht, et dramatiseerimismaaniat hurjutatakse juba karikatuuris. Tallinna ja Tartu teatreist kolm avasid hooaja dramatiseeringutega. Sellist olukorda põhjustas

üheltpoolt heade algupärandite puudumine ja teisalt siiski jonnakas tahe maksku-mis-maksab tulla välja eesti kaubaga. Algupärandite tänavust pöuda seletab osalt muidugi „Estonia“ poolt välja kuulutat näidenditevõistlus, mille tulemuste selgumiseni aga veel küllaldaselt aega.

Võib olla dramatiseeringute poolt ja vastu. Üks on kindel: liiga palju neid muudab teatri mingiks romaanide tutvustamispaigaks, dramatiseeringud ise kujunedes ainult romaani illustratsioonideks. Tõelist näidendit, mis loodud oma eriseaduste põhjal, ükski dramatiseering teadagi asendada ei saa. Dramatiseering on ja jääb vaid aseaineks isegi kõige lavapärasemas ja õnnestunumas kujus. Täiel määral aga nende vastu olla ei saa, sest meie teatrielus on näiteks mõnigi dramatiseering võimaldand teatritele anda üle aastate kandvaid elamuslikke õhtuid, nagu seda olid näiteks „Abielu ja armastus“. Teataval määral ka „Mauruse gümnaasium“.

Kõige sagedamini on meil meelitand dramatiseerima Tammsaare „Tõde ja õigus“. Sest selles leidub jagusid, mis dramatiseeringuks nagu loodud, kui mõelda näiteks kahele

eelpool mainitule. Särev, kelt need dramatiseeringud päämiselt pärit, oli jätnud seni puudutamata „Tõe ja õiguse“ kolmanda jao. Ja see kõrvalejätt polnud mitte juhuslik. See osa vajab juba arenenud lugejaltki kannatust ning püsivust romaani läbilugemiseks, mis kõnelda siis veel lavaletoomisest. Kõik ses laiali valgub, tammub ja ekslev. Kus kohalt ka ei alusta, ikka oled peagi huvi nullpunkti man. Niisugusele ebasoodsale ning etteaimatavat menutule ainele asus kallale „Vanemuise“ näitejuht Kaarli Aluoja, et algupärase näidendi pöuas anda siiski avatenduseks algupärandit. Tahe pole ometigi jumalariik ja dramatiseerit kolmas jagu pealkirja all „1905“ suurendab meie nõrkade algupärandite hulka. Lihtsalt: üks halb näidend rohkem. Paraku!

Aluoja oli püüdnud kõhnast ja ebasoodsast materjalist teha midagi liikuvat ja draama ülesehitusele lähenevat. Oli tegevuse ja sündmustiku algeid, oli üksikute kujude joonistamist. Siin-seal hakkas nagu midagi olema, et kohe anulleeruda. Muidugi kannatas lavateoses tegelaste psühholoogiline külg. See, mis jäi romanist lavale toomata, kuid mis

KORTER

Armsad kaasvõitlejad, lubage, et teie tähelepanu juhin ühele väga huvitavale asjaolule. See on mu sõber Sass — seesama, kes minuga äsja tudengikooli astus.

Ärge pange pahaks, et teda oma sõbraks nimetan — kuid meie oleme klassivennad!

Olge lahked, sama Sassiga juhatuski meil normaalselt erakorraline, ehk teiste sõnadega halenaljakas lugu juba esimestel tudengipäevadel.

Korteriga nimelt. —

— Sellest korterist kõnelengi!

„Tead, Ents.“ — ütles Sass ühel hilisõhtul mulle, kui tütarlastega olime Toomel kurameerinud ja parajasti Lossi tänavalt alla vajusime — „... homme läheme korterit otsima!“

„Läheme!“

Ja läksimegi.

Läksime Ülikooli suure kella alla, sinna sarnasse, kus enam Bismarcki ei ole, ja süvenesime väljapandud kaubapakkumistesse:

Meel läks lausa härdaks, ja mõtlesin juba igal õhtul enda halva tuju parandamiseks siia tagasi tulla, kui silma puutus üks eriti meelitavalt serveeritud pakkumine. See oli lausa delikats, kui lubate tarvitada otsekohest tooni. —

— Korralik paberilipakas, kaks korda nii pikk kui lai, kinnitatult nelja tavaliku rõhknaelaga:

KUULUTUS:

Suur, eraldi sissekäiguga, päikese-rikas ja eriliste mugavustega möbleeritud tuba kahele meeldivale meesüliõpilasele ära anda.

See oli midagi meie jaoks! — Meeldiv, paljulubav ja selle juures siiski nii diskreet.

„Kuule, mida nende eriliste mugavuste all mõeldakse?“ arutles Sass.

„Eraldi väljakäiku!“ — vastasin.

„Ära lase lüüa!“ — ähvardas Sass ja arvas, et mis kuulutuse tei-

sesse lõikesse puutub, siis ei olevat siin mingisugust vaidlust karta. Ainuke raskus seisvat esimese poole õiges tõlgitsuses.

Oli kuidas oli ja jäi kuidas jäi, aga ilmselt siirdusime juba linna suunas — taskuraamatus terve lehekülj tarvilikke andmeid.

Otsustasime vaeva vähendamiseks külastada meile sümptiseerinud kuulutuseomanikku.

See asus kuskil üle jõe, pikema agulitänava lõpus.

„Siin kena roheline elada ja palju värsket õhku!“ — arutlesime, kui tõusime mööda logisevat treppi teisele korrale.

Meid juhatati alla keldrisse.

Vastu tuli kopitanud lõhna ja kuskil vilksatas suur hall hiir. Loomadearmastaja, nagu ma olen, oli see mulle meeldivaks üllatuseks.

„On aga siin ilusad ja suured hiired!“ — tähendasin.

„On!“ —

„Oleks nad aga veel suuremad, ütlemele nii suured kui siga, maksaks neumata!“ —

— „Kui siis maha tappa, küll siis saaks seepe!“ —

just selgitas ja täiendas üht-teist hingelist joont, mis üldse andis tege- lasile hingelise usutavuse — muutus siin ebausutavaks ja vägivaldseks. Oli kokkukleebit hingeluraase, sündmustiku kilde — üldse pilte, pilte ja pilte. Ei üksikisik ega mass saand selle lavateose kandvaks jõuks — killunesid mõlemad.

Näidendina on „1905“ täielik eba- õnnestumine. Tammsaare teos või- nuks olla ettekäändeks ja dramati- seerija pidanuks looma sootuks uue teose, aga siis poleks see jällegi ol- nud dramatiseering. Sest just tamm- saarelik element, tammuv, seletav, probleemitsev segas teose lavateo- seks saamist. Tuli tegelane lavale, siis mõne üksiku liigutuse järgi võis vaataja olla kindel, et tegelane kas püstijalu või istudes koos teise tel- gelasega saab maha väikese jutuaja- misega. Niisugune ühisharutel ja mälestuste korrutamine, ka kui ümb- ruses käis surmavõitlus, tundus äär- miselt kunstlikuna. Justkui olnuks kõnelevad inimesed ja verised välis- sündmused lahetet tuhandete kilo- meetritega. Näitlejail ei jäänd või- malust mänguks, tuli autori teksti „ette“ kanda. Vähe oleks ehk pääst- nud kärpimine. Ettekanne venis neljale tunnile ja kujunes teatri- publikule kannatuseprooviks. Selle kannatuse kroonis vaid dramatiseer- ingu viimane pilt. Siin äkki löi lava elama ning saavutus publiku ja näitleja kontakt. Vana isa suure- pärane jumalasalgalmine põletas ja

haaras. Osakandja — A. Randviir — oskas seda mängida tubli veena- vuse annusega. Teine haarav mo- ment oli ema surm. Asjatult aga järgnes lõpul kahe frakisi isanda segav pealelugemine. Need vahe- lugemised häirisid eelpoolgi. Öhtu ülejäägis säilibki see viimane pilt, mitmed kaunid lavapildid A. Haasilt ja öhtu kõige parem osa — Ed. Tu- bina muusika.

Säärase dramatiseeringu puhul tahaks, et teda polnukski. Sest öhtu ei mõjund masendavalt ja kurvalt mitte ainult vaatajale, vaid kindlasti tööhoogu mõnevõrra allaviivalt ka näitlejaskonnale. Ootame järgnevaid etendusi ja jääme lootma, et „1905“ muljed ei kordu enam sel hooajal.

Dramatiseeringuga avas käesole- va hooaja ka Tallinna „Töölisteater“. Mängiti Aug. Mälgu „Öitse- vat merd“ Andres Särevi drama- tiseeringus. Peab kohe ütleva, et Särevi dramatiseering oli mitme- võrra õigustatum kui „1905“, kuigi dramatiseering ei saa kunagi katta tervet romaani ja tal tuleb piirduda vaid üksikosade väljatoomisega. Nii ei leidnud dramatiseeringus alla- kriipsutamist see, mis romaanile annab just ta erilise võlu — rand- lase seotus merega. Pealkiri „Öit- sev meri“ leiab laval nõrka kinni- tust. Ei kiirga siin seda pöörast pürgimist, mis meremehel mere poole. Rõhkkohd oli asetet mujale.

Turja Laasi kaudu saab väljendust mererahva avaram suhtumus ellu. Suurem leplikkus elu hüvede ja pahe- dega. Puudub toainimese väiklus ning silmaringi kitsus. Meri on lai, avar ning suur ja paisutab inimesi suureks, julgeiks ning surmasõbra- likukski. Eluoptimism pulbitseb siin ja mitte mujal. Randlasel on kõik teed ellu ja kaugustesse avat. Maa- mees koormastab end varakogumise muredega, randlane on omamoodi vagabund, kelle südamel ainuke ar- muke — meri! Mere rahu nakatub ja inimese oskab end sääda õigesse suhtumusse maailmaga ja näha kõike igaviku vaatenurgast, kus pole täht- sust mõnelgi asjal, mida merekauged inimesed loevad tähtsaks.

Dramatiseeringus on säilind Mäl- gu lopsakas elav dialoog ning tore- dad tüübid. Ainult kohati tõkendas lavalist elevust mõni pikem „sele- tus“, mis sobiv pigemini romaanile. Näidendina „Öitsev meri“ kõigiti vaatamisväärne, olgugi et ei midagi erilist. Üksnes mõningaid mängu- lisi naturalisme tahtnuks näha peh- memana. Nõnda ema surma konvul- sioonid ja Hannese verine haav. Mõjusid võikalt. Turja Laasi — Ruts Bauman — pisarad ja abitu kurbus andis märksa tugevama või- maluse kaasaalamiseks kui ema sure- mine kõigi arstlike reeglite päraselt.

Muidugi tundus kogu aeg, et üks ja teine asi oli romaanis „paremini“ ja et see, kes romaani lugend, tulles

— „Saaks!“ —

Meie mõttevahetuse katkestas avanev uks ja hetke pärast seisime madalas mööblilagedas ruumis, mil- line tuletas meelde rohkem puu- kuuri kui inimese elamut. Oli kesk- päev, kuid toas valitses hämar vide- vik.

Sass vaatas põlastavalt ringi:

„Palju see seaputka ära ei mak- sa?..“ — küsis siis perenaiselt vii- saka tagasihoidlikkusega.

„Oleneb sellest, mitu siga sisse asub... Ühele seale kümme krooni, kahele viisteist krooni!..“ — Vastas ja süilitas ukse kõrvale nurka.

Lahkusime.

Järgmine erasissekäiguga korter asus kuskil kesklinna kandis põö- ningul.

Ma ei aja asja pikaks, kuid Sassi hinnang selle toa kohta oli järg- mine:

„Oleks korralikud tapeedid sei- nale panna, kolme jalaga laua ase- mele neljajalgne tuua ja põrandavahed saepuru täis kanda — võiks elada!“

„Oleks ja võiks... Sul ei olegi enam viimasel ajal muud kui oleks ja võiks?! — Oleks Jaani kiriku kukk lihast, oleks ammugi söödud, aga näe ei ole. — Räägi enam konkreetsemalt ja nihku enda jutuga as- jale lähemale.“

„See tuba lõhnab surma järele“ — ütles Sass ja nihkus kaks sammu minu suunas.

„Kuidas nii surma järele? Mida sa sellega õieti suvatses ütelda?“

„Kas sul siis nina peas ei ole või? Siin on ju äsja hirmsad tapa- talgud olnud. Siin on lutikad, luti- kad on, kas kuuled!“ —

— Seisimegi väljas tänaval.

Kolmandas peatuskohas tekkis meie vahel järgmine dialoog:

„Päris kena korter?..“

„Üsna meeldiv. Sissekäik ja kõik, aga...“

„Mis aga?!...“

„Väljakäik ei ole, vaat' mis!“

Nüüd märkas ka Sass sama fakti ehk tõika:

„Tõesti naljakas koht — sisse- käik on, aga väljakäiku ei ole!“ —

Mitte see üksinda ei andnud meile põhjust uueks loobumiseks — sest ülikool oli lähedal! — kuid ar- vesse võttes jne. jne. Ühesõnaga tänu minu sõbra agarusele, liiku- sime jälle mööda sigisei tänavaid, pöördusime ümber majanurkade, tõusime kord ülesse märke, et siis uuesti laskuda ja tundmatutes õue- des kolistada. Ühes õues sattusime kurja koera peale ja panime selle ühes putkaga jooksuma. Meie jook- sime ees, koer järele, ja kisa oli kole. Siis tõusime mööda kitsast treppi ülesse.

Ei lugenud majakorde, kuid otsalt high pühkides jääme lõpuks peatuma üheainsa oleva ukse ette.

„See ta on...“ — pääses Sas- silt rõõmukarjatus, ja ta vaatles õr- na pilguga plekist kirjakasti. — „Ena mul kõrgele upitanud selle armsa ja kena kohakesele!“

Pressisime täie rinnaga kojauk- sest sisse.

Uks avanes suure raginaga, jää- des kettipidi suletuks. Ukse taga

vaatama kuis see ka laval välja näeb, pettub tublisti. Sageli lugemisega seot muljed põrkavad liiga teravalt vastamisi lavateosest saad ettejuhtega ning selles ka üks dramatiseeringu ohte.

Kolmanda dramatiseeringulise avatenduse andis Draamastuudio rändteatri üks trupp, mängides Tartus Aug. Gailiti romaani „Isade maa“ põhjal koostet „Kolmanda kompaniid“. Ei saa öelda, et „Isade maa“ oleks tõsine raamat, et ta oleks Vabadussõja realistlik edasianne, mida ta aga vägagi tahab olla. Karakterne on, et „Isade maa“ lugemise järgi üks sulleosav vabadussõjalane lausub: „Kui õige paneks mängu oma mälestused, lituks ikka parema vabadussõja romaani!“ Niivõrt reaalsuskauge on „Isade maa“, et lugejaskond ei saa teisiti kui kahtleb tas. Gailiti sõdurid on trullallaa-sõdurid, sõda — meeldiv ajaviide. Kuid kui võtta asja teisest seisukohast ja lugeda Gailiti romaani kui šveigiaadi, siis ei saa olla midagi ta vastu. Ning selt šveigiaadiliselt suhtumuselt ongi vist lähtunud dramatiseeringul. Tullemuseks on sõja-grotesk üksikute traagiliste, mahendavate momentidega. Midagi jandi ning tõsise näi-

dendi piirimaist. Dramatiseering on üldiselt teht särevlikult osavasti ja vaid viimane pilt võltspatriootilise suremisega langeb koos üksiku repliigiga mõne patriootleva tege-lase suust üldisest raamist välja. Ka laia massi hingel mängimine punase eide ja taadi vastastikuse peksulooga jääb tarbetuks.

Mänguliselt see Kaljola 15-aas-tase lavajuubeli puhul mängit šveigiaad võitis Möldre ja Kaljola hääde osade interpreteeringuga. Kūbe surm oli päris liigutav, nagu Prūgi koi-verdused ja veiderdusedki. Hüilge-stseeniks kujunes kaardilöömine vaenlase tule all. „Kolmas kompanii“ on näide kuis „isamaalisest“ romaanist võib teha tubli huumori-küllase teatritäidise, pisut liialdet püsside ja kuulipildujate tegevuse demonstreerimisega ning sündmusti-kult pisut sõdurlikult monotoonse.

Lõpuks tahaks lühidalt märkida veel Draamastuudio teist külakosti — N. Trigeri pärisnäidendit „Õnnelikkude abielu“. Selles oli kõike, mida tahad: probleemi ja inimpalgeid, lõbusat ja kurba, sünd-mustikku ja pisut mõtiskelu ning mis kõige tähtsam — kaasaega ta küsimustega ja vastuoludega. Üldse

näidend tugevail jalul, hea dialoogi ja hästi tiheda kompositsiooniga. Seda vastu säades eelpool vaadeld dramatiseeringuile ei saa teisiti kui öelda: ärge nõudke healt näidendilt tingimata Eesti Vabariigi kodukond-suse tunnustust. Las kasvada eesti näidend! Las ta end näidata! Aega on! Ei maksaks dramatiseerimis-maaniat viia niikaugele, et romaani-autoridki, nagu kuulda, leiavad üles selle odava tee, kuis omist romaanest teha lavateoseid ja asuvad isikli-kult suurendama dramatiseeringute uputust. Kas ei kujune sageli dra-matiseeringu (ja viletsa kodumaise näidendi) appivõtt patriootilise Eesti Münchhauseni abituks katseks vinnata end kuivale oma isikliku käega ja oma enese patsi abil! Jät-kem Münchhauseni sangariteod laste-raamatuisse! Katsugem pigem tõsta veidi repertuaari taset meenutades seda vana tõde, et kunstis pole hea küllalt hea. Alles kõige parem tuleb arvesse. Viletsal ja mannetul puu-dugu koht üldse! Ka kui ta on „made in Estonia!“ ning positiivse maailmasuhtumuse järel peaks kõik mis Eestis teht olema see kõige ja kõige parem.

Linda Künnapas.

aga tõsis hirmus koertekisa ja too-res vandumine.

„Mis kuradi santimine see on... Igasugused kaabakad kolavad päise päeva ajal ringi ja vaata et ei va-rasta sind enda silma all puupal-jaks... Katsuge, et te kaote, nii-sugused jätised ja sulid...“

Tunni aja pärast ütleb Sass mulle:

„Ei oleks uskunud, et nii rängalt sõimata saame. Tõesti häbematus perenaise poolt!“

Selle vaikse õhtupoolikuga, mis nüüd järgnes, jõudsime päästvale mõttele: — võtame esimese ettetu-leva korteri. Kas või üheks ööks! —

Võtsimegi.

Ja mitte ühe öö kavatsusega, vaid koguni pikemaks ajaks, sest inimene peab külma talve ette nä-gema.

„See korter meeldib mulle!..“ — ütles Sass — „...Siin on omaette sissekäik ja hea lahvoodi!...“

Leppisimegi perenaisega kokku kahekümne vabariigi krooni suhtes.

— Sellega olid kinni maksetud kõik eralõbud, alates hommikusest

tolmutamisest ja lõpetades... teate, mu sõbral on nõrkus kergemeelsete ja kergejalgsete tütarlaste vastu... Sa jumalukene, seda ei või ju noo-rele inimesele pahaks panna! — Mis minusse puutub, siis... juuresole-jatest ei kõnelda.“ —

— Omavahel öelda, mina küll nii palju maksnud ei oleks, aga Sass ütles, et siis pärast olla käed vaba-mad. Muidu vanaeit viskab veel iga tühise lärmi pärast välja!

Kui hilja õhtul koju tulim, ma-gas Sass kõige õiglasemat musta-töölise und, kellel raske päevatöö seljataga. Voodi kohal aga rippus kena neljakandiline plakat ja sellel selgelt loetavate tähtedega midagi luuletuse sarnast:

*Oh katkeks kannatuste ahel,
Mii kätte saaks ma sind,
Sa lutik seinavahel.*

Vaat' sulle pirakast, kus viskas vembu sisse!..

„Tead, Ents,“ — ütleb mulle ise läbi une — „homme kolime siit välja!“

„Kolime!“

Ja kolisimegi.

Aga selle öö magasime lutika-tega. Ja raha eest!

Hommikul läksime.

Võtsime endi liikuva varanduse ning panga maksuteadaanded ja lah-kusime raske südamega.

Usk, lootus ja armastus selle või-dukale lõpule viimiseks, mida kord alustanud olime, see täitis meie mõ-lemi karvast eesti mehe rinda sellel varajasel tunnil.

Meie kohta oli maksvaks saanud papa Darvini teooria — võitlus enda olemasolemise eest:

„Kes tugevam on, see võidab!“ — on mulle nagu hämaralt sellest õpe-tusest meelde jäänud.

Ja lutikad võitsid!..

Ehk kui härrastele meeldib roh-kem Einstein, siis hüüame ka meie temaga üheskoos:

„Oh elu, küll oled sa relatiivne!“

„Korterit“ — ütlete — „on täna-vu kergem saada, sest pool akadee-miat löödi Tallinna!“ —

— Ärge meile Sassiga tulge rää-kima. Teame, oleme otsinud!

Ugalensis.

Leida Kibuvits: Manglus Sepapoeg Jutustis reklaam-Kalevipojast

Leida Kibuvitsa kevadel Noor-Eesti kirjastusel ilmunud raamatut saadab veidi sensatsiooniline maik: autor kirjeldab ses tagasitulumid Kalevipoega ja on pannud ta õllevedajaks, vapsidematerdajaks, kaaslaseks Sarvik, kellest saand ässitaja ja äritseja. Raamatust räägitakse isegi kui satiirist. Tõeliselt ongi ses tegemist Kalevipojaga ja Sortsilasega, kuid satiirini see teos küll ei küüni. Autoril puudub ironiline üleolek kujuteldavaist ega pillu ka pilkelisi tulesädemeid. Koguni veel enam: Kibuvitsa eelmistes teostes ikka siia-sinna pudenevat koomikat kohtab üpris harva. See on tõsine, pehmelt jutustet lugu, raamat ülesehitavale programm-ajale, positiivne sangareilt, mõttekäikudelt ja lõpult. Ja mitte väga huvitav raamat, sest puuduvad autori isikuga teat seosesse viivad meeldesõõbivad kujud, nagu oli Loona Tuisk, Eege Praakli ja autori sümpaatiaga valgustet Eeva Orst. Ei ole „Mangluses“ Kibuvitsa südamesangareid.

„Manglus Sepapoeg“ jaotub üheksasse peälkirjastet päätükkki. Esimeses antakse terve raamatu meeleoluvärving vanade kommete, rahvatarkuse, ebaus, rahva kõnekäänude kaudu. Kogu avamäng on õieti kaunis pidulik järgnevate päätükkide sissejuhatusena. Jõuluõhtul jumalateenistuse ajal lendab kirikusse just kui eriliste sündmuste käskjalg — tuvikene, lapiaksad — kiudvirmalised ilmuvad taevale, nelj inimpõlve põlvitavad paekivist põrandal, kus vanaema sosinad ja pominaad tunduvad jõulisematena ja tõele lähematena kui vanaema ristiusk. Kirikust koduteel kuuldu laulu. See on maa alla vajunud kirikus ammusurnute jumalateenistus. Rattasarnased märgid vaimude ja jõuluõl ringiuitavate võlude eest varjamiseks, ehivad uksi, künniseid laual vana kombe järgi võid, et lehma silm ei jookseks kogu suvi vett. Ja rannikul kivi, mis meenutab Kalevipoega hobuse seljas. Õhk tulvil paganlusest. Vaarema põimib jõuluõl õnnevööd ning... sureb. Ent õnnelikuna, sest lapselaps, väike Peep on rannikult toonud teate, et kiviratsur ära. Kalevipoeg on tulnud rahvale õnne tooma. Sellega on jutustise salapärased eelloogid meid valmistand ette kõige kummalisedmale, see aga osutudes vaid reklaamiliseks võtteks, võibolla auhindade loteriiks? — nagu kogu Kalevipoja nime ja motiivide kasutamine.

Esimesel pühäl näha üht laiaõlgadega noort meest ja ta kannul teist väiksemat minemas mööda

maanteed. Laiaõlgne, väikse tõmpinaga mehemürakas on Kalevipoeg, kes aga ei mäleta midagi oma elust peale nime Mangluse. Temaga üineb põrgu järele õhkuv, inetu egoist, hangeldaja, poliitikategelane Säunik — sorts muidugi. Nad peatuvad koos asuniku Elupuu juures. Suure jõuga ning pika unega Manglus lahutab siin kaklejaid. Linnateel tõstab ta jääauku kukkumise hobuse maa päälle tagasi, saab õlle vedajaks ning tutvub Saaremaa neiuga. Viimase silmi all toimetab ta vapside — Us tavate ühingu — miitingul korrapärase lõomise, millest võtab osa ka plekksepp Siil. Lõpuks Manglus abiellub kiriklikult Saare piigaga, et ta lapsel oleks hõlpsam elada ja nad lähevad ühes teise abielupaariga maale talu pidama. Ainult pool aastat — jõulust kevadeni — kestis Kalevipoja eksirännik linnas.

Niipalju kui võimalik tehakse jutustises ebausutavat usutavaks. Päätegelaste portreede ja toimingutega peab ju kaasa helisema assotsiatsioonid Kalevipoja eeposest. Nõnda seletatakse Mangluse põlvevalu reumaks, ta isa surnuks, ema üleni halvatuks, kiviksmuutumise asemel, saarepiiga lihtsalt neiuks Saaremaalt. Ning üle kõige raputatakse positiivsust isegi rohkem kui võimalik ja tarvis, alates Elupuu pistikutega ning lõpetades Hitleri filmide pritsimeeste või poliitseinikkude pidude ja rongkäikude äratõmbega maanaiste peopäevade näol, kõnelemata lamedaist „tõdedest“ positiivsete tegelaste suus.

Mis puutub teose kompositsioonisse, siis kannatab see visandlikkuse ja laialivalguse käes. Tundub toormaterjalil. Nii venib täitsa tarbetult väga pikaks sissejuhata peatükk ja jätab liigsuse mulje too pangaametniku Kobiluse südamepööratustega ning muude pakitsustega lõppev suurseiklus rongil. Sageli jällegi libisetakse, lennatakse üle, kus võinuks tihendada, jõustada tegevust mõne rõhupanekuga.

Proportsioonitunnet ilmb ka üksiktegelaste maaling. Peategelane Manglus jääb sageli kõrvaliseks ja autor ütleb temast liiga vähe. Lapsmees, looduseinimene, tugev maapoiss, küllalt tervet mõistust ta terve liha juurde, kuid siiski kuidagi hingetu ja tuim kui robot. Ta pürgimus maa poole ei leia küllaldast kunstilist kujundamist. Mulla, metsade ja põldude hääl ei kaja tas viimistlematuse tõttu nii ürgse jõuga, nagu näiteks Bojeri Viimases viikingis mere hääl. Tundub ka, kui ei oleks autor saand küllaldast kontakti sangariga, see jäänd vöö-

raks ja ilmetuks. Märksa detailiderikkam elavam on näiteks Säuniku-sortsilase portree. Heitlikum kuhu joonistub pangaametnik Kobiluses, kes maa kasuks teeb pea 180 kraadilise hingelise pöörangu. Kobilus — unistaja, radža, dedektiiv ning kirjanik — on õieti ainuke sild Kibuvitsa endiste raamatu sangarite juurest Manglus Sepapojani: Ülekaal on ju ses raamatus nn. positiivsete tegelaste ja ka positiivsete tegevuste käes. Ning siin tarvitab autor klišeekuje, ja tal pole mitte palju võimalusi individualiseerimiseks. Liine, negatiivne kodukanake, tegevusetu naisuke, 15 aastat tundunud hirmu lastesaamise eest ühes oma unistava mehega, on õieti kohtuvateks hoiatusteks jutustise positiivsetele esimestele viiulitele — Manglusele ja Kadriale, kes nii autoriteetselt ära otsustavad, kus neist allakäänd inimestest võib saada asja. Liinegi, see liigne-naine hakkab igatsema last, kui ta teda enam ei või saada ning pöörab usu rüppe lohutust saama. Kadri ja teisedki naised on positiivse kvintesents. Liine iseloomustab tad kui tublit ja usklikku naist, kes leiab, et kõik siin maailmas on hea ja lihtne (Kadri on lasteaedniku koht ega pole vist veetnud ühtegi ööd ühisõõmajades ega tunnud nälga), ta ei salli, et naised sõidavad jalgrattaga, ta igatseb maale aednikuks, et oleksid sõrmed alati mullas. Ehitab ise omale raadioparaadi ning raamatu lõpul teame, et tal sünnib peagi poeg. Üks teine naine unistab siin omaette köögikesest, riivilil reas värvilised plekktopsikesed: sool, manna, pipar, nelk! Ning üks noist annab selle nii pööraselt odava lohutuse Liinele, potilillele, kuid muidugi seljataga: vaata inimesi, kelle käsi käib veel halvemini kui sinul! Naistega ülesehitavas töös võistleb asunik Elupuu pühapäeva optimism, mis ühte ruumi paneb magama oma 8 vabariigiaegset pistikut!

Teema ega faabula huvitavusele ei ole autor seekord pannud rõhku. Paeluv on vaid ta jutustamislaad, suur tähelepanuvõime, ta vaidlemahtul meisterlik, kuigi siin faabula hallisusega sumbutet sõnastus. Endiste teostega võrreldes taltsutatum, rahulikum, põhjamaisem, mitte niipalju värve, mitte nii ohtralt võrdlusi, metaaforeid, ka mitte nii huvitavaid. „Rahusõidu“ ja „Paradiisi perenaise“ foonil „Manglus Sepapoeg“ kahvatub. Päästab raamatu Kibuvitsa kujundusvõime, ütlemisvõime. Stiilivaliidi käes pudenenuks Manglus täielikuks mannetuseks. Ootame järgmiselt Kibuvitsa raamatult suuremat sisu suudet, et ei jääks üldmuljeks nagu seekord: lugeda ju võib!

15. EDUSTUSE 3. KOOSOLEK 8. MAIL S. A.

Koos 26 edustuse liiget, koosolek algab kell 20.30, juhatab esimees K. Päril, protokollib ksv! J. Šepka. Päevakorras, mis kinnitatakse juhatus poolt esitatud kujul on 1) juhatus otsuste kinnitamine, 2) SELL konverentsi delegaatide valimine, 3) valimisi (abisekretär, toimekondade liikmed, 4) läbirääkimised.

1.

Kinnitatakse juhatus otsused SELL konverentsile delegaatide saatmise kohta — ksv!! Päril, Sein, Piile, Mark, Pals, Laurmann, Mäekala; Liivi rahvamaja heaks korraldatavale korjandusele otsustatakse

maksta Kr. 120.—; määratakse prof. Mägiste Ingerisse sõidu kuludeks Kr. 10.—; otsustatakse saata üliõpilaskonna esindaja Upsala üliõpilaskonna maipidustustele ksv! Päril ja Stokholmi üliõpilaskonna küllakutse otsustatakse tänuga ära öelda.

Edustuse koosseisust on lahkunud organiseerimatute nimekirjast ksv! Elmar Keerd. Tema asemele on kutsutud ksv! Leida Ant, Nimekiri nr. 6 järgi on Edustusest lahkunud ksv! Mart Haavisto ja tema asemele kutsutud ksv! Ain Nurk.

2.

Lahkunud ksv! Haavisto asemele valitakse uueks abisekretäriks 26 häälega poolt ksv! Nurk ning keha-

lise kasvatusse toimkonna liikmeteks ksv!! Nurk ja Malm.

3.

Läbirääkimiste all sõna ei võeta, ja koosolek lõpetatakse kell 20.50.

15. EDUSTUSE 4. KOOSOLEK 22. MAIL S. A.

Koos 21 edustuse liiget. Koosolek algab kell 20.35. Juhatab ksv! K. Päril, protokollib ksv! Nurk. Kinnitatud koosoleku päevakorras on: 1) protokoll kinnitamine, 2) juhatus otsuste kinnitamine, 3) aruanded, 4) 15. edustuse tegevuskava, 5) eelarve 1936/37. 6) valimisi (revisjonitoimikond, suvised asemikud), 7) läbirääkimisi.

1.

Elmise koosoleku protokoll kinnitatakse parandusteta.

2.

Kinnitatakse juhatus otsused Berliini olümpiaadi ajal toimuvast üliõpilassportlaste treeninglaagrist osavõtjate nimestiku koostamise põhialuste kohta, treeninglaagrisse ametlike esindajate saatmise ja sõidukulude tasumise kohta, Poolasse praktikandi saatmise kohta, otsus toetuse määramise kohta Akadeemi-

Üliõpilased, õppejõud ja vilistlased!

Teie usaldatavamaks ostukohaks on

Akadeemiline Kooperatiiv

TARTU, ÜLIKOOLI 15, TELEFON 63.

Laos kõige mitmekesisemad ülikooli töötarbed: loengute kaustikud, alates 15 snt., seminaritööde kaaned, paberid, kaardid jne. Õpperaamatud ja loengute paljundused.

Korteribüroo.

Õigustealuslike õpperaamatute *laenukogu*.

Ümberkirjutused ja paljundused.

Tellimiste vastuvõtt kodu- ja välismaa *ajalehtedele ja ajakirjadele*.

Välisraamatute tellimiste vahendus. Nimestikud kohapeal.

Meie esindame: Rahvasteliidu väljaandeid, Inglise, Ameerika ja Nõukogude Vene kirjastusi.

Tutvuge meie tegevusega! Akadeemiline Kooperatiiv on akadeemilise pere omaettevõte. Astuge Akadeemilise Kooperatiivi liikmeks! Ostke ainult Akadeemilisest Kooperatiivist!

lisele Hõimuklubile soomekeele kursuste korraldamiseks, ametlike esindajate saatmise kohta Soome-Ugri 5. kultuurkongressile ja SELL-konverentsi spordikomisjoni resolutsioonide vastuvõtmise kohta.

3.

Kuna revisjonitoimikond ei ole saanud revideerimisi toimetada, minnakse päevakorras edasi.

4.

15. Edustuse tegevuskava kohta teeb ksv! H. Mark täiendustepaneku pkt. 7. juure võtta „väljatöötada ja maksma panna üliõpilasmütsi kandmise kord“. Ettepanek saades hääletusel 7 poolt ja 7 vastu häält kukub läbi. Tegevuskava võetakse ksv! Niiluse poolt tehtud redaktsioonilise parandusega vastu.

5.

Ilma sõnavõtetu võetakse vastu Üliõpilaskonna korraliste kulude eelarve 1936./37. a. kohta 12.000 krooni suuruses.

Eelarve näeb ette kulusid järgmiselt:

Juhatus:

1. teenistustasud	Kr. 1.345.—
2. asjaajamiskulud	„ 960.—
3. ametsõidud	„ 100.—
4. esinduskulud	„ 100.—
5. toetused mitmesuguste akadeemiliste org.-idele	„ 300.—
6. toetus abivajavate üliõpilaste toitlustamiseks	„ 100.—
7. ettenägemata kulud	„ 69.—

Majandustoimikond:

1. teenistustasud	„ 1.908.—
2. majapidamine	„ 1.783.—
Välistoimikond	„ 1.665.—
Kehalise kasvatusse toimikond	„ 800.—
Üliõpilaslehe toimikond	„ 1.000.—
Lugemislaua toimikond	„ 1.600.—
Vahendusbüroo	„ 70.—
Haigekassa toimikond	„ 100.—
Kultuurtoimikond	„ 100.—

6.

Valitakse suviseks vaheaajaks äraolevatele juhatusliikmeile asetäitjad ja antakse juhatusse volitus tegutseda tegevuskava ja eelarve piirides.

7.

Läbirääkimiste all esimees K. Päril informeerib Soome-Ugri Kultuurkongressist, ja soovib head suvevaheajaga.

Koosolek lõpeb kell 21.25.

15. edustuse 5. koosolek peeti 15. septembril, 23 edustusliikme osavõtul. Koosolekul mälestati püstitõusmisega surma läbi lahkunud ülikooli õppejõudu prof. K. Konikut ja dr. J. Kalvistet. Koosoleku päevakorras oli: 1) protokoll kinnitamine, 2) juhatus otsuste kinnitamine, 3) valimisi, 4) eelarve kava 1937./38. a., 5) 11. SELL-olümpiaadi küsimusi, 6) 8. SELL-konverentsi ja 5. Soome-Ugri Kultuurkongressi üliõpilasharrastusringi resolutsioonid, 7) läbirääkimisi.

AKADEEMILISI TEATEID

REKTORAAT TAGASI-ASTUMAS.

22. sept. esitasid Ülikooli Nõukogu koosolekule ülikooli rektor prof. J. Köpp ja prorektorid prof. H. Kruus ja prof. H. Perlitz palved, paludes endid vabastada rektori ja prorektorite kohustest. Tagasiastumise põhjendustena on ette toodud, et viimasel ajal on toimetatud sageli Ülikooli Seaduse muutmist, mida on tehtud kas mööda minnes ülikooli asutistest, ülikooli arvamiste vastu, sellejuures sageli mitte arvestades ka Ülikooli Seadusega. Sellest on tekkinud arvamus, nagu poleks ülikoolil usaldust meie haridust juhtivates asutistes, mistõttu nad paluvad Ülikooli Nõukogu endid ametist vabastada.

Ülikooli Nõukogu tunnustas end põhjendustega solidaarseks; soovides aga selgitada, millega on põhjendatud Ülikooli Sea-

duse mittearvestamises kui ka tähendatud seaduse muutmises ja sellega seoses olevais määrustes avaldatud umbusaldus ülikooli vastu. Selleks otsustas nõukogu saata eridelegatsiooni riigivanema ja haridusministri juurde ning lükkas rektori ja prorektorite palve otsustamise kuni asja selgitamiseni edasi. Eridelegatsiooni valiti professorid A. Piip, P. Tarvel ja A. Mathiesen. Delegatsioon sõitis 24. sept. Tallinna.

MAJANDUSDIREKTORIKS E. VELDEMAN.

Haridusministri ettepanekul riigivanem nimetas 24. sept. Tartu Ülikooli majandusdirektoriks Eduard Veldemani.

E. Veldeman on sündinud Viljandis, 37 a. vana, lõpetanud kaubanduskooli, Tartu kommerskooli ning lõpetanud Tartu ülikoolis õigusteaduskonna majandusosakonna 1927. a. Oli viimati, alates 1924. a. tegev riigikontrollis. Võtnud osa Vabadussõjast õppur-vabatahtlikuna ja saanud kaks korda haavata.

IMMATRIKULATSIOONI-AKTUS.

Ülikooli õppetöö algas piduliku immatrikulatsiooniaktusega ülikooli aual 14. septembril kell 12. Enne aktust kell ½11 oli Kristliku Üliõpilasliidu korraldusel ülikooli kirikus immatrikulatsiooni-jumalateenistus, mida pidas prof. E. Tennmann.

Immatrikulatsiooni-aktusel, millele olid ilmunud hulk õppejõude, eesotsas prorektorite prof. H. Kruusi ja prof. H. Perlitziga, esines rektori asemel aktusekõnega üliõpilasprorektor prof. H. Kruus, rektor prof. J. Köpu haigustumise tõttu.

ÜLIKOOLI SEADUSE MUUTMINE.

Riigivanema dekreedina anti septembri algul Tartu Ülikooli seaduse muutmise seadus.

See näeb ette, et teaduskondade ja osakondade avamine või sulgemine toimub Vabariigi Valitsuse poolt haridusministri ettepanekul. Varemalt puudusid selle kohta kindlad normid.

Teiseks on muudetud ülikooli seaduse par. 46, mille järgi Tartu Ülikooli majandusdirektori kandidaadi seab üles haridusminister ja esitab riigivanemale kinnitamiseks.

MÕNED TÄHTPÄEVAD.

Õppemaksust vabastamise, õppe-
raha tähtaja pikendamise, õppemak-
su osadekaupa maksmise ja abiraha
saamise sooviavaldiste sisseandmise,
Vabaduse Risti kavaleride, õpursõ-
durite ja vabadussõja invaliidide
laste registreerimise viimaseks täht-
päevaks oli 26. september.

Õppemaksude ja praktiliste tööde
maksude õiendamise, kui ka loengu-
tele kirjutamise viimaseks tähtpäe-
vaks on 5. oktoober.

Kõik loengud ja muu õppetöö al-
gavad 15. sept. ja ei või lõppeda
enne 8. detsembrist.

UUSI MAGISTREID.

Magistrikraadi vääriliseks on
arvatud: õigusteaduskonnas Mart
Nurk, mag. jur. kraadi vääriliseks
magistritöö eest „Colonia partiaría“.

Matemaatika loodusteaduskon-
nas Gleb Bichel, mag. sc. mat. vääril-
liseks magistritööga „Raketi lennu-
probleemist“.

Arstiteaduskonna rohuteaduse
osakonnas Ulrich Kuusk, mag.
pharm. kraadi vääriliseks magistri-
tööga „Eesti farmakopöa tinktuu-
ride võrdlev uurimus“.

VABU ÕPPEKOHTI.

Põllumajandusteaduskond on asu-
nud ehitusõpetuse dotsentuuri täit-
misele, milline õppekoht kaotati
ülikooli juurest tehnikateaduskonna
loomisel ja asutati jälle uuesti teh-
nikateaduskonna likvideerimisel.

Loomaarstiteaduskond on asunud
anatoomia, embrüoloogia, histoloogia
ja võrdleva anatoomia profes-
suuri täitmisele, mis vabanes omal
ajal prof. Richteri siirdumisega
Türgimaale ja on olnud vaba juba
pikemat aega. Täitmisele asumise
päevaks on 1. oktoober.

UUSI ASSISTENTE:

Matemaatikainstituudi noorema
assistendi kohusetäitjaks on kinni-
tatud Herbert Rebasoo. Anorgaanilise
keemia laboratooriumi abi-
jõuks mag. chem. Eleonore Erma.
Füüsikalise keemia laboratooriumi
noorema assistendi kohusetäitjaks
Rudolf Rätsep.

Orgaanilise keemia laboratoo-
riumi noorem assistent H. Korro
kinnitati samale kohale vanemaks
assistendiks. Orgaanilise keemia
laboratooriumi nooremaks assisten-
diks kinnitati Osvald Kiisk.

UUSI ÕPPEÜLESANDEID.

Õigusteaduskonna kogu omal
koosolekul on teinud ülesandeks
mag. jur. M. Nurgale lugeda tsiviil-
õiguse alalt soovitava ainena „Hool
ja vastutus lepingulistes vahekor-
dades“. Õppeülesande kinnitab lõpli-
kult ülikooli Valitsus.

TEHNIKA II INSTITUUT

**E. V. TALLINNA TEHNIKA-
INSTITUUDI AVAMINE.**

Tallinnas avati pidulikult E. V.
Tallinna Tehnikainstituut 15. sep-
tembril aktusega Instituudi aulas.
Külaliste hulgas viibisid aktusel
riigivanem K. Päts, vägede ülem-
juhataja kindral J. Laidoner, pea-
ministri asetäitja K. Eenzalu, ha-
ridusminister A. Jaakson, kohtumi-
nister J. Müller, teedeminister
Sternbeck ja teisi. Avamise vaimu-
liku talituse pidasid piiskop H. B.
Rahamägi ja metropoliit Aleksander.
Pärast seda, kui Instituudi rektor
prof. P. Kogerman oli ülevaate
andnud instituudi sünniloost ja tänu
avaldanud riigivanemale ja Vaba-
riigi Valitsusele abi eest instituudi
avamisel, avas kõnega Instituudi ri-
igivanem K. Päts. Tervituskõnega
katsevää poolt esines ülemjuha-
taja J. Laidoner. Hulgaliste tervita-
jate seas ütlesid Tehnikainstituudile
veel häid soove Tartu ülikooli ni-
mel prorektor prof. H. Perltz ja
Tartu Üliõpilaskonna nimel kultuur-
toimikonna juhataja ksv! Roots.

**E. V. T. TEHNIKAINSTITUUDI
VALITSUS.**

Rektor: prof. P. Kogerman,
kõnetunnid instituudis e., k., r.,
12—13.

Prorektor: prof. E. Malte-
nek, kõnetunnid e., k., r., 11—12.

Ehitusosakonna juhataja ja me-
haanika ja mehaanilise tehnoloogia
osakonna juhataja k. t. — prof. V.
Paavel.

Keemia osakonna juhataja —
prof. J. Kopvillem.

Tehnikainstituudi kantsleil on
instituudi peahoones avatud äripäe-
viti 11—14.

Instituudi sekretäri k. t.: V.
Mägiste, majandusjuhataja: A.
Valvet, raamatukogu juhataja k.
t.: K. Heiste.

**TÄHTPÄEVAD TEHNIKAINSTI-
TUUDIS 1936. A. II POOLAAS-
TAL.**

Semestri algus 1. 9, lõpp — 15.
12. 1936. a.

Viimane tähtpäev, mil rektori
poolt maksvastustatutud põhjusil
lubatakse immatrikulatsioon — 1.
okt.

Õppemaksust vabastamise, õppe-
maksu tähtaja pikendamise, õppe-
maksu osade kaupa maksmise ja
abiraha saamise sooviavaldiste sis-
seandmise viimaseks tähtpäevaks 5.
oktoober.

Õppemaksude ja praktiliste töö-
de maksude õiendamise viimane
tähtpäev — 20. okt.

Kõik loengud ja muu õppetöö al-
gavad 16. sept. ega või lõppeda enne
7. dets. 1936. a.

Aadressilehed tuleb kantsleisse
ära anda hiljemalt 1. okt.

**ÕPPEKAVAD JA LOENGUTE
KAVA.**

Trükist on ilmunud E. V. Tal-
linna Tehnikainstituudi loengute ja
praktiliste tööde kava 1936. aasta 2.
poolaastal, ja Instituudi ehitusosa-
konna ning keemiaosakonna ajuti-
sed õppekavad. Mehaanika ja me-
haanilise tehnoloogia osakonna õp-
pekava on mahutatud ainsale lehe-
küljele, kuna 1936./37. õppeaastal
korraldatakse seal õppetöö vaid kahe
esimese semestri ulatuses ühiselt
ehitusosakonnaga.

**KES LOEVAD TEHNIKA INSTI-
TUUDIS.**

Eeloleval sügissemestril loevad
Tallinna Tehnikainstituudi ehitus-
osakonnas: matemaatika dotsent
A. Borkvelli, ehituskonstruktioo-
nide ja tsiviilehituste erak. profes-
sor L. Jürgenson, geodeesia dots.
R. Livländer, tehnilise mehaa-
nika ja raudkonstruktsioonide kor-
raline professor O. Maddison, jõu-
masinate ja soojusmajanduse erak.
professor E. Maltenek, teedehituse
professori k. t. O. Martin, matemaat-
ika ja mehaanika erak. professor
J. Nuut, veemajanduse ja vesiehi-
tuste erak. professor V. Paavel. Õp-
peülesannete täitjatena loevad prof.
O. Maddison, dipl. arhit. E. Lohk ja
dipl. arh. A. Soans.

Keemia osakonnas loe-
vad orgaanilise keemia korraline
professor P. Kogerman, keemilise
tehnoloogia erak. professor J. Kop-
villem, füüsikalise keemia erak. profes-
sor A. Parts, anorgaanilise ja
analüütilise keemia erak. professor
E. Jaakson, masinate konstruktsioo-
nide ja tehnilise joonestamise dots.
k. t. K. Grimm. Õppeülesannete
täitjatena loevad osakonnas E. Kilk-
son ja J. Kark.

INSTITUUDI ASUTUSED.

Tugevus- ja tehnilise mehaanika
laboratoorium. Juhataja: O. Mad-
dison, prof. Vanemassistent:
O. Engo, H., ins. Aj. abijõud: Vai-
no, E. ja Laul, H.

Ehitusõpetuse laboratoorium. Ju-
hataja: Jürgenson, L., prof. Noo-

rema assistendi k. t.: Veski, A. Ajut. abijõud: Kütt, A., Kleinberg, A., Riit, N. ja Köpp, M. Soojustehniline laboratoorium. Juhataja: Maltenek, E., prof. Vanem assistent: Tammert, B., ins. Mehaanik: Prunn, R.

Elektrotehnika laboratoorium. Juhataja k. t. Grimm, K., dots.

Keemilise tehnoloogia laboratoorium. Juhataja: Kopvillem, J., prof. Vanem assistent: Ritsland, E. Laborant: Paju, J. Mehaanik: Pennar, A. Aj. abijõud: Jõul, J.

Füüsikalise keemia laboratoorium. Juhataja: Parts, A., prof. Vanema assistendi k. t.: Prosovitš, P. Noorem assistent: Talts, Erika.

Orgaanilise keemia laboratoorium: Juhataja: Kogerman, P., prof. Vanem assistent: Raudsepp, H., mag. chem.

Füüsiklaboratoorium. Juhataja k. t.: Kilksõn, E.

Anorgaanilise ja analüütilise keemia laboratoorium. Juhataja: Jaakson, E., prof. Vanem assistent: Värismaa, A., mag. chem.

Matemaatika ja mehaanika laboratoorium. Juhataja: Nuut, J., prof. Vanem assistent: Aavakivi, K., mag. math. Noorem assistent: Kangro, G.

Vesiehituste ja aluspõhjamehaanika laboratoorium. Juhataja: Paavel, V., prof. Vanem assistent: Tepaks, L., ins.

Raudbetoon-, puu- ja massiivkonstruktsioonide laboratoorium. Juhataja k. t.: Maddison, O., prof. Vanem assistent: Koiva, H., dipl. ins.

Teedehituse laboratoorium. Juhataja: Martin, O., prof. Vanem assistent: Kikerpill, E., ins.

Geoloogia ja mineraloogia laboratoorium. Juhataja: Kark, J., mäeins.

Õlikivide uurimise laboratoorium. Juhataja: Kogerman, P., prof. Vanem uurija-assistent: Veski, K. Noorem uurija-assistenti k. t.: Karu, H. Noorem uurija-assistent: Erm, A.

Geodeesia laboratoorium. Juhataja dots. R. Livländer.

Masinate konstruktsioonide ja tehnilise joonestamise laboratoorium. Juhataja dots. K. Grimm.

Täitmata assistentide kohti ei ole loetletud.

Keemia laboratooriumide materjalide ladu ja kollektsioonid. Juhataja: Raudsepp, H., mag. chem. Laohoidja: Timusk, E.

Riiklik katsekoda. Direktor: Maddison, O., prof. Abidirektor: Tikk, A. Sekretär: Riimanson, E.

Mehaanika-osakond: Juhataja: Maddison, O., prof. Vanema assistendi k. t.: Pavlov, G., ins. Vanem mehaanik: Randlepp, R. Mehaanik-laborant: Kirsch, A.

Keemia-osakond: Juhataja: Tikk, A. Vanem keemik-eriteadlane: Insler, V. Keemik-eriteadlane: Veisberg, K., ins. Keemik-eriteadlane: Rube, K., mag. chem.

Elektrotehnika-osakond: Juhataja k. t.: Grimm, K., dots. Noorema assistendi k. t.: Gutmann, V. Mehaanik-laborandi k. t.: Venart, E.

ORGANISATSIOONIDE TELU

ÜL-ORGIDE SUVIPÄEVAD.

Suurema pidulikkuse tähe all peeti E. Ü. S. Ühenduse suvipäevad 4. ja 5. juulil Aegviidus, Purgatsi järve ääres. Suvipäevadel sõlmiti sõprusleping Rootsi Upsala üliõpilasseltsiga „Verdandi“. See sõprusleping omab erilist tähelepanu, kuna ta on esimeseks sellelaadseks Eesti ja Rootsi üliõpilasorganisatsioonide vahel.

E. Ü. S. Ühendusel on varemast ajast sõlmitud sõpruslepingud Läti üliõpilasseltside „Klints“ ja „Zemgalliaga“ ja Soome „Sotsialistliku Üliõpilasühinguga“.

Harjumaal, Leetse mõisas peeti E. Ü. S. Põhjala suvipäevi 11. ja 12. juulil. Suvipäevadele sõideti Paldiski kaudu, kus tutvuti vil! prof. A. Adamsoni ateljeega. Suvipäevadel viibisid 3 seltsi sõpruslepinglast Helsingi ülikooli Etelä-Suomalainen Osakuntast.

Ü. S. Liivika suvipäevi peeti looduslikult ilusas Porkuni mõisas 4. ja 5. juulil. Suvipäevadel tutvuti Porkuni mõisa ümbruskonnaga, peeti koosolekuid, lõkketuld ja omavahelisi kergejõustikuvõistlusi, muuseas ka rändauhinna võrkpallivõistluse seltsi ja vilistlaskogu vahel.

17. ja 18. ja 19. juulil korraldati korp. Lembela suvipäevad Helmes. Suvipäevad lõppesid jumalateenistusega Helme kirikus.

Ü. S. Raimala liikmed olid koos suvipäevadeks 25. ja 26. juulil Lõuna-Eestis, Petseris. Suvipäevadele sõideti ringsõidu korras omnibustel üle Võru-Munamäe-Vastseliina kaudu Petserisse, sealt Irboskasse, Eesti-Vene piirile ja tagasi Tartu.

Korp! Indla pidas suvipäevi 11. ja 12. juulil Aegviidus. Suvipäevade kavas oli referaate, meelelahutuse võimalusi ja ümbruskonnaga tutvumine.

27. ja 28. juulil pidas samuti Jäneda ja Aegviidu ümbruses oma suvipäevi Ü. S. Concordia. Muuhulgas peeti suvipäevadel ka vil!! ja ksv!! vaheline võrkpallivõistlus.

Eesti Üliõpilaste Seltsi suvipäevad algasid Jäneda mõisas 11. juulil. Järgmise päeva kavas oli vabaõhu-jumalateenistus, rahvaüksõne, tutvumine Jäneda põllutöökooliga ja ümbruskonnaga ning lõkketuli. Suvipäevadest võtsid osa ka seltsi vilistlased peaministri asetahtja Kaarel Eenpalu ja kohtuminiister J. Müller.

Korp! Filiae Patriae pidas oma suvipäevi 4. ja 5. juulil samuti Jäneda põllutöökoolis. Suvipäevad õnnestusid.

Eesti Naisüliõpilaste Seltsi suvipäevad olid 4. ja 5. juulil Toilas. Suvipäevadel külastati ka Oru lossi ja parki. Suvipäevadel peeti rannikul ka lõkkeõhtu.

Põlva kirikumõisas peeti 27. ja 28. juulil E. Ü. S. Veljesto suvipäevi. Suvipäevadel peeti Veljesto esimene spordiülimpiaad, millel valusat võistlust on peetud Põhja- ja Lõuna-Eesti vahel.

Korp! Rotalia liikmete suures kogunemine oli 22. juulil Pärnumaal, Pärivetel, hra Hanseni talus.

Ilmub 13 korda aastas. Tellimishind 3 krooni aastas, 1½ krooni semestris.

Pea- ja vastutavtoimetaja: V. Pärtelpoeg. Tegevtoimetaja: Jaan Ots. Toimetuse liikmed: H. Kokk, H. Valgerist-Sitska. Väljaandja: Tartu Üliõpilaskonna Edustus.

Toimetuse aadress: Tartu, Üliõpilasmaja.

E. K.-Ü. „Postimehe“ trükk, Tartus 1936.

MAAILMASÕDA MEMUAARIDES.

O/Ü. „Noor-Eesti Kirjastusel“ ilmub

Maailmasõja memuaarseeria.

Toimetajad: A. FELDMANN, A. HANKO, E. KIPPEL, K. MELSO.

Siin jutustavad sakslane, venelane, prantslane, inglane ja eestlane oma isiklikke mälestusi Maailmasõjast. Mitte ükski kroonika ega ilukirjanduslik romaan ei suuda edasi anda seda, mis sündmuse kaasa teinud inimene oma mälestustega.

Kõik raamatud on rikkalikult illustreeritud originaalsete fotodega.

Seeriasse kuuluvad järgmised memuaarid:

Vabahärra Manfred von Richthofen: Punane lendur. Tõlkinud A. Hanko. (Trükis)

Kindral A. A. Brussilov: Minu sõjamälestused. Tõlkinud E. Kippel.

Kolonel Campagne: Ristide tee. Tõlkinud J. Sarv.

Thomas Lowell: Võitlused meresügavuses. Tõlkinud A. Hanko.

Ed. Grosschmidt: Suures heitluses.

Kõik raamatud ilmuvad hiljemalt veebruariks 1937. a.

Esimene raamat ilmub juba lähemal ajal.

Seeria oltetellimise hind kuni 15. detsembrini on 12 krooni.

Osade viisi makstes on seeria hinnaks 14 krooni. Sellest tuleb tasuda tellimise andmisel kr. 5.—, järgmisel kuul kr. 5.— ja kolmandal kuul kr. 4.—.

O/Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, Gustav-Adolfi 8, tel. 2-66.

ETA

Ü. K.

EESTI RAHVAPANK

TALLINN, S. KARJA 19. TEL. 425-55

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE NII LIIKMETEGA
KUI KA VÕÖRASTEGA • OSTAB JA MÜÜB VÄLISRAHA
JA IGASUGUSEID KINDLAPROTSENDILISI VÄÄRTPABEREID

Uudisteosed

Ed. Laaman

Eesti ühiskond

112 lk. Hind 1 kr. Elav Teadus 54.

Ed. Laamani otse akadeemiline uurimus meie ühiskonna koostisest, arengust ja iseloomust on pikemaajaliste tähelepanekute vili. Autor, kes ajakirjanikuna kaasa on elanud kõik suunad ja voolud meie elus, püüab neist tuletada järeldusi ja võimalikke tulevase arenguteid. Eriti huvitavad on peatükid, mis käsitlevad endise seisusliku korra harjumuste ja mõtteviisi edasielamist rahvas, talumehe farmeriks muutumist, kodanluse juhikohale tõusmist jne. Kuid kõige südamelähedasem näib autorile olevat haritlaskonna seesmise jõu, väärtuse ja ühiskondliku kaalu probleemid. Käsitatuna mitmekülgset ja laialdase kirjanduse najal on teos nii täis tihedaid mõtteid, et ta õigusega kuulub tusedamate teoste hulka omal alal.

A. Kipper

Maailmaruum ja tähed

18 pilti, 120 lk. Hind 1 kr. Elav Teadus 57.

Tuletades lühidalt meelde astronoomia põhimõisteid püüab autor lugejale anda ettekujutust maailmaruumist ja teaduslikust uurimisest selle tunnetamisel. Aine käsitus on viidud praegusaja teadmiste piirini, millest edasi viivad ainult hüpoteesid ja oletused. Teose pearõhk langeb neile probleemidele ja teooriatele, mida tekitavad nurijale tähehiud ja -kääbused, kaksiktähed ja maailma tühiruumid, planetaarsed udud, kerasparded, maailmaruumi lõplikkuse küsimus, elu võimalused teistel taevakehadel jne. Kõigi nende küsimuste esiletoomine õnnestunud kujul ei laienda ainult teadmisi, vaid aitab suurel määral kaasa ka elufilosoofia kujunemisele.

Elava Teaduse sari on kasulik ja sageli hädavajalik üliõpilasele!

EESTI KIRJANDUSE SELTS Tartu, Aia 19, telefon 6-01, posti jooksev arve 20-36

SUURIM ERIALALINE ETTEVÕTE &
MATERJALIDE LADU

A. TÖNISSON & K_o

TALLINN - RÜÜTLI 28/30

TELEF.: KONTOR & TEHN. BÜROO 430-25
KONTOR, LADU, ELEKTRI OS. 452-60
KABINETT 474-48 ; ERA 453-83

VESIVARUSTUS
KESKKÜTE
PUMBAD

INERIALAD
NEED ON MEIE

ELEKTRI OSAKOND:

MATERJALI LADU
&
INSTALLATSIOON

Tallinna

Majaomanike Pank

TALLINN, Harju tän. 45

Kodune keskjaam 478-50

Juhatuse telefon 443-67

Kes armastab muusikat –

valib

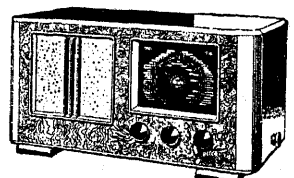
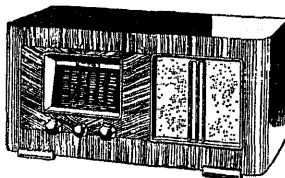
Mende

PEAESINDAJA:

Tallinna
Eesti Majandusühisus

Tallinn, Estonia pst. 21

GLADIAATORI SÓPRADELE

A. L E C O Q

VALMISTAS JÓUDUANDVA ÓLLEUUDISE

TÓMMU HIIID

Õlled, porter,
karastusjoogid
ületamata
häduses!

AKTSIASELTS

A. L E C O Q

T A R T U S

Riigi

Põlevkivitööstus

Suurim põlevkivi- ja
õlitööstus Eestis

Juhatus ja müügebüroo

Tallinn, Valli 4-3
Telegr. aadress: „Peapõlevkivi“
Telefonid: 450-85
474-76
450-62

Kaevandused, õli- ja bensiinivabrikud:

Kohtla-Järvel ja Kukrusel

Õliladu:

Tallinna sadamas, tel. 309-07

Bensiinjaamad:

Tallinnas
Kohtla-Järvel

RIIGI PÕLEVKIVITÖÖSTUSE SAADUSED:

Põlevkivi kütteks; toorõli; kütteõli; bensiin; mootor-
petrooleum; mootornafta; diiselnaftha; rasked õlid;
bituumen (Estobitumen) ja asfalt-emulsioon teede
tegemiseks, katusepapivabrikutele ja isolatsioonitöödeks;
maanteeõli teede tolmu sidumiseks; immutusained
„Fenolaat“, „Estokarbolineum“ ja immutusõlid puu
konserveerimiseks; viljapuu-karbolineum viljapuude
plitsimiseks; putukamürk „Puttox“; katuselakk (ka-
tusetõrv); raudlakk (asfalt-lakk) ja asfalt-mastiks.

Jälgige meie vaateakende
uudisväljapanekuid!

obiva materjali sügisriietuseks

leiate

AKTSIASELTS

TEKLA

RIIDEKAUPLUSTEST

Tallinn, Suur Karja 15
Tallinn, Pärnu mnt. 6 (enne Valli 10)
Haapsalu, Ehte 2
Kuressaare, Kauba 2
Mustvee, Tartu 15
Narva, Peetri pl. 2
Petseri, Kaubarida 6/7
Pärnu, Vee ja Pika t. nurgal
Rakvere, Turuplats
Valga, Kesk 14
Viljandi, Tartu 6-a
Võru, Jüri 5-a

„PÄEVALEHT“

minevikus, olévikus,
tulevikus...

„Päevaleht“ oli see ajaleht, kes 1905. aastal Eesti rahva rasketel kannatusaegadel julgustas Eesti rahva eneseteadvust ja virgutas eestlasi võitlusele parema tuleviku eest. See üle 10 aasta kestnud võitlus krooniti Eesti riikliku iseseisvusega.

„Päevaleht“ on praegu Eesti suurim ja mõjuvõimsaim ajaleht, kelle taga seisavad erksamad inimesed kõigist ringkondadest. „Päevalehe“ suur objektiivsus, suurte elutõdede õieti mõistmine ja eestluse ideaalidest kinnipidamine teevad ta kõigi poolt kõrgesti hinnatavaks.

„Päevaleht“ jääb ka tulevikus Eesti rahvale õiget suunda näitavaks tuletorniks. Tema minevik, olevik ja ülesseatud ideaalid kindlustavad seda.

Lugege kõik „Päevalehte“!
Tellige kõik „Päevalehte“!